

Pedro Migel Urruzuno

Koroi eder bat

Bertso-bilduma

Pedro Migel Urruzuno Salegi Elgoibarren jaio zan 1844-an, eta Mendaron il, 1923-an. Emen egin zituan bere urterik geienak, bertako moja itxien kapellau. Apaiz-lanak egiteaz gain, euskalzale sutsua izan zan. Bere idazlanak garai artako aldizkarietan agertzen ziran: *Euskal-Erria*, *Euskalzale*, *Ibaizabal*, *Baserritarra*, *Argia*, *Jesusen Biotzaren Deya*, *Aranzazu*...

Bera il ondoren, idazki oiek –batzuk, ez danak– liburuetan bildu eta argitara eman dira: *Urruzuno ñar P. M. 'en ipuiak*, 1930; *Euskalerritik zerura* (1961), *Iru ziri* (1965), *Ur-zale baten ipuiak* (1965); *Sasiletrau baten ziria* (1973), danak ere prosazko lanez geienbat ornituak.

Gaurkoan Urruzunoren beste liburu bat eskeintzen degu: *Koroi eder bat*, bertsoetan geienbat. Beraren bertso-bilduma, alegia, oso-oso ia izango ez dana, baiña bai aal izan degun osoena.

Koroi eder bat

Bertso-bilduma

**(Bilketa eta argitalpena:
Antonio Zavala)**

Auspoa Liburutegia

291

URRUZUNO SALEGUI, Pedro Miguel

Koroi eder bat : bertso bilduma / Pedro Migel Urruzuno ; bilketa eta argitalpena, Antonio Zavala. – [S.l.] : Auspoa ; Donostia-San Sebastián : Gipuzkoako Foru Aldundia, Kultura Zuzendaritza Nagusia, 2005.

304 or. : argk. ; 20 cm. – (Auspoa Liburutegia ; 291)

Aurkibidea

LG SS 89-2005. – ISBN 84-7907-468-X

I. Zavala, Antonio. II. Gipuzkoa. Dirección General de Cultura, ed. III. Título. IV. Serie.

821.361-1"19"

© Pedro Migel Urruzuno Salegi

© *edizio honena*: AUSPOA Argitaletxea

Gipuzkoako Foru Aldundia

750 aleko tirada

ISBN: 84-7907-468-X

Legezko Gordailua: S.S. 89/05

Fotokonposizioa eta inprimaketa: Itxaropena S.A., Zarautz

Pedro Migel Urruzuno

Koroi eder bat

Bertso-bilduma

Bilketa eta argitalpena:

Antonio Zavala

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa
Kultura Zuzendaritza Nagusia
Dirección General de Cultura

Donostia-San Sebastián, 2005

Pedro Miguel de Arraras

Egillearen berri

Pedro Migel Urruzuno Salegi (1844-1923)

Bizitzaren argibideak

Pedro Migel Urruzuno Salegi Elgoibarren jaio zan, 1844-ko Apirillaren 29-an, Arrabal kalean, 110-garren zenbakian.

Gurasoak, Juan Bautista, errementaria, eta Manuela izan zituan, biak elgoibartarrak. Aitaren aldeko aiton-amonak, Migel Urruzuno eta Lorentza Kruzelegi, elgoibartarrak; amaren aldekoak, Frantzisko Salegi, Astigarribiakoak, eta Josefa Antonia Mugertza, Elgoibarkoak.

Berak bertso batean esaten duanez, ama umetan galdu zuan:

Iru urtekin nintzan gelditu
amarik gabe lurrian;
izeba bati ikasi nion
nik nere jaioterrian
beste Ama bat baneukala, bai,
an zeru-goien erdian

Galtze orrek utsune mingarria utzi zion biotzean, berak beste bertso batean aitortzen duanez:

Sarri askotan jarri oi nintzan
zeru ortara begira,
eta negarrak igotzen nziran
biotzetikan begira.

Itxura danez, denboraldiren bat Lesakan egin zuan gaztetan Urruzunok. Beraren ipui batzuk Naparroako erri ortan gertatzen dira beintzat. Elgoibarko Toribio Iriondo apaiz jaunak ere onela dio ari eskeiñitako bertso batzuetan: «Elgoibar ta Lesakan ezagun ziñana».

Meza 1870-an eman zuan, eta zein egunetan berak beste bertso batean adierazten du:

Errosario Santuko jai
zait oso oroigarria,
egun orretan naizelako ni
emana meza berria.

Eta festa ori Urriaren 7-an ospatzen da.

Ondoren, Elgoibarko eritegi edo ospitalean, Elgoibarko parro-
kian eta Mendaro-Garagartzako moja itxien komentuan egin
zitian bere apaiz-lanak.

Elgoibarko eritegian zala, kaslisten bigarren gerratea (1872-
1876) gertatu zan. Batean, 1873-ko Kandelaria-bezperan, karlis-
ten Antonio Lizarraga jenerala gaixotegi ortara ekarri zuten, pul-
moniaz zegoan eta.

Bai liberalak susmoa artu eta bertan sartu eta etxe guzia goitik
beeraiño aztertu ere. Baiña, gezurra badiruri ere, etzuten
nai zuten txoririk eskuratu. Bitartean, Urruzuno larri. Gertaera
ori berak kontatu zuan andik urteetara, *Argia* astekarian, 1923-
II-4-an.

Berrogei ta iru urte egin zitian Mendaron, bertako agustiñeta-
ko kapellau.

Eta bertan il zan, 1923-ko apirillaren 14-an.

Mendaro

Gustoko txokoa zuan Mendaro. Ura bezelakorik ez omen
zan arentzat mundu guzian. Esan bezela, berrogei ta iru urte
egin zitian bertan, bertako moja itxien kapellau. Aiei meza
eman, platikak edo itzaldiak egin, aitortu eta abar izango ziran
beraren lanak.

Baiña erriko jendeak ere entzuten zitian aren mezak, eta
aldarean oso astiro mugitzen zana omen zan. Orregatik, *Don
Pedro Migel* esan bearrean, *Don Geldo Migel* esaten omen
zioten.

Baiña biotz barruko debozioarengatik ere izan zitekean patxa-
ra ori. Ura debozio aundiko gizona zala jakiteko, naikoa da libu-

ru ontan bildu ditugun bertsoak irakurtzea. Arekin arremanen batzuk izan zituana zan Aita Migel Maria Zubiaga, orain urte batzuk illa. Eta onek, Urruzuno zana aitatu bakoitzean, onela esan oi zuan:

–Ura *xantu* bat zan.

Aren sermoiak, berriz, ez omen ziran eliza dar-dar jartzen duten oietakoak, gure Don Pedro Migel izuti eta lotsati samarra omen zan eta.

Garai artan aumobillik etzanez, errietako kale eta plazak uts-utsik egoten ziran, eta jolas-leku ederra bertan izan oi zuten umeak. Auek, ordea, asarretu egiten ziran noizean bein alkarrekin. Alakoetan, Mendarokoak bein baiño geiagotan joaten omen ziran Don Pedro Migelengana, eta au aien artean pakea egiten jarduten omen zan.

Abendu aldean maiz etortzen omen zitzaizkion mutikoak. Zertarako? Gabonetan aterik ate eskean ibiltzeko kantaren batzuk nai zituztela eta ea mesede ori egingo ote zien. Baietz, noski; eta idatzi eta eman.

Liburu ontan Gabon-kantarik ere bada. Eta sail bat baiño geiago, gaiñera. Oietako batzuk, beraz, aldizkariren batean agertuak ez-ezik, Mendaroko umeak kalerik kale kantatuak ere izango ziran.

Leen aitaturako Migel Mari Zubiagari beste argibide bat ere zor diot. Berak Txomin Agirre apaiza ere ezagutu omen zuan: *Garoa* eta *Kresala* nobelen egillea, dakigunez. Ala, Zubiagak onela esan omen zion bein batez:

–Zuk dakizu euskeraz, zuk,

Eta Txomin Agirrek onela erantzun omen zion:

–Nik ez; euskera ondo dakiana, Pedro Migel Urruzuno dezu.

Erantzun ontan bi gauza ikus ditezkelara uste det: batetik, Txomin Agirrereren apaltasuna, goralpen bat entzun eta beste beste bati pasatzen ziolako; eta, bestetik, bene-benetan mires-ten zuala Urruzunoren euskera bizi, aberats, errikoi, garbi eta naturala.

Eriotza

Pedro Migel jauna Mendaron il zan, 1923-ko apirilaren 14-an, irurogei ta emeretzi urterekin.

Eriotz orren berri onela eman zuan Argia astekariak, 1923-IV-22-an:

«Egin zaizkan illeta eta obiraltze aundien berri, Mendaro'ko berrilariak eman digu. Ona emen:

“Joan dan zapatu goizeko amaiketari il zan 79 urtekin emengo mojetako kapellau berrogeita iru urtean izan dan apaiz on eta langille aundia, Pedro Migel Urruzuno jauna.

Igandean izan ziran bere animaren alde elizkizunak, erri guztia eta erbestetar asko bertan bildurik, baita apaiz jaun asko ere. Esan geinke sekulan ere ez dala erri onetan ikusiko elizkizun baten ainbeste jende, bada parrokiako eliz aundia jendez bete-beterik arkitzen zan.

Naigabe aundia utzi du erri onetan iltze onek, bada apaiz jaun au ongille aundi bat zan erritarrentzat, eta bere poltsikuak beti zabalik arkitzen ziran pobrientzat.

Elizkizunak amaitu ta gero, bere gorputza eguadiko trenean Elgoibar'era eraman zuten, bere gorputz santuari erri artan sepultura emanik; bertako semea baitzan.

Moja Agustindarra, bere arreba Seberina'ri, illoba eta gañerako senide guziaz laguntzen diegu beren atsekabe aundian. Eta *Argia*'ren irakurleai Jaunari otoï dagiela Pedro Migel jaunaren anima-aldez.

Bukatzeko, Urruzuno'gandik artu degun azkenengo idazkia jartzan degu. Olerki au, ill onen 9'an argitaratu genuen ipuiakin batean bialdua da; beraz argitaratu gabea».

***Argia* astekariak berak, beste toki batean:**

«Urruzuno jauna, apaiz onbidetsua, euskal idazle bikain ta sutua ta gizon langillea izan da.

Euskalerrian agertu diran euskerazko aldizkingi edo errebista ta periodiku guzietan idatzi izan du. *Argia*-k iragarri bezin laister gugarra zuzendu zan eta bere idaztiak, ordezkariak ta alegin guziak eskeñi zizkigun; bai bere eskeintzak ongi bete ere. *Argia*-ren irakurle guziok

amaika aldiz poz-pozik irakurri dituzute bere ipui polit, parragarri ta onurakorrak. Mendaroko ordezkari-tza berak bezin zintzo ta arduratsu betetzen ez da errez izango.

Urruzuno jaunaren *Argia*-ganako zaletasun sutsuari eskerrak, gure asteroko au Mendaron iñon baño geiago irakurtzen da, saillez-saill (*proporción*). Erri bakoitzean Urruzuno jauna bezelako euskaltzale zintzo ta adoretzu bat izan ezker, gure euskera aisa indartu, zabaldu ta goratuko litzake».

***Jesusen Biotzaren Deia* aldizkariak:**

«Gure Pedro Mikel jaun agurgarri ta on-ona ill zaigu. Jainkoak ala nai, ta bizitza onen bete-bearrak ondo bete ondoren joan zaigu, danok uste degun bezela, ludi zirtzil onetik amairik ez daukan aberri gozoaruntz.

Elgoibartarra zan bera, ta bere jaioterriaren maitatzalle bikaña. Ia larogei urte bete zituan, berrogei ta amar baño geiago apaiztasunean, gogo-lanketan, alde guzi ta bazterretan onbidea erakusten ekin zituan. A ze sari ederra artu dun dagoneko! A zein gogozki laztandu dun bere Jainkoak alako apaiz agurgarri ta ongille au! Elgoibarko elizburu edo parrokoa izan zan aspaldian, baño zartu zanean, Mendaroko moja-txuen ardura zeukala bizi zan.

Azkeneko ikusi nuanean, gogoan daukat oso. Mendaron bultzian sartu zan ta Elgoibarren jetxi zan. Oraindik gogorra zegon, ta osasuntsua zirudin, ta izan ere ala zan. Bere izkuntza gozoa orduan azkenez aditu nion. Baita ere gogoratzen zaizkit –nola aztu?– arek bialtzen zizkigun illero, bein ere utzi gabe, ipuin politak gure *Deia*-n argitaratzeko; paper txiki bat, bere izkiera argi ta txikia, *Urruzuno*-k izenpetua, ezer geiago geitu gabe, bere lanari ezer zor ez bagenion bezelaxe...

Azkeneko Aste Donean asko nekatu omen zan; ta, beraz, nekaldi gogortxuak eriotza erakarri zion. Illaketak eta otoiketak egin dira bai Mendaron ta bai Elgoibarren, alde guzietan ospe aundikin.

Pedro Migel jauna ona zan, apaiz onenatarikoa, euskaldun bikaña, eta euskal idazle argi oso ta mamitsua....».

Urruzunoren liburuak

Gero ere esango degunez, Urruzunok eliz-liburu batzuk euskeratu zituan 1885 eta 1915-ean, eta oiek ikusi zituan. noski. Baiñan gaiñontzeko bere liburuak etzitian ikusi: danak ere bera il ondoren osatu eta argitara emanak dira.

Lenengo argitaratu zana: *Urruzuno'tar P. M. 'en ipuiak* derizana, Neketako Ama-Birjiñaren irarkolan, Iruña, 1930.

Beste guziak *Auspoa* liburutegiak atera ditu: *Euskalerritik zerura* (1961), *Iru ziri* (1965), *Ur-zale baten ipuiak* (1965); *Sasiletrau baten ziria* (1973).

Liburu oiek danak aren ipuiekin osatuak dira. Baiña orrek, au ere ondoren zeatzago adieraziko degunez, ez digu Urruzuno osoa azaltzen, aren alderdi bat baizik. Beste alderdirik ere badu; ipui-egille ez-egik, bertso-jartzaille jatorra eta ugaria ere izan baitzan.

Gaurko liburua Urruzunoren bigarren alderdi ori erakustera dator, aren bertso-saillak andik ete emendik bilduta: *Euskal-Erria, Euskalzale, Baserritarra, Euskal-Esnalea, Argia, Jesusen Biotzaren Deya, Aranzazu...*

Ipuien barruan ere baditu arek noiz-beinka bertso bat edo beste. Oiek, prosa tartean baitijoaz, ez ditugu onera aldatu.

Ipui banaka batzuk baditu, ala ere, bertso-sail luzetxo bat sartzen duana. Oiek bai; oiek onera aldatu ditugu, bertso-sorta ori eskeintzearren. Denbora berean, gaiñera, Urruzunoren prosaz gozatzeko aukera emango diogu irakurleari.

Toribio Iriondoren bertsoak

Urrengo bertso aukeratuak liburu ontan agertu ziran: *Urruzuno'tar P. M. 'en ipuiak*, Lenengo idaztia, Neketako Ama-Birjiñaren irarkolan. Iruña'n, 1930.

Bertsoak nork jarriak diran ez da esaten; baiña, gure iritzirako, Elgoibarko Toribio Iriondo apaiza jaunarenak dira; Pedro Migel Urruzunoren errikidea, beraz, eta lagun miña ere bai, ziur aski.

Noiz eta zer zala-ta moldatu ziran, bai, esaten da: 1920-garren urtean, Urruzuno leenengo meza eman zuaneko urrezko eztaiak ziran, berrogei ta amar urte, alegia, eta ori ospatzearren.

Aren bizitzaren pausoak ere adierazten dira bertso auetan: Elgoibar eta Lesakan aurrena; meza eman eta Elgoibarko eritegira kapellau; gero bertako Parrokira; andik Mendaroko moja-komentura; urrengo, aren idazlanak zein izan diran: «liburu txit ederrak», banaka batzuk euskeratu baitzituan; olerkiak, bertsoak alegia, bai umorezkoak eta bai Jesus eta Ama Birjiñari eskeiñiak; eta, azkenik, ipui politikak, amaika parre gozo eragindakoak.

Bertsoak eun urteko bizitza opa dio; baiña andik iru urtera il zan, irurogei ta emeretzi urte betetzeko egun batzuk falta zituala.

Gure ustez Toribio Iriundo jaunarenak diran bertso oiek merezi dute onera aldatzea:

*Bere jauparitzako urrezko eztaietan
Don Pedro Migel Urruzuno jaunari*

Garagartza-Mendaro
Kilimon ertzean,
biotzez maite degun
txoko txukunean,
Urrilleko bigarren
gaur dan egunean,
milla bederatzi eun
ogeigarrenean.

Ume-umetatikan
zure biotz dana
Jainkoari zendukan
oparo emana;
Elgoibar ta Lesakan
ezagun ziñana,
apaiz egiñik igo
ziñan Jesusgana.

Pozez adixkideak
emen gera batu,
urrezko eztaigozoak
nairikan ospatu;
berrogei ta amar urte
dirala gertatu,
meza zenduenetik
lenbizi opatu.

Leen eritegian
gaxoak zaindutzen,
gero Txadon aundian
arimak argitzen;
Elgoibartik ziñala
Mendarora aldatzen,
abelge ta aberatsak
dituzu laguntzen.

Egaraz goi-goitikan
jatxi ziñan noski,
ala iduritzen zait
beñepein neroni;
goiz izarrak bezela
egiñikan argi,
ekaitzetan zerala
askoren gidari.

Santutasun osoa
irakatsi dezu,
lekaimiak zerura
zuzendu dituzu;
zarren eta gazteen
ardura daukazu,
mutill eta neskatxen
aingeru zera zu.

Guztiak ekartzeko
zeruko bidera,
gogoz lan egitea
da zure jokera;
ardi galduen billa
Jesusen antzera,
zintzo erakutsiaz
santuen jaiera,

Nork agertu ditzake
zure otoi ziñak,
eta egin dituzun
egintz alegiñak?
Batzuetan zirala
gozoro atsegiñak,
eta bestetan berriz
negartsu samiñak.

Beti gau eta egun
Jainkoari deika,
txiki t'aundi guztiak
ditzala bedeinka,
su-leizera ez ditezen
erori amilka;
zuk askatu dituzu
ortikan amaika.

Liburu txit ederrak
dituzu idatzi,
donokira dezula
bidea erakutsi;
olerki alaitxuak
jarririk egoki,
Jesusen Biotz eta
Ama maiteari.

Ipuiñ politak ere
idatzi dituzu,
amaika parre gozo
eragin diguzu;
Patxi Motzen larriak
esan dizkigutzu,
triste geudenean zuk
pozkiada gaituzu.

Goiko Jaunak zaitzala
esker onetsitu,
eta luzaroetan
gurekiñ alkartu;
eta ditzazunean
eun urte artu,
gotzonak zaitzatela
zorioneratu.

Bitartean gurekiñ
bizi zaitez emen,
donokira bidea
guri erakusten;
egun zorionsua
danean etortzen,
zurekiñ joango gera
donokira zuzen.

Urruzuno Salegi
Kepa Mikel jauna,
agertu nai dizugu
gure maitasuna,
opatuaz biyotzez
orain osasuna,
gero beti-betiko
zoriontasuna.

Beste bertso batzuk

Urrengo beste bertso auek ere Urruzunoren gorantzan moldatuak daude. *Argia* astekarian agertu ziran, On Pedro Migel jauna itzali eta laster, 1923-IV-29-an. Egillea ez da esaten; *Bat* itza jarri eta or izkutatzen da. Bertso auek ere onera aldatzen ditugu:

Pedro Migel Urruzuno zanari

Zer entzuten det,
Jaungoiko maite,
nere biotzaren taupadan?
Emen ludiyan
adiskide bat
gutxiago izan nik dezadan,
beti betiko
zeru goi gora
igo dezula eriozkadan?

Auspezturikan
nik gurtutzen det
naimen donea, Jainko ona,
naiz egin arren
barren barruan
miña dun zauri sakona;
zure-zurea
orain da beti
beti izan nai det on-ona.

Urruzuno jaun
agurgarriya
eunka gizonen euspena,
apaiz gartsua,
txit langillea,
euskal idazle zuzena,
beti erein dezu
euskal biotzetan
oituren azi ederrena.

Orain zeruan
atseden zaitez
ludiko lanen saritzaz;
Jesus'en Biotz
ta bere Amaren
goralpenetan biziyaz,
gutzaz etzaitez
egundaño aztu
t'emen dauzkagun premiyaz.

Ainbeste maite
maitatutako
Jesus Karrera lagunak
guri egin zigun
utsune aundiya
nai ta ezin bete degunak
naigabeturik
bai utzi digu
Urruzuno il dan egunak.

Bat

Argia, 1923-IV-29

P.M.-ri

Bost bertso auek, Donostiako Ramon Gelbentzu bertso-jartzailleak moldatuak, *Ibaizabal* aldizkarian agertu ziran 1902-XI-16-an:

Larunbatero jakiña daukat
aja, ja! farrez lertutzen,
arkitzen nazu zure ijito
kontuak irakurritzen;
iñoiz egon naiz nere artian
esanaz: «Nolatan sartzen
ditu astero kontutxo aiek?».
Jaunak, oso naiz arritzen.

P.M. jauna izkiratuzten
asi zanetik gaur arte,
gure *atxuak* badu etxian
berak makiña bat kalte;
ala esaten dit: “Argi erretzen
egon be oiera zaite”.
Orain ez dakit argia duben
ni bañan geiago maite.

Bazkaltzen eta irakurritzen,
gauz onik ezin espero,
aitortuko det neri mayian¹
zer gerta zitzaiten gero;
irakurritzen ari nintzala
“*En Mardill no ai salero*”,
kutzare gatza nere abora
juan zan nai bezin aguro.

Nere eriuari, nere *Mardilko*
salero edo gatzontzi,
mai gañetikan bota nituben
lurrera iru-lau ontzi;
lapikua ere an erori zan,
eskerrak etzala autsi,
jakin nai nuke nere *atxuak*
jardunai noiz zion utzi.

Orain azkenik, autsiak autsi,
zuri nua esatera:
kontu lanikan ez utzitzeko
bizi dedilla euskera;
bada naiago det irakurri
euskeraz dagon papera,
naiz autsi iñoiz kazuela bat,
kikara edo platera.

---

¹ *Ibaizabal-en maiari.*

Nere osaba Pedro Migel

(*Auspoa*-ren 47-garrenean Pedro Migel Urruzuno jaunaren ipui-sorta bat argitaratu genduan, *Iru ziri* izenburuarekin. Itzaurrea beraren illoba zan Jose Maria Etxaniz Urruzunok idatzi zuan. Bai bere osabaren berri jakingarri asko eman ere. An esaten diranak merezi dute gaur ere irakurleak irakurtzea. Baiña liburu ori 1965 urtean ikusi zuan argia, orain ia berrogei urte, eta eskuratzen zailla izango da. Orregatik, itzaurre ori ere onera aldatzen degu. A.Z.)

Auspoa-ren eskutiz bat artu det, esanaz Don Pedro Migel Urruzuno-ren beste ipui-sorta bat argitaratzera dijoala, eta ia zerbait idatziko dedan itz-aurre bezela liburu orretarako.

Bai pozik egin ere. Baña alde-aurrez esatera noa ni ez naizela idazle bikaña; borondate oneko euskaltzalea bai, baña geiago ez. Barkatu, beraz, irakurle, nere itz-aurre au euskera garbi ta apañean idatzirik ez badago.

Ta zer esan bear det nere osaba Don Pedro Migelen gañean? Bera il zanean, ni umetxoa nintzan. Ta, orregatik, ezin nezake ikusitako gauzarik kontatu.

Orregatik, esan ondoren Elgoibar-en jaioa zala ta apaiz egin ezkeroztik iya bizitza guzia Mendaro-n eraman zuala, lelengo erretore bezela ta gero Agustiñetako kapellau bezela, besteren aotik entzun ditudan itzak jarriko ditut emen. Mintzatu ditezela, beraz, nere partez, bera ezagutu zutenak: moja zar bat, apaiz bat, sakristau bat, baserritar bat eta ijito bat. Ta azkenean ipiñiko ditut nik bildutako beste gauza batzuk.

Mojatxoak ala dio: «Don Pedro Migel izan zan apaiz piñ, zintzo ta jator bat. Izketan geienean bertsotan egiten zigun. Berak gutxi jaten zuan. Dana eman. Zapatetarañoeko guzia erregalatu egiten zuan. Bere bazkaria izango zan pobre edo ijitoren bati jaten emateko. Ta elizkizun ikusgarriak egiten zituan. Musika-zalea ere bazan, ta koruko kanta asko berak egiñak ziran. A, aren errosario santua! Ta Maiatzeko lorak berriz!... Gaur ez da orrelako eliz-puntziorik egiten. Nobena ta mezak ere oso ederrak

izaten ziran. Baña, orretarako, Don Pedro Migel beti lanean. Errosarioa kantaz beterik erreztatzen genduan. Misteriotik misteriora, berak egindako kanta ederrak. Asiera zan:

Agur, Errosarioko
Amatxo ederra,
aingeru ta gizonen
pozside zu zera;
Gabriel aingerua
jetxi da Zugana,
aitortzeko zerala
Jainkoaren Ama.

Ta gero misterioen bukaeran:

Larrosa zuri eder
Jainkoak jarriya,
zeru-lurrak dizute
kantatzen gloriya.
Loreen lorea ta
argiyen argiya,
egunaz eguzki ta
gabaz illargiya.
Pekaturen kutsurik
batere gabia,
sortzetik guzi ori
osoro garbia,
zerutarren ispillu
edu ta garbia,
pekatarien poza
eta alegria;
lore danen erdian
zauden liriya,
ez dago zotz beterik
zure ingurua.

Eta orrela, beti kantak aldatuaz, a zer errosarioak!».

Apaizak, berriz, esaten du: «Don Pedro Migel izan zan totaleko umilla ta oso langillea. Etzuan sermolari bezela gauza aundirik balio, ta berak ere aitortzen zuan ori. Bañan sermoi-presatzalle bezela, asko balio zuan. Apaiz asko joaten giñan beragana mesede au eskatzera, ta sekula etziguñ ukatzen. Musikan ere bazuan bere apiziotxo. Eliz-kantak, gabon-agurak eta beren bertsoetako laguntza berak egiten zituan. Mojatxoak asko maite zituan; baita auek ere bera. Auzo-errietako organistak ere askotan joaten ziran Urruzuno-gana, idazkien billa beren musikai jartzeko. Guziak lagun zituan. Etzegoan arentzat ez aberats eta ez pobrerik. Guziak berdiñak. Ta euskaltzale bezela, lelen-goetakoa. Bere elizkizun eta komentuko lanak bukaturik, sartzen zan bere etxetxoan da iskribitzen asten zan. Zenbat bertso ta zenbat ipui idatzi ote zuan! Makiña bat parre egiñak gera aren lanekin. Ta dana euskeraz. Gutxi izango dira Don Pedro Migel ainbat lan gure euskeraren alde egindakoak».

Sakristauak, berriz, dio: «Kanta batek Donostia *bakarra munduan* dala esaten du; ba, nik orixe bera esango nuke Don Pedro Migelgatik. Arentzat danak ziran berdiñak. Ez aberats eta ez pobre; ez gorri ta ez zuri. Sarritan berak egiten zituan eleizako ta sakristiko garbitasunak ere. Nik esaten nion: “Don Pedro Migel, laga, ori nere lana da-ta”. Bañan alperrik... Ain zan umilla. Orain kontatuko dizut Mendaro-n egin zuen lelengo sermoia, erretore bezela etorri zanean. Jende guzia, eliza bete-betean, zai-zai zegoan aren itzak entzuteko, ta onela itzezin zuan: “Mendarotarrak: ez nator ez gorri ta ez zurien lagun egitera, baizik danona izatera. Ez, ba, ni artu apaiz bezela bakarrik. Artu nazazute danok lagun bezela, bai eleizan zaudetenok eta bai etorri ez diranak ere. Ta benetako lagun bezela”. Oiek izan ziran Don Pedro Migelek esan zituan itzak lelengo sermoian. Ta alaxe izan zan beti: danen laguna. Kontatuko dizut beste gertaera bat ere: Don Pedro Migel etzan osasun onekoa. Ezta sermolari ona ere. Etxekoandrea, Praixka Antoni, beti errietan ari zitzaion gutxi jaten zualako: “Jauna, berori bere buruaren kaltean dabil. Eztu jaten. Dana ñori eman. Jan beza, ba, Jainkoak agintzen duan bezela!”. Ta Don Pedro Migelek erantzun zion: “A, Praixka Antoni! Etzazu alperrikan jardun. Zure errietak ete nere sermoiak berdiñ-berdiñ: baterez”.

Entzun dezagun orain **baserritarrak** diona: «Guretzako, baserritarrentzako, Don Pedro Migel izan zan apaiz ona ta lagun ohea. Ura zan, guretzat, apaiz, abogadua, eskribientia ta dana. Zerbait erosi edo saldu bear genduala, edo seme soldaduari eskribitu bear geniola... danok beragana. Bazekian gero gure lana, nekzaritza, lan aundia dala; ta, jai egunean, meza ondoren, beti agertzen zan Mendaro-ko plazara, gure goraberak entzutera. Ta bere ipuiñ ta txisteekin naikua parre eragiten zigunean, onela esaten zigun: “Ni banijoa nere lantxoak egitera, ta zuek joan Jainkoaren pakean tabernara ta amaiketako on bat egin, astean baserriko lanak gogo onarekin egiteko. Datorren jaira arte, ta ez dezala iñork nobedaderik izan. Agur, ba”...».

Ta **argiñak** diona: «Ura bai zala gizona! Zenbat mesede egin zuan! Beretzat ezertxo ere ez; dana besterentzat. Nunbait ere gaixorik bazan, an zan Don Pedro Migel apaiz ta lagun bezela. Arrek bere ortutxoan zituzen sagar ta madariak, iñorentzat danak. Baserrietan txerri-iltzea zala, danak eramango zioten puskarik onena. Baña berak jan... ez det uste».

Entzun orain **ijitoari**: «Don Pedro Migel oso gure maitea zan. Listoa ere bai noski. Guk egiten giñuzen pekatutxo guziak berealaxe jakiten zituan. Errietan beti, baña bai barkatu ere. Berak ere asko maite giñun. Ta gure ipuiak, berriz,... zer ederki eskribitzen zituan! Beti kontseju onak ematen zizkigun, baña gu... beti ijitoak. Gerok baño obeto jakiten zuan gure ibillera guzien berri: Santa Luzietan zer egin genduan Zumarraga-n... Elgoibar-en beiñ edo beiñ ardo geitxo eran genduala... Nik badakit mikeleteak ere sarritan beragana joaten zirala gugatik gaizki esatera; baña Don Pedro Migelen erantzuna izaten zan: “Badauzkate, bai, beren pekatutxoak; baña zeñek ez? Laga dezaiozun pakean ijito jendeari. Ez dutela lanik egiten? Ainbeste ta ainbeste dira egiten ez dutenak!”. Disgustotxoak ere emanak gera berari; baña baita pozak ere. Gogoratzen naiz oraindik zer poza artu zuan nere aiton-amonak ezkondu zituzenean. Ura bezin apaiz onik izan diteke noski. baña ez det uste!».

Ta orain, bukatzeko, nik ere zerbait esan bear det. Len esan detan bezela, dana entzuna. Nere osaba zanaren esaera ta kontu

guziak idazten asiko banintz, itzaurre au geiegi luzatuko litzake. Banijoa, ba, iru edo lau bat gauza kontatzera.

Bein batean, agertu zan konfesatzera ijito bat, eta onela asi zan: “Jauna, aitortzen det lau ollasko lapurtu ditudala”. “Lau?” Noiz?”. “Bata joan zan jaiean, bestea martitzenean, eta irugarrena atzo”. “Bañan oiek ez dira lau, iru baino”. Ta ijitoak, burua makurturik dio: “Bai, jauna; baña laugarrena biyar lapurtzeko asmoa det”.

Beste batean, bazijoan Don Pedro Migel etxe aldera bazkari-ordu inguruan, eta ikusi zuan emakume bat, ezkondua, beste batekin jardun da jardun ari zala. Don Pedro Miguelek bazekian emakume ura oso berritsua zana ta onela esan zion: “Baña, Joxepa: bazkari-ordua ta zu oraindik txur-txur berriketan? Berriz ere izango dira zure etxean errietak. Esango det, bai, nik:

Gatza Gatzagan ta koipia Mutrikun,
ta bixen bitartian azak ezin egon bigun”.

Mendaron, beste erritan bezela, baziran neskazar beatak ere, beti elizan egoten ziranak. Ta gure Don Pedro Migelek, aguantatu bai, baña ez zituan begi onez ikusten. Bein batean joan zan beragana neskazar beata oietako bat, eta asi omen zitzaion: “Ai, jauna! Atzo izugarrizko eskandalua sortu zuan Pulanak. Jende guzia arrituta egondu zan. Aundiak esan zizkion Menganari”. Ta gero: “Ene, jauna! Pulana joan zan jaiean Elgoibar-era, ta gaberdian oraindik etxeratu gabe zegoan. Zer lotsa! Noraño allegatu bear degu? Jauna, berori zerurutzen danean, errezatu beza nigatik, ni ere ara joan nadin”. Ta Don Pedro Migelek, burua jiraturik, erantzun zion: “Baña, Mari Juana: zuk badakizu zeruan arkitzen diran guziak onak dirala. Beraz, zu ara joaten bazera, norgaitik gaizki itzegingo dezu, ba?...”.

Beata neskazarrai bertsoak ere jarri zizkien Don Pedro Migelek. Makiña bat aldiz kantatu izan ditugu, ta oraindik ere kantatzen dira:

Beatak or dabilta
beti errezuan,
suspiruak egiñaz
pausuan pausuan;

iñork artu nai ez ta
ara eta ona,
orra estimazioa
munduak diona.

Goizero konfesatzera,
goizero eleizan,
norberanak gordeta
besterenak esan;
korriotzat oberik
ezin liteke izan,
orra gure beatak
zer moduz dabiltzan.

Lapikuari palta
zaionian gatza,
gañera aragia,
olio ta gantza,
arrek bai dadukala
beataren antza:
sustantziarik ez du
baña bai esperantza!¹

Jose Maria Etxaniz Urruzuno
Elgoibar, 1965-5-2-an.

---

¹ Bertso auen sail osoa aurrerago eskeiñiko degu.

Urruzuno, idazle

(Pedro Migel Urruzuno jauna ilik berrogei ta amar urte zirala-ta, omenaldi bat eskeiñi zitzaion bere jaioterri Elgoibarren, eta ari buruz itzaldi au eman nuan nik, 1973-ko ilbeltzaren 28-an. Orduan esanak balio dute liburu ontarako ere, itzaurre gisa. A. Z.)

Idazle ugaria

Idazle bat goratzearren bilduta gaude gaur emen. Ala ere, beste ezer baiño len, gauza bat esan bearrean gaude: idazle orrek, Urruzunok, etzuala bere libururik ikusi ta ezagutu. Bere libururik esan det. Eliz-liburu bat baiño geiago euskeratu zuan: *Zeruco arguiya* edo *Ondo pentsatu!*, Tolosa, 1885, ta *Meza santua zer dan*, Durango, 1915. Baiñan oiek itzulpenak dira; ez bere-bereak, beraz. Bertsotan *Igande escolaraco jarritako cantac* ditu. Auek, ordea, ez dute, uste dedanez, libururik osatzen, liburuxka bat, *folleto* bat baizik. Naiz-ta oso onak izan, itzulpen oietzaz ez degu ezer ere esango; ezta liburuxka orretzaz ere.

Danok dakigunez, Urruzunok garai artako aldizkari guzietara bialtzen ta banatzen zituan bere idazlanak; ta an da emen, ardi galduen gisa, gelditu ziran. Urruzunok etzuan bere lanik beste moduz ikusi. Aldizkari oien izenak: *Euskal-Erria*, *Euskalzale*, *Ibaizabal*, *Baserritarra*, *Euskal-Esnalea*, *Argia*, *Jesusen Biotzaren Deya*, *Aranzazu*...

Urruzunoren liburu guziak, bera il ondoren agertu dira, aren ipui ta bertsoak andik eta emendik bilduta. Lenengo argitaratu zana: *Urruzuno tar P. M. 'en ipuiak* deritzana, Neketako Ama-Birjiñaren irarkolan, Iruña, 1930; ta beste guziak *Auspoa* liburutegiak atera ditu: *Euskalerritik zerura* (1961), *Iru ziri* (1965), *Ur-zale baten ipuiak* (1965); ta, azkenik, omenaldi ontarako prestatu dana: *Sasiletrau baten ziria* (1973).

Danetara, bost liburu; ta geiago egiteko ere gai-paltarik ez dago. Bostetatik iru aituta daude; bi bakarrik salgai, azkeneko

biak. Ta auetatik ere, *Ur-zale baten ipuiak* izenekoa, laister agortuko dana. Ez du edozein idazlek olako arrera onik izaten. Erriaren gogokoak, beraz, Urruzunoren lanak.

Azken idazlana, berriz, *Argia*-n agertu zan, 1923-IV-22-an, bera il da zortzigarren egunera. Ama Birjiñari eskeiñitako zazpi bertso dira. Onela bukatzen zuan:

Aldendu gabe zure ondotik
beñere mundu onetan,
bizitutzeko bizi-guzian
zurekin zero goietan.

Iltzera zijoala igerri eta Ama Birjiñari eskari ori egiten diola ematen du; ta ondoren oian sartu zala azken arnasa emateko. Eriotzera arte lan ta lan aritu zan gizona degu, beraz,

Asi zanetik, 1881 urtetik alegia, erioak 1923-an eramán zuan arte, berrogei ta iru urteko tartea izan zuan. Orixe da euskal aldizkarietan lan egin zuan denbora. Eliz-liburuak euskeratzen lenago asia izango zan bearbada.

Bitarte orretako idazlanak, zenbat ote? Saiatu naiz kontatzen, eta irureun ta ogeiraño iritxi naiz¹. Gutxi gora-bera or nunbait izango dira; baiñan zorrotz ta juxtu kontatzeko, denbora geiago bearko litzake.

Ta galdutakorik ere badu. *Baserritarra* izeneko bi aldizkari izan dira: Bata, Bilbon Sabino Aranak agertzen zuana, politika-aldizkaria; bestea Donostian Pepe Artola, B. Iraola ta gaiñontzeko garai artako donostiar euskal idazleak ateratzen zutena. Onako au amabostean bein izaten zan, ta Urruzunok ia amabostero idazten zuan. Danetara, eun da irurogei ta zazpi ale edo zenbaki izan ziran; baiñan orain arte agertuak eun da bi. Irurogei ta bost, beraz, falta diranak. Ta, ziur aski, Urruzunoren ia beste ainbeste idazlan aldizkariarekin batera galduak. Iñork baleki *Baserritarra* orren sorta osoa nun dagoan, biotzez eskertuko genioke beraren berri ematea.

---

¹ Orain geiago dirala uste det.

Urruzunoren iturriak etzuan, beraz, agorralkirik izan. Iturri ugari ta oparoa izan zan. Ori beintzat aitortu ta eskertu bear zaio; ta are geiago oraindik, beste zerbait kontuan artzen badegu.

Urruzunok bazuan, noski, idazteaz gain beste lanik. Mendaroko mojen kapellaua izan zan, ta bere apaiz-lanak gogotik egiten zituana. Elizkizun ederrak gustatzen zitzaizkion; ta maiz xamar, aietarako bear ziran kantik ere, berak egiten zituan, bai letraz eta bai musikaz. Are geiago: jende asko etortzen zitzaion, bai jende xumea –eskaleak eta abar– eta bai apaizak ere, zerbaiten galde edo kontsulta egitera. Zabalik beti Urruzunoren atea. Onela zion *Jesus'en Biotzaren Deya*-k Urruzunoren ilberria ematerakoan: «Azkeneko Aste Donean asko nekatu emen zan, eta beraz nekaldi gogortxuak eriotza erakarri zion». Onenbesterekin esanda dago idazlanak txolarteetan egin bearko zituala. Ez du edozeinek bere une libreetan tamaña ortako lanik egiten. Askok, ezta egun guzia emanda ere. Langille purrukak, beraz, Urruzuno zana.

Urruzunoren lanak bi taldetan bildu ditezke: ipuiak eta bertsoak. Bestelakorik ere badu bat edo beste; baiñan oso bakanak. Ez, noski, talderik osatzeko ainbat. Orregatik, ez degu oietaz ezer esango. Ipuiei buruz mintzatuko gera geienbat, bukaeran bertsoetaz zerbait esateko.

Umorea

Onela dio Urruzunok idazki batean:

–Aizazu, Iñaxio: zeñ da bizar beltz-dun ori?

–Orixe dezu bada Iparragirre´ren erederua.

–Zer eredau ete zuan ba? Kitarria?

–Ez; umore ona.

–Tripia betetzeko... eztakit...

–Ez; apizioz dabill. Orañ zartzara obra miserikordiazkoak eitten ei dabill.

–Zer obra da?

–Triste daudenak konsolatzia.

Guk ez dakigu zeinengandik eredatu zuan Urruzunok bere umorea; bai, ordea, erentzi aundia jaso zuala. Bere denbora guzian besteri banatzen aritu zan, eta ala ere etzitzaion batere gutxitu edo eskastu.

Ta triste daudenak konsolatzea errukizko egintza baldin bada, dan bezela noski, egintza ori bai gogotik eta benetan egin zuala.

Onela zion Antonio Arrue jaunak orain amasei urte idazlan batean: «Gaiñontzean, eta *euskal umoreari* buruz, esan genezake, oker aundirik gabe, Euskalerriak idazle gutxi izan dituala, oso gutxi ere, Urruzunok bezela umore berezi ori beren lanegiñetan irauli dutenak: Mogel *Peru Abarka*-n, Domingo Agirre *Garoa*-n, Bustintza ta... beste bat edo bi, geienaz».

Bai: Urruzuno umorezale degu, gure umoristarik aundienetako bat. Aren ondotik, bere donostiarkeri guziekin, Biktoriano Iraola jarriko nuke nik. Zoritzarrez, olakorik gutxi daukagu gaur, ez bearrik ez degulako baiñan...

Gauza batez arrituta nago aspaldi; arrituta ez-ezik, kezkatuta ere bai. Gure erria oso umorezalea degu. Or ditugu bertsolariak; baita ere edozein lagunartetan kontatzen diran gertaera ta pasadizoak; ta or, batez ere, erriaren izketa-modua. Gure erriak ez daki izketan egiten, umorezko zirikadarik ezker-eskubi banatu gabe. Ori danok dakiguna da. Zergatik ote dan, beste kontu bat da. Bada emen, nik uste, sikolojia-lan baterako gaia.

Baiñan arrigarria au da: alde batetik, umoredun erria; ta, bestetik, umore gabeko idazleak... Nai duanak nai duana esan dezala, baiñan nik ez det au ondo arrapatzen. Aitortzen det neroni naizela lenen pekataria. Baiñan onek zera esan nai du: euskal literaturak ez duala bear bezela euskal izaera erakusten; erria bide batetik dijoala ta gu, euskaltzaleok, bestetik.

Umore-mota asko dago. Badira umore onak eta txarrak, legunak eta zakarrak, gozoak eta mikatzak. Umorearekin bromarekin bezela gertatzen da: broma on batek adiskide berri bat egingo dizu; ta broma txar batek, etsai berri bat.

Urruzunoren umorea nolakoa ote da? Urruzunorena oso umore garbi ta gozoa degu; biotz garbi ta gozo batetik jaioa, alegia. Urruzunoren umoreak ez du iñor zauritzen; ezta arramazkarik txikiena egiten ere.

Onek ez du esan nai Urruzunok malizirik etzuala. Apaiz txiki arek bazuan, bai, ortatik bere puxkatxoa. Izan ere, malizirik gabe ez da, nik uste, umorerik. Zergatik ez du, ba, iñor samintzen?

Bere umore ori maitasunez beterik dagoalako. Maitasuna zeññentzako edo zerentzako? Bere ipuietan agertzen dituan pertsona guzientzako.

Pertsona idatzi baiño len, nere zalantzak izan ditut, itz ori erderazkoa dala ta euskerazkorik ezin arkiturik. *Kristaua* ia-ia jarria neukan, baiñan Urruzunoren alkar-izketa batez oroitu naiz. Onela dio ijito-andre batek erretore bati:

-Liña-putzuan bataiatutakoa nai du nerekiñ konparatu?

-Liña-putzuan?

-Bai, jauna, liña-putzuan; ark bear zuan izena Liña, eta ez Prantxiska.

-Nork bataiatu zuen?

-Mañexek.

-Nola?

-Ara, jauna: putzuan iru sartu-atera egiñ zizkion, esanaz: «Uka pirme, kasta gaixtoa; aitaren partetik lapurreria, amaretik ordikeria, mundu guzia dezu zuria, Prantxiska».

Ez det uste bataio orrek kontzilioaren ondoren ere iñor kristau egiteko balio duanik. Ezin, beraz, *kristaua* jarri... Baiñan bat-batean Urruzunoren beste itz bat bururatu zait, eta itz orrekin esango det. Bai; Urruzunok maite ditu, ta beren akats ta guzi maite ere, bere ipuietan agertzen dituan *ankabiko* guziak. *Ankabiko* oietzaz itzegin nai nuke orain.

Ankabikoak

Ankabiko oiek ez dute lur-eremu aundirik betetzen: beren bizilekua oxo txikia da luze-zabalean. Urruzuno Mendaron bizi zan. Ipar aldean, zortzi bat kilometrora, Deba ta itxasoa zeuzkan; baiñan ez du aitatzan ez itxasorik, ez itxas-gizonik. Ego aldean, berriz, sei bat kilometrora, Elgoibar zeukan, ta andik bereala Eibar ta Plazentxi. Ala ere ez du aitatzan ez ango industriarik, ez

ango langille jenderik. Urruzunoren mundua, Deba ta Elgoibar bitartean dagoan erreka-zulo illun ta luze ori da. Menditarte orretan bizi diran jendeak agertzen ditu bere ipuietan.

Jende oiek zein dira? Mota guzietakorik dago: tabernari, juez, alkate, praille, neskazar, mutilzar, pregonari, sasiletrau, perratzaille, txorroskille, mozkor, klerikala ta antiklerikala, bertsolari, ikazkin, baserritar, nagusi, morroi, iñude, zapatari, soldadu, mitin-zale ta abar ta abar. Ta batez ere, batez ere diot, ijito jendea; ijito-jendea bere ijitokeri guziekin.

Zerrenda luzea idatzi det, baiñan izen bat izkutatua. Zein ote? Apaiza. Apaiza ere agertzen da Urruzunoren ipuietan, baiñan beti bigarren maillan. Ez du aurrera atera ta danen bistara azaldu nai. Zergatik ote? Apaiza Urruzuno bera dalako. Ez dago ortaz zer duda egin. Erriarekin eten gabeko artu-emanetan bizi zan ura; eta artu-eman oien ondoren edo frutu, ara or apaiza, Urruzuno bera alegia, azaltzen dan ipuiak.

Ortega y Gasset jaunak onela dio Barojari buruz:

«Ha tenido que ir al margen de la sociedad actual, y precisamente en eso que suele considerarse como el escombros social –los golfos, los tahures, los extravagantes, los vividores, los suicidas– creyó encontrar un asunto».²

Olako zerbait badegu, nik uste Urruzunorekin ere. Jende xume ta arlotea arena; jende umilla, pobrea, ta nolabaitekoa ere bai makiña bat aldiz. Urruzunoren kutunak jende oiek dira. Len esan bezela, maite ditu, ta beren akats guziekin maite ere.

Jaio zaneke eungarren urtea zala-ta. amaika bider entzunak gera aurten Barojaren izena, baita ere *barojianos*, *tipos barojianos* ta olamoduzko beste zenbait esaera. Era berean, guk ere *urruzunotar* itza asma genezake, ta *urruzunotar ankabikoak* esan. Ez dago gaizki, baiñan luzetxoa da. Aski izango da *urruzunotarrak* esatea.

Zenbait idazle mundu berri baten sortzaille izan dira; ta mundu berri ortan pertsona askori, *ankabiko* askori, eman diote bizi-

² Ortega y Gasset: *Ideas sobre Pío Baroja, El Espectador, I.*

tza. Alakoxeak, adibidez, Baroja ta Galdós. Bi erdal idazle auek aitatu ditut, ez noski Urruzuno aien maillako ta pareko egin nairik, zer esan nai dedan obeki ulertarazteko baizik.

Urruzunok ere mundu berri bat sortu du, euskal mundu bat; esan bezela, mundu txiki bat jeografiaz; baiñan *ankabiko*-mota askoz ondotoxo betea. Ez det uste gure literaturan iñor danik, Urruzunok ainbat pertsona, ainbat *ankabiko*, bere idazkietan agerrarazten duanik.

Euskal literaturan azaltzen diran lagunik geienak, alako geldiantza bat dute; maiz xamar serioegiak dira. Baita gure pinturan ere. Gure pintatzaillak euskal arpegi jatorrak erakusten dizkigute beren kuadroetan, baiñan bai serioegiak, sarritan beintzat. Urruzunorekin, ordea, olakorik ez da. Nik, beintzat, nere iduripenean ezin det urruzunotarrik ikusi, bere ezpaiñetan irripar pikaro samar bat gabe.

Euskera

Nik ez dakit gramatikalariak zer esango duten Urruzunoren euskeragatik; baiñan, nere iritzirako, Urruzunok euskerarik asko zekian, euskeraren jabe zan.

Izkera guzietan bi mail arkitzen ditut: bata, gramatikak erakusten duana, ta ori arrotzak ere ikasi lezateke. Bestea ez dago gramatiketan, erriaren ezpaiñetan baizik. Beste au jakiteko, edo Urruzunoren aiñean jakiteko beintzat, bi gauza bear dira: lenengo, izkera ori amaren bularra artzearekin batera ikasia izana; ta, bigarren, erriarekin eten gabeko artu emanetan bizitzea.

Urruzunok biak zituala, zer esanik ez dago. Guk orain Urruzuno maixu aitortzen degu, berak maixutzat erria artu zualako. Nekez arkituko da euskal idazlerik, arek bezin ondo erriaren euskera ematen duanik.

Garaia artan, euskaltzaleen artean modan jarria zegoen garbizaletasuna esanda entenitzen zana. Gaur, ziur asko, garbizalekeria esango genioke, geiegizkoa izan baitzan. Baiñan auzi ori pakean uztea obe, gaur ere beste geiegikeririk badegu ta.

Urruzunok etzion moda orri jarraitu. Arek egin zuana zera da: euskerarik errikoiena ta jatorrena bere lanetan erabili ta eztabaida guziak or konpon utzi. Obeki esateko, etzitan or konpon utzi, baizik-eta ikamikan iñorekin sartu gabe, zuzenbidea nundik nora zan garbi asko erakutsi.

Orduko idazle guziak Urruzunoren bidetik abiatu izan balira, beste txori batek joko zion gaur kuku euskerari. Baiñan idazleak etzuten ulertu, edo etzuten ontzat artu, Urruzunok erakusten ziena, te okerbidetik bota zituzten beren egiñal geienak.

Urruzunoren merituak lenengo aitortu zituana, Sebero Altube jauna izan zan. Aitamen luzetxoak izango dira, baiñan merezi dute emen jartzea. 1933 urtean, *La vida del Euskera* izeneko itzaldia eman zuan Donostian, ta urrengo urtean Bilbon argitaratu zan. Artatik artzen ditut puska auek:

«Hace unos 40 años que se inició en Bizcaya y Gipuzkoa el movimiento conocido con el nombre de “renacimiento euskerista”.

En aquella época el euskera era hablado, casi exclusivamente, en toda Bizcaya (con excepción de Bilbao y las Encartaciones) y en toda Gipuzkoa; aquí incluso en la capital donostiarra.

...se iniciaron los trabajos encaminados al susodicho “renacimiento euskerista” persiguiendo como finalidad principal (con un optimismo sin límites) la total extirpación de los elementos alienígenas importados al euskera, incluso los más extendidos y arraigados desde tiempo inmemorial.

...el absurdo plan de procurar el exterminio de las palabras populares de origen extraño fue seguido por toda una generación de escritores de los pasados años...».

Altubek bi idazle jartzen ditu eredutzat: Kirikiño ta Urruzuno. Auek etzioten giro galgarri ari obeditu; ta giroak agintzen duanari ez obeditzeko. ez da buru argia bakarrik bear, baita biotz ausarta ere. Bai; nere iritzirako, beintzat, gizon agertu ziran Kirikiño ta Urruzuno.

Altubek lenengo Kirikiñooren gorralpenak egiten ditu, ta urrena Urruzunorenak. Oni buruz ona nola dion:

«En medio de tantas publicaciones euskéricas carentes de savia popular y, por consiguiente, de belleza artística en el lenguaje, surgió el año de 1930 un libro intitulado "Urruzuno'tar P. M.' Ipyiak", una obra de las muy pocas originales que, entre las publicadas en estos tiempos, merece verdaderamente el título de literaria. El euskera que emplea Urruzuno en ese libro es la transcripción fiel del habla del pueblo; por lo mismo es rico en modismos, idiotismos y demás locuciones típicas que adornan el lenguaje ágil, vivaz y expresivo de la masa popular euskaldún; por otra parte, los conceptos, ideas y pensamientos que exteriorizan los personajes creados por Urruzuno reflejan con la mayor exactitud las manifestaciones más íntimas del alma de las gentes de nuestro pueblo. Se trata, por todo ello, de un libro que debiera servir de modelo a la literatura vasca del género popular.

Pues bien: algunos euskalzales, puestos en trance de hacer la crítica de ese libro, no supieron decir otra cosa sino que "es bueno en cuanto al contenido, pero que su lenguaje resulta poco depurado en relación con el que usan los escritores de nuestros días".

Para que el libro que comentamos satisficiera a aquellos críticos, hubiera bastado, por lo visto, con que un niño que supiera manejar el diccionario, sustituyera aquellas voces por otras, consideradas como "puramente" euskéricas; es decir, que allí donde Urruzuno escribiera "Ordu onean, Diru asko, Beko kalean...", cambiara esas frases por "Gabeuki onean, Txindi asko, Beko txaidean..." convirtiendo el lenguaje claro, transparente y expresivo del original, en árido e ininteligible para la masa euskaldún.

Esta clase de críticos nos hace la impresión de la de aquel que juzgara un cuadro de Miguel Ángel o de Murillo como inferior a un cromo de feria, porque éste estuviera colocado en un marco dorado con reluciente purpurina».

Len esan bezela, aitamen luzetxoa izan da, baiñan merezi zuana. Nik onela esango nuke: Urruzunok egitez erakutsi zuan, batere teorikarik sortu gabe; ta Altubek, Urruzunok egitez erakustean zuanaren teorika atera zuan. Zein baiño zein prestuago bi euskaltzale auek. Emendik sei urtera, Altube jaio zanetik eun urte beteko dira. Zuzen izango da, gaur Urruzunori egiten dioguna, orduan Altuberi egitea.

Bertso-jartzaille

Oraindik ere zer esan asko legoke Urruzunoren ipui ta prosa-ri buruz; baiñan au luze dijoa ta utzi egin bearko degu. Bada, ordea, oraindik, ezer ere artaz esan gabe ezin utzi ditekean beste zerbait: bertsoak.

Urruzunok bertso asko ta asko jarri ta argitaratu zuan. Ta guzi-guziak, teknikaz eta muiñaz, gorputz-animaz alegia, oso errikoiak, bertsolaritzaren legeen barruan egiñak.

Bertsolari ez diranak, diranak baiño askoz lasaiagoak dira puntuetan. Bertso osoa irakurri gabe ere, puntuak bakarrik kontuan artzea aski izaten da askotan bertsolari baten lana dan edo ez dan erabakitzeke. Urruzuno oso xuxena ta aberatsa zan puntuetan. Aren liburu bat artu ta bertso bat billatu det: edozein. Ona emen puntuak: ardatza, aberatsa, latza, esperantza. Beste bertso batenak: gutxian, etxian, kotxian, biotzian. Alakoxeak dira beti Urruzunoren puntuak; bertsolaririk onenak erabiltzen dituzten modukoak.

Ta barrengo muiñaz zer esan? Irakurleak berak juzka beza. Ona emen, puntuak berezi edo atera ditugun bi bertso oiek:

Baztarturik an dauzka
goru ta ardatza,
gubernatzeko dio
esaten baratza;
atxurraren kirtena
omen dago latza,
etxea goratzeko
ai zer esperantza.

Bizitu naiz eta ez
denbora gutxian,
umeekiñ la asko
egiñez etxian:
andria pasiatzen
ederki kotxian,
pena andirik gabe
bere biotzian.

Baiñan gu baiño erabakitzaille oberik badago: erria. Ura erriak Urruzunoren lanak edozein bertsolariarenak bezela artu izan ditu.

Urruzunoren bertso-sail bat baiño geiago bertso-paperetan azaldu zan. Beti bezela, *Bertso Berriyak* ipintzen du goiko aldean; baiñan zeiniek jarriak diran esan gabe. Orrela argitaratu ziran “Kantatutzero nua nere istoria” asten diran bertsoak, base-rritar gizarajo batek ijitoekin egiten duan asto-tratuaz jarriak. Zestoako Tomas Etxabek bialdu zidan kanta-paper ori. Aitzol zanaren bertso-bilduman ere badaude bertso oiek, iru tokitatik etorriak: Donostiko bi lekutatik eta Plazentzitik. Ta *Goiz-Argi* aldizkarian ere agertu ziran, Aita Garatek oñatiar bati, Alejandro Irizar jaunari, jaso zizkion bezela.

Andre ezkonduak eta neskazarrak alkarri kantatutakoak ere bertso-paperetan agertu ziran. Azkoitiko Landakanda baserritik etorri zitzaidan papera: eta gerra aurreko *Argia* astekarian ere azaldu ziran.

Patxi Motzaren kantak ere bertso-paperetan publikatu ziran. Ale bat Arizkunen jaso nuan, eta beste bat Donostian.

Ta orain berriro lengora goaz: bertsolaritza ere ain menderatua, ain barrena sartua zeukan gizon onek, zenbateraiño maite zuan erria? Urruzunoren idazkietatik eta bizitzatik ikasbide jator asko atera genezazke. Baiñan, nere iritzirako, danen sustraia ta oiñarria auxe da: erriarenganako maitasuna.

Urruzuno ain bertsolari ikusirik, orain urte batzuk, bertso biltzeari ekin nionean, aren illobengana azaldu nintzan, osabaren paperen artean bertso-paperik-edo ba ote zan galdetuz. Urruzunok derrigor bear zuan bertso asko irakurria izan; ta bertso-irakurle bazan, gordezale izatea ere etzan arritzekoa izango. Baiñan etzekiten ezer ere. Era ortako paperik somatu etzutela erantzun zidaten. Ez nuan, beraz, probetxurik atera. Beste nora-bait eramanak ote ziran? Ez dakit.

Ala ere, badaezpada, Mendaroko mojen komentuko atea jo nituan, eta Pedro Migel Urruzuno jauna zanaren paperik bai ote zuten galdetu. Onelatsu erantzun zidaten:

Urruzuno jauna gure kapellaua il ondoren, andik denbora asko gabe, komentuko moja bat petxutik gaixotu zan. Dakizunez, garai artan gaitz ori senda eziña zan, eta oso kutsakorra gaiñera. Orregatik, moja ori gela berezi batean jarri bear eta Urruzuno zanarenean sartu zuten. Il zanean, iñor kutsatu etzedin, gela artako paper eta tresna guziak erre egin ziran. Zuk nai zendukean ori ere an izatea ditekena da, baiñan ez nizuke esango.

Danok dakigunez, mojen komentuetan, kapellauari meza ematen laguntzeko, auzoko mutiko bat edo beste izaten dute. Urruzunoren meza-laguntzailletako bat nor izan zan badakigu: Eusebio Mugertza, urteen buruan *Duque de Kilimón* edo *Mendaro Txirristaka* esanda ezagutuko zana. Bertsolariaz gaiñera, bertso-saltzaille purrukatua. Oraindik ere askok eta askok izango dute gogoan. Azkeneko urteetan. erdera-euskerazko bertsoak publikatzen ta saltzen zituan. Asieran, orde, euskera utsezko bertsoak zituan, ta ez nolanaikoak. Bertso auekin liburu mardul bat atera diteke.³

Baiñan nola dakigu *Mendaro Txirristaka* onek mutil koxkorretan Urruzunori meza laguntzen zionik? Berak kanta-paper batean ala aitortzen dualako. Lenengo erderaz:

*Yo cacé un gavilán
cuando era monaguillo;
me decía el capellán:
«Eusebio, tú eres un pillo».*

Ta urrena, euskeraz, argibide jakingarri au ematen digu:

Ura zan Pedro Migel
Urruzuno jauna,
bertsuetan sermoia
egiten zuana.

Kontu polita au ere. Zeiñek usteko zuan orrenbesteraíño zani-kan? Apaizak bertsotan sermoia; ta, azkeneko, meza-laguntzai-ilea ere bertsolari biurtu...

---

³ Ikus: *Mendaro Txirristaka*, Auspoa 120-121-122. 1974.

Datorren urtean beteko dira eun urte *Mendaro Txirristaka* au jaio zanetik.

Eskerrak

Bukatu baiño len, bi izen aitatu nai nituzke, ain merezia duten esker ona gugandik jaso dezaten.

Urtetan eta ixil-ixilik, bi lagun oiek lan aundia, lan zailla egin zuten, Urruzunoren idazkiak andik eta emendik biltzen. Biltzen ez-ezik, makinaz kopiatzen ere bai. Ta ala, gaur emen bildurik baldin bagaude, gaur Urruzunori omenaldirik egin bazaio, bi lagun oiei zor zaie geienbat.

Oietako bat emen degu gaur: Jose Maria Etxaniz Urruzuno jauna, Urruzunoren illloba. Besteak atsegiñik aundiena izango zuan gaur gurekin egotea, baiñan mundu ontatik joana degu: Antonio Arrillaga jauna.⁴

Beraz, nere itzaldi au bukatzeko, jaun oientzat txaloaldi bero bat eskatuko nuke.

---

⁴ Antonio Arrillaga jauna Elgoibarko mediku ospetsu bat izan zan. Liburu bat ere idatzi zuan Iparragirreri buruz. Bere azken urteetan bere errikide zan Pedro Migel Urruzunoren idazkiak jasotzeari ekin zion. Makiña bat bildu ere bai. Ikatz-paperez egindako kopia bat neri bialtzen zidan. Orain, bertso-liburu au prestatzerakoan, aren paperak ere aztertu ditut, noski; eta badira sail batzuk beste iñun aurkitu ez ditudanak. Batzuetan, iturria aitortzeko, *Argia* jarri oi du; baiña egunik ez du esaten. Ori adieraztearren, *Argia* astekariaren bilduma aztertu det, Urruzuno il zan urtera arte. Bertso-sail batzuk agertu zaizkit; baiña beste batzuk ez. Nundik ote zituan, beraz, Arrillagak? Ez dakit. Orrelakoak jaun orren paperetatik ditugula esaten det; baiña argitasun osoa ezin eman det. Dana dala, Antonio Arrillaga jaun orri mesede ori ere zor diogu, pozik aitortu eta eskertzen deguna.

Bertso-bilduma

Mendaro Garagartza, parrokia.

(Foto: Luis Pedro Peña Santiago)

*O Biotz zeruen
Jaun-jabea,
amorezko su
paregabea.*

Amore zauriz
zultatua,
guri begira
zoratua,
o jardiñ eder
loratua,
zeruetatik
aldatua!
O Biotz...

Zeruetako
jaun andiya,
egiñik gure
janariya,
o amoriyo
ugariya,
gizonarentzat
geiegiya!
O Biotz...

Ondasun danen
iturriya,
iltzeko gure
egariya,
o misteriyo
pozgarriya,
zeru ta lurren
mirariya!
O Biotz...

Zer moduz, Jauna,
guk merezi
Zugandik degu
ainbat grazi?
Zurekin guk nai
degu bizi,
eta zerua
irabazi
O Biotz...

Ongo gabeko
itxasua,
zerutik jetxi
zeran sua,
o amoriyo
ain osoa,
animarentzata
txit gozoa!
O Biotz...

Gurasorikan
ez dutenen
Aita gozoa
zera emen;
billa zabilta
zu animen,
salba gaitzazu
danok, amen.
O Biotz...

Igande-escolarako jarritaco cantac, Azpeitia: P. Martínez (1878).

Bertsoen aurretik, onela esaten da: «*Es propiedad de la escuela dominical de Azpeitia*».

Bertso auek *Koldo Mitxelena* Kulturgunearen liburutegitik artuak ditugu. Mikrofitxa batean atera zizkiguten. Ez genduan an Pedro Migel Urruzunoren izenik ikusi. Bearbada, orriren bat falta dalako-edo. Baiña arenak dirala ez dago zer duda egin, bertsoen joskerari begiratuta. Ortaz gaiñera, Jon Bilbaok bere *Bibliografian* Urruzunorenak bezela ematen ditu. Arek Mendaroko kapellauaren izena bertso auen ondoan ikusiko zuan. Emen esan deguna kontuan ar beza irakurleak urrengo lau sailentzako ere.

Maria txit garbiari

---

*Ama maite Maria,
egiguzu lagun
zure bitartez Jesus
ikusi dezagun.*

Jaungoikoak bedeinka
zaitzala, Maria,
edertasunez zera
bere iduriya;
jatorrizko graziya
da apainduriya,
zu egin zaituana
gure mirariya.
Ama maite...

Salbaziya degu
gauza bearrena,
au guziyok nai degu
ikasi aurrena;
zu geien maitatzea
Jesusen urrena,
zerurako ori da
bide zuzenena.
Ama maite...

Gau illunean zera
guretzat illargi,
egunaz ekaitzetan
pakezko eguzki;
arren, Ama gozoa,
egiguzu argi,
birtutez apaindurik
bizitzeko garbi.
Ama maite...

Egiguzu, Maria,
zerutik graziya,
ikasten saiatzeko
al degun guziya;
biyotzetan ereiñik
zeruko aziya,
baliya dekkigun
emen ikasiya.
Ama maite...

Egin diguzulako
zerutikan lagun,
nork daki zuri zenbat
esker zor dizugun?
Zu alabatzea nai
degu gau ta egun,
beti izan gaitezen
munduan ezagun.
Ama maite...

Zure bendiziyuaz
bagoaz etxera,
laister berriz etorri
nai degu atzera;
zu bitartean guzaz
aztuko etzera,
agur, Ama maitea,
despeditzen gera.
Ama maite...

Igande-escolarako jarritaco cantac, Azpeitia: P. Martínez (1878).

Bertsoen aurretik, onela esaten da: «*Es propiedad de la escuela dominical de Azpeitia*».

Mariari eskaerak

---

*Maria, Ama maite
ta ona egiaz,
arren!, erruki zaitte
gure miseriaz.*

Jesus eta Maria
ta beste santuak,
jakitea nai degu
zeruko kontuak;
baña griña gaiztoak
gauzka itxutuak,
arren!, etzazute argi
gure adimentuak.
Maria...

Estadurikan artu
baño len munduan,
esan zaiguzu Jaunak
guzaz zer nai duan;
bere borondatia
egin ta onduan,
zori onean gera
biziko orduan.
Maria...

Liriyo eder usai
gozozko zuriya,
birtute garbiyaren
azi ugariya
gugan ereiñ ta gorde
ezazu, Mariya,
zeruetako lore
estimagarriya.
Maria...

Aingeruak dituzu
zure serbitzari,
zu onratzen zeruan
beti dira ari;
gure eskolak geitu
itzatzu ugari,
lurra iduri dedin
zeru eder ari.
Maria...

Jende asko munduan
daude errukarri,
bekatuaren mende
diralako jarri;
badakigu zerala
ona miragarri,
arren!, bide onera
itzatzu ekarri.
Maria...

Igande-escolarako jarritaco cantac, Azpeitia: P. Martínez (1878).

Bertsoen aurretik, onela esaten da: «*Es propiedad de la escuela dominical de Azpeitia*».

Salbea

Agur, zeruetako
Erregiñ ederra,
Amarik maiteena
guretzat zu zera;
amoriyo garbiya,
errukiya bera,
zuzaz oroitzean
oso pozten gera.

Zure ao gozotik
irtetzen dan itza
da zerutik guretzat
datorren bizitza;
izanik gloriyako
atearen giltza,
zure esperantzan gu
munduan gabiltza.

Bekatuaren bidez
Jaunaren aserrez,
miseriya besterik
munduan ezer ez;
destierruan gaude
zuri deadarrez,
suspirez, sentimentuz,
penaz ta negarrez.

Aditu gabe zuk ez
utzi gure deyak,
gugana itzulirik
errukiz begiyak;
erremediatzeko
gure miseriyak,
gañerakuan gera
txit errukarriyak.

Gertatzen zaigunian
mundua uztia,
zugan ar zazu gure
anima tristia;
geien nai deguna zuk
guri iristia
zeruan beti-beti
Jesus ikustia.

O biyotz biguñeko
Ama ta Birjiña,
egiñ ezazu gure
alde alegiña,
izateko Jesusen
aginduen diña,
eta zeruetan zu
gure atsegiña.

Igande-escolarako jarritaco cantac, Azpeitia: P. Martínez (1878).

Bertsoen aurretik, onela esaten da: «*Es propiedad de la escuela dominical de Azpeitia*».

Anton Alper-en kontuak

Alper-en bizi modua zer dan
nai nuke laburki esan,
errukiren bat munduan guzaz
norbaitek iduki dezan;
lanari iges egiñaz beti
diyot nik nere pobrezan:
«Lendabiziko tripa-zorria
nondikan sortu ote zan?».

Tripa-zorriak aspalditxoan
neukazkian ustez illak,
barrun utsian orain dabilta
berriz pizturikan millak;
ortz zorrotzakin este-zulaten
langille gogor isillak,
alperkeria sendatutzeko
oriek dituk mutillak.

Lanaren beldur naizala oian
gelditzen naiz aldietan,
medikuak Kataliñi dio:
«Jarri ezazu dietan;
bazkari ordez meretzintxo bat
urakiñ amabietan,
kolikoakiñ kontu iduki
urrengo egun oietan».

Juanik lasterka *Mr. Sibuple*
mediku prantzesagana,
galdiaz zer dan tripa-zorriak
iltzeko konbeni dana,
erantzuten dit euskal gaiztoan:
«Zuk egin bear da lana».
«Obe genikek –nire artian–
ire poltsa erdi bana».

Atsegiñ da oian egotia,
ez ordia ni bezala,
jaikitakoan esan diteke
eskeletoa naizala;
nigan ekusten dira bakarrik
ezurak eta azala,
Anton Alper-en gaitzetik Jaunak
gizona libra dezala.

Baziñekien gaitzaren berri,
nire Kataliñ, antziña;
«Ago ixillik –esan zenidan–,
badiat biontzat diña».
Zertako bada orain agindu
dieta ta meretziña?
Prantzesak berriz lan egiteko,
ori da etsi eziña!

Milla esker, erriko mediku
Don Gil de *Ezer-ez-eta*,
gaixoarentzat zerbait tristia
da bedorren errezeta;
bisitak egiñ eta kobratu
bakoitzako lau pezeta,
kolikoaren beldur bear du
poltsa orrela aseta.

*Mr. Sibuple-en Chemin de fer
venir aquí hacer tranpa,
bu le bu a mi engañar, pero
moa uí tre-bien konprenpa;
con tu bisaia y la sudurra
elepante como tronpa,
vete atzera, pardon, musiu,
Prantzia de Millapranka.*

P. M. Urruzuno
Euskal-Erria, 1881

(1881)

Arantzazuko erromeriya

(Urruzunotar Pedro Migel jaunaren neurtitzak)

Aloña-mendi alde orretan
orra izar txit argiya,
ez da beste bat mundu onetan
aïñ eder eta argiya;
zabaldutzen du euskaldunetan
poza eta alegriya,
Arantzazura egun abetan
dijua Euskal Erriya.

Pozez beterik Arantzazura
gatoz, o Ama Birjiña,
zuk ekarririk nonbait burura
gendukan promes egiña;
pentsamentuaz goaz zerura,
au bai dala atsegiña,
alabatzera al dan modura
aingeruben Erregiña.

Jendez beterik dira mendiyak
Oñatitikan agiri,
zar gazte eta txiki aundiyak
izar au dute giyari;
alabantzazko kantu alaiak
zuzenduaz Mariari,
Arantzazuko erromeriyak
zerua bera diruri.

Laister zenduen zure oiñpera
Luzifer etsai okerra,
sujetaturik zure mendera
irabazi dezu gerra;
zabaldutuz zure bandera
orren bian jartzen gera,
Judit beraren aldiñ zera
oso aundi ta ederra.

Sortzetik zera oso doai ta
grazi ederrez betia,
eta alaba Zeruko Aita
beraren guziz maitia;
iguzu arren zaitzagun maita
gu zureak izatia,
Eleizak zaitu, guk ere baita,
deitzen zeruko atia.

Zuri dizute pekatariyak
eskatzen laguntasuna,
ezagaturik errukarriyak
beren ezereztasuna;
jakiñik ama baten erraiak
beti zugan dituzuna,
senda itzatzu beren zauriyak,
o gaixoen osasuna!

Somatutzean nekazariyak
nonbaitetikan ekaitza,
biyurturikan orruntz begiyak
egiten dizu otoitza:
baldin guretzat arto gariyak
gordetzia bada gaitza,
Arantzazutik Ama Mariyak
arren anparatu bitza.

Pobre gaixoak aterik ate
nondik-nai datozenian,
eskatzea oituraz daukate
Mariyaren izenian;
txanpon bakar bat dakargun arte
an dijoa zuzenian,
arki dezagun neurriya bete
zerura guazenian.

Asko alditan itxas-ontziyak
jotzen duela arroka,
dabiltz mariñel erdi-jantziyak
olatuakin burruka;
ai zenbat pena, ai zer antsiyak,
Mariari erreguka,
esperantza zugan ipintziak
baliyo aundiya dauka.

Oeturik zaudeten gaixoak
sufritzen pena samiñak,
kontuan dauzka Ama gozoak
zuen naigabe ta miñak;
Kalbariyoruntz triste pausoak
eman zituan Birjiñak,
koruak dauzka birtuosuak
sariyatzeke egiñak.

Bala tartian asko soldadu
arkitzian guziz larri,
erreguka ez ditezen galdu,
Ama, dagozkitzu zuri;
zure mantua oso zabaldu
gaitezen azpiyan jarri,
bestela berriz arren azaldu
zaute gugana zerorri.

Etsaiak denbora galtzen eztu
gure animen arrantzan,
bere sarian ez gaitzan nastu
gaude zure esperantzan;
amabi bertso kantatzen poztu
gera zure alabantzan,
agur, Maria, gutzaz ez aztu,
gelditu zaite arantzan.

Bertso-papera, «Donostiyan: - Oses-en moldiztegian» argitara emana
eta Loiolako Aita Jose Inazio Aranaren bilduman aurkitua.

Ama Birjiña maite sortze oso garbikoari

Kantaera erregala Korua edo kantartea

*O Maria! Ezin egundaño
guk zu alabatu naikua,
nor da ederragorik zu baño?
Bakar-bakarrik Jaungoikua.¹*

Kantaldiyak

Eguzkiaz jantzirik agertu
da emakume bat zeruan,
izar ederrez egiñikako
koroia darama buruan;
illargiya oñazpiyan eta
aingeru asko inguruan,
zorionekoa jartzen dana
Erregiñ onen anparuan.
O Maria...

Uztarkuak mundu au alaitzen
du agertzian odeietan,
ori bera egiten dezu zuk,
o Maria, zeru goietan;
Aingeruak gozoro dituzu
muñ egiten zure oñetan,
Jaungoikua da bera aurrena
zu onratzen gauza oietan.
O Maria...

Birtute guziyaz zaitubela
Aita Jaungoikuak apaindu,
Semearentzat bizi-lekurik
ederrena zugan egiñ du;
etsai guziyeri diye berak
zugandik urruti agindu,
Adanen pekatuak sekulan
iñola etzaitzan zikindu.
O Maria...

Beti zabalik daukakiguzu
zure biotzeko atia,
zuk iñork baño naiago dezu
guziok zerura juatia;
ekusi ezazute, kristauak,
Mariaren borondatia:
Bakoitzari Jainkoak zeruban
tronu eder bat ematia.
O Maria...

Begiyak biurtu itzatzute
zeru eder orren erdira,
beste guziak baño gorago
ageri dan Izar argira;
sortu ziñan unetikan zutzaz
aingeruak arritzen dira,
batak besteari diyotela:
«Atozte, begira, begira».
O Maria...

Ezagutzen dezu gu galtzeko
etsaiak zenbat asmo duan,
inguruan dabilkigu leoi
amorratu baten moduan;
ar gaitzazu zure mantu-pean
bizi geran arte munduan,
egunen baten arki gaitezen
zeruetan zure onduan.
O Maria...

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1882.

---

¹ Gaztelaniaz *Himno real* edo *Kantaera erreala* deritzaion neuraldiaren modura kantatzeko egiñak dira oiek. Ara oietako bat nola asitzen dan erderaz:

*Salva, salve, cantaban, María,
que más pura que tú sólo Dios;
y en el cielo una voz repetía:
Más que tí sólo Dios, sólo Dios...*

(*Euskal-Erria* aldizkariaren oarra).

*Eguzki, illargi ta
ainbat izar eder,
alaba ezazute
Jauna milla bider.*

A zein ederrak dauden
zeruan odehyak!
Ez ditugu aditzen
aingeruen deyak?
Zer dira soñu eta
kanta aín alayak?
A!, badakit: dituzte
pesta txit andiyak.
Eguzki...

Tronu eder bat dute
zeruan apaindu,
Sebastian jartzeko
Jaunak du agindu.
Ori irabazteko
berak zer egin du?
Birtutezko bidean
guziei gaindu.
Eguzki...

Begira nola dauzkan,
goi, be ta inguru,
konta al baño ere
geiago aingeru,
eskaiñiaz millaka
palma eta koru;
ara nola dagoan
Aita Mendiburu.
Eguzki...

Atoz, Euskal-Erria,
atoz zu, Oiartzun,
iya zure semea
ezagutzen dezun.
O zenbat soñu eta
zenbat edertasun!
Orrelakorik ez da
ekusi, ez entzun.
Eguzki...

Jesuiten sotana
loturik gerrian,
predikatu zenduan
zuk Euskal-Errian;
sutu Jesusen Biyotz
amorez errian,
orren sariyan zaude
zeruen erdian.
Eguzki...

Esperantza guziya
daukagu jarriya
zukan, o gure aita
txit maitagarriya,
izan zaitezen gure
zimendu-arriya;
zuk maiteen dezuna
da Euskal-Erriya.
Eguzki...

Pedro Miguel de Urruzuno
Mendaron, 1882-garren urteko
Uztailaren 5-ian.
Urruzunoren esku-idatzia,
Julio Urkijoren liburutegian
gordetzen dana.
Euskal-Erria, 1882.

Aita Sebastian Mendiburu il zaneko eun urte betetzen ziran 1882-an. Ori zala-ta, zenbait ospakizun antolatu ziran beraren jaioterri Oiartzunen, Uztailaren 14, 15 eta 16-an. Olerki-koroia edo *Córona poética* bat ere bai aren omenez, garai artako zenbait idazlek parte arturik: Orkaiztegiko Patrizio, Biktoriano Iraola, Luis Iza eta Agirre. Klaudio Otaegi, Antonio Arzak, Manuel A. Antia, Felipe Arrese Beitia, Jose Manterola... Eta aien artean, Pedro Migel Urruzuno.

Antea Sebastian

Mendiburu

Egurak, illargi ta

Supbat izar eser

Alaba ezarute.

Taura milla bider.

^{1o} Antea ederrak dauden ^{2o} begira nola daukan

berrian odevata: Gori, be, ta inguru.

ber ditugus aditzen. Konta al baño ere

tingeruen deyak: Beyago aingeru.

ber dia sümü eia Eskimiar millaka

konta aün alayak: Palma eta koru.

Oh! balapit: diturte Tra nola dagoan

Pesta ehit andiyak. Antea Mendiburu

Egurak ^{3o} 2: b

tronu eser bat dute Aroz Euskal-erria.

bernan apaindu. Aroz, ru, Oyarrun,

Sebastian jantzeko Gya rure semea

Taurak du agindu; Bragutren derun.

Bri irabarteko iOh! Zepabat sümü eia

Berak. Ber egin du. Zepabat edertasun.

Bertuterko bidelan Orrelakorik ez da

Berziei gaindu. Ekusi, ez entzun.

Egurak ^{4o} 2:

5
Jesuiten setana
loturik gerriam,
Predikatu zenduan
Tuk euskal-errian
Sutu Jesusen biyote
Temorer errian.

Orren sarigan raude
Gerruen erdiyan.

6
Esperanza gurzija
Barkagu jarrija,
Eugan iok gure aita
Eh maita garrija,
Gran raitelen gure
Eimundu-arrija,
Erik maiteen deruna
Sa baskal-erria.

Pedro Miguel de Urruzuno

Mendavon 1882-garren urteko Urtaillaren 5.ian

Josepatxoren ametsa

Amets bat egiñ det bart,
zenbat dedan goza,
kabitu eziñikan
barrunian poza!
Banua esatera
dan bezala gauza,
bada bestela lertu
bear zait biotza.

Eldurik tronu eder
aren egalera,
abiyatu naitzaio
egan magalera;
baña begiratzian
azpiko aldera,
airian gelditu naiz
ez goi ta ez beera.

Usu biurturikan
igo naiz zerura,
tronurik ederrenen
baten ingurura;
gauza arrigarriak
datozkit burura,
zer da, nire maiteak,
leku eder ura?

Bere jantzi guzia
arrigarri fiña,
nor ote da ekusten
dedan serafiña?
Tronuaren oñean
an dago Fermiña,
gure ama txit maite
eta atsegiña.

Izarrez estaliya
tronu goi-urdiña,
eguzkiyaz jantzia
ango Erregiña;
oñetan odei eder
aiñ ondo egiña,
nun ezagutu nuan
Maria Birjiña.

Biotz beretik dauka
Mariak jarriya
Fermiñaren aora
ai zer iturriya!
Amorezko ur gozo
ain gustagarriya,
zerua irabazten
dutenen sariya.

Ondoren eman dizu
Mariak laztana,
utzitzen zaituala
ederturik dana;
biurturik zerutar
guziak zugana,
«Nor da? –galdetzen dute–
aiñ ederra dana?».

Oso pozgarriya zan
gabeko ametsa,
ai zer pena egia
izan bear eza!
Nere aldetik ezer
egiñ al baneza,
eskatu det gogotik
entzutian meza.

Gatoz zure umeak
guziok bat-bana,
poz-pozik erantzunaz:
«Au da gure Ama;
buruan koroia ta
eskuetan palma,
edertasun guzia
berek in darama».

O, Ama maitea, gaur
da zure eguna,
aspaldian gogoan
iduki deguna;
agertu nai nizuke
osoro barruna,
asko mesederen naiz
zukanontz zorduna.

Drist... drist... egiten zizun
zerbaitek koroian,
danak zuri begira
zeuden zeru-goian;
pozez txoro egiñik
nenguan sasoiñ,
esnaturik, au pena!,
arkitzen naiz oiñ.

Zoriontasunaren
beti gabiltz billa,
Jaungoikoak dizula
bendizio milla;
zeruan berriz goien
arkitzen dan silla
opa dizut, ta ala
gertatu dedilla.

1882-ko Uztaillaren 7-an.

P. M. de Urruzuno

Euskal-Erria, 1882

*Ez dago zu partzeko
mundu ontan urik,
ez eta pagatzeko
bear dan dirurik.*

Mendaro dezu ama
ta jaioterria,
arkaitz baten azpitik
berriz jatorria;
iru zulotatikan
dator iturria,
Pliniok berak digu
ematen berria.
Ez dago...

Esan ezin adinbat
ur presku garbia,
kristal piñena ez da
zu bezin argia;
zure bañuak dute
pizkortzen nagia,
askorentzat legoke
emen lantegia.
Ez dago...

Egia dan bezala
nai dizut aitortu:
zenbait aldiz oi zera
osoro agortu.
Gogoak dizunian
atzera agertu,
bazterrak ez ditezen
guziro legortu.
Ez dago...

Ordu laurden bateko
bidea ibaira
dezula, bitartian
lau errot badira;
guziak Kilimonen
uraren begira,
amabi arri dabiltz
jira eta bira.
Ez dago...

Errotaz gañera len
zinduzen bi ola:
aurrena Lasalde ta
gero Gabiola;
sarritan aditu det
jendeak diyola
Jaunak ur oni eman
indarra ziola.
Ez dago...

Diyote Kilimongo
arbolen itzala
bizia luzatzeko
ona agitz dala;
esan dedan kontu au
baldin balitz ala,
uste det luzaroan
biziko naizala.
Ez dago...

Erritarrentzat dira
zure probetxuak,
zer moduz ditzakete
Mendaron atxuak
iñon ezin bezala
egin bizkotxuak?
Grazi au du zure ur
garbi preskotxuak.
Ez dago...

Bañu-etxe bat emen
al baledi egiñ,
guziontzat izango
litzake atsegiñ,
bizia luzatzeko
egiñaz alegiñ,
nork ez luke etorri
naiko urtian beñ?
Ez dago...

Piñak dira mantentzen
dituzun arraiak,
aiñ ederrak aingirak
nola amurraiak;
arrantzan dizkitzute
billatzen erraiak,
lan onetan badira
Mendaron ernaiak.
Ez dago...

Arkaitzak ematen du,
geienian samur,
erri guzi-guzian
bear ainbat dan ur;
ibaira eldu arte
or dijua mur-mur,
esanaz: «Ni banua,
agur, agur, agur».
Ez dago...

Zure berri baleki,
Kilimon, munduak,
urrez beterik emen
lirake manduak,
egiteko jauregi
eder apainduak;
aurki dituzu bada
danok zuganduak.
Ez dago...

Nork daki zoriona
gizonak nun duan?
Beti dago txit giro
zure ur onduan;
udan presko-presko ta
epeltxo neguan,
Kilimonen parerik
ez dago munduan.
Ez dago...

P. M. de Urruzuno

1882-ko Urriaren 11-n

Urruzunoren esku-idatzia,
Julio Urkijoren liburutegian
gordetzen dana.

Euskal-Erria, 1882

Urruzuno 'tar P. M'en ipuiak,
Lenengo idatzia, Iruña'n, 1930

Bertsolariya, 1932-VII-3

Kilimonigo itur-errakate

	1 ^o	2 ^o	3 ^o
	4 ^o	5 ^o	6 ^o
	7 ^o	8 ^o	9 ^o
	10 ^o	11 ^o	12 ^o
	13 ^o	14 ^o	15 ^o
	16 ^o	17 ^o	18 ^o
	19 ^o	20 ^o	21 ^o
	22 ^o	23 ^o	24 ^o
	25 ^o	26 ^o	27 ^o
	28 ^o	29 ^o	30 ^o
	31 ^o	32 ^o	33 ^o
	34 ^o	35 ^o	36 ^o
	37 ^o	38 ^o	39 ^o
	40 ^o	41 ^o	42 ^o
	43 ^o	44 ^o	45 ^o
	46 ^o	47 ^o	48 ^o
	49 ^o	50 ^o	51 ^o
	52 ^o	53 ^o	54 ^o
	55 ^o	56 ^o	57 ^o
	58 ^o	59 ^o	60 ^o
	61 ^o	62 ^o	63 ^o
	64 ^o	65 ^o	66 ^o
	67 ^o	68 ^o	69 ^o
	70 ^o	71 ^o	72 ^o
	73 ^o	74 ^o	75 ^o
	76 ^o	77 ^o	78 ^o
	79 ^o	80 ^o	81 ^o
	82 ^o	83 ^o	84 ^o
	85 ^o	86 ^o	87 ^o
	88 ^o	89 ^o	90 ^o
	91 ^o	92 ^o	93 ^o
	94 ^o	95 ^o	96 ^o
	97 ^o	98 ^o	99 ^o
	100 ^o	101 ^o	102 ^o
	103 ^o	104 ^o	105 ^o
	106 ^o	107 ^o	108 ^o
	109 ^o	110 ^o	111 ^o
	112 ^o	113 ^o	114 ^o
	115 ^o	116 ^o	117 ^o
	118 ^o	119 ^o	120 ^o
	121 ^o	122 ^o	123 ^o
	124 ^o	125 ^o	126 ^o
	127 ^o	128 ^o	129 ^o
	130 ^o	131 ^o	132 ^o
	133 ^o	134 ^o	135 ^o
	136 ^o	137 ^o	138 ^o
	139 ^o	140 ^o	141 ^o
	142 ^o	143 ^o	144 ^o
	145 ^o	146 ^o	147 ^o
	148 ^o	149 ^o	150 ^o
	151 ^o	152 ^o	153 ^o
	154 ^o	155 ^o	156 ^o
	157 ^o	158 ^o	159 ^o
	160 ^o	161 ^o	162 ^o
	163 ^o	164 ^o	165 ^o
	166 ^o	167 ^o	168 ^o
	169 ^o	170 ^o	171 ^o
	172 ^o	173 ^o	174 ^o
	175 ^o	176 ^o	177 ^o
	178 ^o	179 ^o	180 ^o
	181 ^o	182 ^o	183 ^o
	184 ^o	185 ^o	186 ^o
	187 ^o	188 ^o	189 ^o
	190 ^o	191 ^o	192 ^o
	193 ^o	194 ^o	195 ^o
	196 ^o	197 ^o	198 ^o
	199 ^o	200 ^o	201 ^o
	202 ^o	203 ^o	204 ^o
	205 ^o	206 ^o	207 ^o
	208 ^o	209 ^o	210 ^o
	211 ^o	212 ^o	213 ^o
	214 ^o	215 ^o	216 ^o
	217 ^o	218 ^o	219 ^o
	220 ^o	221 ^o	222 ^o
	223 ^o	224 ^o	225 ^o
	226 ^o	227 ^o	228 ^o
	229 ^o	230 ^o	231 ^o
	232 ^o	233 ^o	234 ^o
	235 ^o	236 ^o	237 ^o
	238 ^o	239 ^o	240 ^o
	241 ^o	242 ^o	243 ^o
	244 ^o	245 ^o	246 ^o
	247 ^o	248 ^o	249 ^o
	250 ^o	251 ^o	252 ^o
	253 ^o	254 ^o	255 ^o
	256 ^o	257 ^o	258 ^o
	259 ^o	260 ^o	261 ^o
	262 ^o	263 ^o	264 ^o
	265 ^o	266 ^o	267 ^o
	268 ^o	269 ^o	270 ^o
	271 ^o	272 ^o	273 ^o
	274 ^o	275 ^o	276 ^o
	277 ^o	278 ^o	279 ^o
	280 ^o	281 ^o	282 ^o
	283 ^o	284 ^o	285 ^o
	286 ^o	287 ^o	288 ^o
	289 ^o	290 ^o	291 ^o
	292 ^o	293 ^o	294 ^o
	295 ^o	296 ^o	297 ^o
	298 ^o	299 ^o	300 ^o

10	11	12
Et kaitrak ematen du	Zure borri baleki	Wort daki. 2 on.
Seiemar sameur	Kilimoni munduak	62 onak mun duan
Borri guri-gucian	Orzer biterik emen	Beti dago ehit gero
So car aibat lan ur	Lirake manduak	Zure ur-on dancan
6 bawra e bdn arte	Egitko jauragi	Udan prestko-prestko
Uu deya, mar, mun.	6 ber apainduak	Epoleko nequak
6 onca "mi banna,	6 burki ditura baba	Kilimoni en parorit
Agur, a gur. a gur.	Damak ruganduak.	6 dago munblucan
6 dago &c.	6 dago &c.	6 dago

P. M. de Urruzuno

1882. K. Urruzunoren H.

Pedro Migel Urruzunoren esku-idatzia.

Ama Birjiñaren igoera zerura

---

*Deitzen digu egun
onetan Mariak,
guazen, kanta ditzagun
beraren gloriak.*

Ama guztiz maitea,
emen bildu gera
zure seme-alaba
guziok batera;
kantatu nai genduke,
arturikan era,
lurretikan zerura
zure igoera.
Deitzen...

Izar ederrez daude
beterik zeruak,
aetatik lurrera
orra aingeruak,
illeran jarririkan
bedratzi koruak,
dardaratuaz ai zein
ederki eguak!
Deitzen...

Gorputza obian ta
anima zeruan,
ill ondoan Maria
onela zeguan;
elkartu gabe ezin
egon luzaruan,
ikusiko da iru
egunen buruan.
Deitzen...

Mariaren anima
ondo egon arren,
gloriaz beterikan
orra non datorren
billa illik dagoen
bere gorputz orren,
zeruan lagun izan
ditezen elkarren.
Deitzen...

Jesus bera're nola
datorren begira,
Amaren gorputz illa
dagoen obira.
O aingeru santuak,
jo zazute lira!
Zuen soñu eder ta
katak noizko dira?
Deitzen...

Jesusek arturikan
besoetan Ama,
aingeruen erdian
zerura darama;
ara kontatu ere
eziñ ainbat palma,
zeru-lurak kantatzen
dute zure pama.
Deitzen...

Gorputz eta anima
elkarturik biak,
serapiñ bat diruri
pizturik Mariak;
Jaunak egin dizkio
grazi ugariak,
poztu zaitezte, justu
ta pekatariak.
Deitzen...

Mariak egitean
zeruan sarrera,
an daudenak diyote:
«Zeiñ da aiñ ederra?
Jaunak bedeinka beza
zure etorrera,
gurekin bizitzeko
emendik aurrera».
Deitzen...

Zuk ainbat edertasun
ez du illargiak,
eguzkia diruri
zure arpegiak
izarrak berak beziñ
ederrak begiak,
Jaunak egin ditu, bai,
zukan mirariak.
Deitzen...

Begira nola diran
zeruetan ari,
batzuek soñu jotzen,
bestiak kantari;
agur egiñaz danak
Birjiña Santari,
jartzen dute zeruan
ango agintari.
Deitzen...

Irutasun santuak
zaitu koroatu,
aingeru ta santuaz
gañetik goratu;
zure doai guziak
nola gogoratu?
Zuri begira iya
pozaz naiz zoratu..
Deitzen...

Agur, Ama maitea,
ta arren aditu,
etsaiak gu galtzeko
milla asmo ditu;
anima ez dezagun
pekatuaz loitu,
zeruan zaitte guzaz
sarritan oroitu.
Deitzen...

Pedro Miguel de Urruzuno
1882-ko Urriaren 11-n.
Urruzunoren esku-idatzia,
Julio Urkijoren liburutegian
gordetzen dana.
Euskal-Erria, 1882.

Suma - Berjinarren igoera cerura.

Beitzen digu egun
Onetan emanak
Suacem, kanta ditragun
Beriarren gloriant.

<p>1</p> <p>Alma guciz maita Bizen bilda gero, Lure seme-alaba Buzio batera; Kantatu nai gendite Berturikan Eva Leurretik cerura Lure igoera. Beitzen 1°</p> <p>2</p> <p>gorputza obira ta Animu ceruan, Al-ondoa. Maria Bela eguan; Kantatu gabe cin Lure igoeran Kusiko da irm Egunen buruan. Beitzen 2°</p> <p>3</p> <p>Ala edorrez dandi Berik ceruak, Kantatik lurrera Lure amgeruak; Berian jarririk Beratzi ceruak Lauratuar jayem Berik eguak. Beitzen...</p>	<p>4</p> <p>Mariaren anima Ondo egun arrer, Beriaz beterikan Orra non datorren; Billa illik dagoen Pere gorputz obrer, Ceruban lagun izan Beitzen elkarren... Beitzen...</p> <p>5</p> <p>Jesus betarre nota Datorren begira, Imaren gorputz illa Dagoen obira Oti amgeru santuak. Jor abute lura Lure süm eder ta Cantak notako diru. Beitzen...</p> <p>6</p> <p>Lorputz eta anima Bikarturik biak Serapiñ bat diruñ Berturik Mariak; Tamañ egin dirker Braci ugariak Berki raitetke justu Berki eguak. Beitzen...</p>	<p>7</p> <p>Zuk ambat edortasun Ber diez ilongioak, Egurkia diruñ Lure arpegioak, Barrak berak becin Ederra begiak, Tamañ egin ditu bay Lagan inorriak. Beitzen...</p> <p>8</p> <p>Jesusek berturikan Bezetan ama, Bergerren erdian Cerura daranna, Eva beriatu ere Bizi ambat palma, Beru-lurra kantatzen Bute zure pama. Beitzen...</p> <p>9</p> <p>Bianak egitean Beran barrera, Ber dandona korigote; Ber da am ederra, Tamañ bedekaba ber Lure etorrera, Berrek berkerko Bizen dik aurrua. Beitzen</p>
---	--	---

Pedro Migel Urruzunoren esku-idatzia.

<p>10 Begina nola riban Coruetan air Batsuet som-jotien Betsiak Kantan Egur eginar danak Bepina santan, Bartzan dute ceruon Engo agintari Beizen -</p>	<p>11 Inubasin santan 2 autu coruatu Bingeru ta santan Batsuet gorata Zure doai geroak Hola go goratu Zuri bejera iya Porar nar coratu Beizen -</p>	<p>12 Ayur am Fa orren Etaruk jugata Halia asma de Anima ez de Pekamar loifi Ceruon 2 autu Sarritan orre Beizen -</p>
---	--	--

Pedro Miguel de Urruzuno

1882ko urtarraren 11^a

Pedro Migel Urruzunoren esku-idatzia.

Jesus jaio berriari

---

*Soñu ederrak joaz
bidian astera,
Belen aldera goaz
Jesus ikustera.*

Oskarbi dagoala,
izarren argian,
artzai batzuek dira
ageri mendian;
gaxoak erne daude
ardura andian,
aingeru bat jua zaie
gabaren erdian.
Soñu ederrak joaz...

Aurtxo jaio berria
or larru gorrian,
aingeruak kantari
dauzkatzu aurrian:
«Gloria Jainkoari
zeru ederrian,
borondate on dunai
pakea lurrian».
Soñu ederrak joaz...

«Poztu, artzaiak, poztu!
—aingeruak diyo—,
Belengo estalpian
dala Jesus jayo;
mendietan barruna
oju ta lekayo,
joanik adoraziyo
eman bear zayo».
Soñu ederrak joaz...

Orra nola dituan
Jesusen jaiotzak
biziro alegratu
artzaien biotzak;
dijoaz, galtzar-pean
arturik bildotsak,
Belengo estalpera
geiegizko pozak.
Soñu ederrak joaz...

Estalpeko idi ta
astoaren aska,
orra biurturikan
Jesusen siaska;
lasto batzuek berriz
koltxoetzat dauzka,
andikan guzioi
dagokigu otska.
Soñu ederrak joaz...

Aur gaxoa sufritzen
dago dar... dar... otzak,
alkar joaz oñ-esku,
papar ta okotzak;
ala ere gugatik
irri-parrez pozak,
beregandu nai dizku
guzion biotzak.
Soñu ederrak joaz...

Mendaron 1882-ko Abenduaren 16-an.

Pedro Miguel de Urruzuno

Euskal-Erria, 1882.

La Baskonia, 1908.

Iru Erregeen adorazioa

---

*Iru Errege Meltxor,
Baltasar ta Gaspar,
Belen aldera pizkor
dijoaz ta azkar.*

Izar guziz argi bat
ara sortaldian,
aiñ ederrik ikusi
ez da aspaldian;
iru errege datoz
jarraika bidian,
juduen errege non
jaio dan galdian.
Iru errege...

Gauza arrigarriak
arkitu dituzte,
Jesus aiñ pobre zanik
etzuten, ez, uste.
O, zeru eta lurrak,
arritu zaitezte!
Iñork ez gaitu maite
Jesussek ainbeste.
Iru errege...

Izarra ezkutatu
da Jerusalemen,
berriz agertu andik
atera bezin len;
gelditurik estalpe
gañian Belenen,
«Zeruko Erregea
dago –diyo– emen».
Iru errege...

Seaskatzat aska bat,
koltxoitzat lastuak,
bere oñ-eskutxuak
osoro oztuak;
zerbait berotu arren
idi ta astuak,
nola bizi gindezke
onezaz aztuak?
Iru errege...

Intzenu, urre, mirraz
beterik eskuak,
Jesusi eskeñiaz
Errege prestuak,
ara nola lurrian
dauden auspeztuak,
zerutar danak berriz
oiei poztuak.
Iru errege...

Jesusek dizkitzute
entzun erreguak,
esan al baño garbi
ta ederraguak;
bedeinkatuaz zuen
asmo ta goguak,
agur, zorioneko
errege maguak.
Iru errege...

Pedro Miguel de Urruzuno
1882-ko Abenduan.
Euskal-Erria, 1882.

**Aldareko sakramentu
guziz santuari**
Pange, lingua euskeraz

Kanta dezagun mingañaz
gorputz orren gloria,
adoratu alegiñaz
odol aiñ ugaria,
pekatuaren ordañaz
Jesusek ixuria.

Guretzat zan jaio izan
Ama zala Birjiña,
erakusten bizitu zan
zerurako dotriña,
eriotzan berriz esan
eziñ zein atsegiña!

Azkenengo afarian
anaiekiñ jarriya,
legea kunplitu naian,
orra zer mirariya:
Bera biyurtu da maian
besteen janariya!

Jaungoiko-gizonak bere
gorputz egiñ ogia,
gañera ardoa ere
odol, o zer egia!
Sinisteko orra gure
fedearen argia.

Andia da sakramentu
aiñ beneragarria,
kendurikan testamentu
zarra, jarri berria;
fedea da adimentu
gureen giaria.

Sortzalle ta sortuari
alabantz pozgarria,
bedeinkazio ugari
birtuteen loria,
biyen amoriyuari
berdiñeko gloria. *Amen.*

Pedro Miguel de Urruzuno
1883-ko Otsaillian.
Euskal-Erria, 1883.
Euskalzale, 1897-VI-24

Ama Doloretakoari

---

*Errukiturik, Zeruko Ama,
zure dolore samiñaz,
nere biyotza penak darama
zuanontz negar egiñaz.*

Anima triste, biyotza penaz
beterik nator zugana,
nerez utsa naiz, Ama maitea,
zugandik bear det dana;
indazu arren grazia oso
gogor eskatzen dedana,
kanta ditzadan zure dolore
zazpirak, danak bat-bana.
Errukiturik...

Nolabait ere salbatutzeko
Aurtxo Jesusen biziya,
ikusten zaitut Ejiptorako
oraiñ bidian asiya;
Aurra besoan, denbora otza,
bide txarra ta luzia,
ai, zein samiña izan zitzaitezun
sufritzea au guzia!
Errukiturik...

Simeonek dizu aurrez agertu
zure Jesusen eriotza,
nola ikusi bear zenduen
gurutze baten ill-otza;
berri au bai da, ai, nere Ama!,
ezpata guziz zorrotza,
erdi-erditik penaren andiz
zatitu dizu biyotza.
Errukiturik...

Jerusalenen Jesus gelditu
eta bazuaz etxera,
palta zaitzunik arterañoan
konturatutzen etzera;
iru egun ta iru gaubetan
billa irtenik atzera,
penaren penaz, ai, Ama ona!,
iya bazatoz iltzera.
Errukiturik...

Amargurako kaliañ Jesus
arantzaz koroatua,
gurutze-pean, bi lapur eta
etsaiez inguratua,
ikusten dezu, Ama tristetá!,
Seme aiñ adoratua;
atsekabeak nola etzaitu
uzten oso zoratua?
Errukiturik...

Gurutz ondora zugana nator
Kalbarioko mendira,
Jesus ikustez an illik dator
negarra nere begira;
miñaren miñaz baldin arkaitzak
berak puskatzen badira,
nola zaude zu, Jesusen Ama,
nola, zu ari begira?
Errukiturik...

Ildako bat ta naiz bere amaz
edozeñek du erruki,
zure Semea gurutzan illaz
kontu au ez da iduki;
soldadu batek lantzadaz dio
bere saietsa idiki,
ta zuri berriz golpe berakin
biyotza zaizu ebaki.
Errukiturik...

Laztanez bete ondoan zure
Semearen arpegia,
obi batian sartutzen dute
gorputz adoragarria;
azken agur au ez da zuretzat,
Ama, pena txit andia?
«Bai, nere seme pekataria,
niretzat da geiegia».
Errukiturik...

Bakardadian zuri nai dizut,
nere Ama, egin lagun,
aldendu gabe zugandik beti
egoteko gau ta egun;
Jesus zurekin maitatutzea
orra danok zer nai degun:
zeruan beti-beti gloriya
biyokin izan dezagun.
Errukiturik...

Pedro Migel Urruzuno-koak
1882-ko Martxoan.
Euskal-Erria, 1883.

---

¹ *Euskal-Erria* aldizkarian au, nere Ama dago idatzita. Gure iritzirako ai, nere Ama bear du, laugarren bertsoan irakurtzen dan bezela.

Aita San Joserren gozuak

---

*Indazu, Jose, kontuz
grazi ugaria,
alabatzeko kantuz¹
zu eta Maria.*

Espiritu Santuak
egiñik itzala,
Mariagan Jainkoa
gizon egin zala,
jakiñik aingeruak
ziyuan bezala,
zure atsegiña zan
esan eziñ ala.
Indazu...

Jakitean ipiñi
ziyoten izena,
aingeruak esanik
zala Jesusena;
au zala salbatuko
danok giñuzena,
beste danen artian
ziñan zu pozena.
Indazu...

Jesus jaio berria
segidan Belenen
adoratzera ziran
artzaiak juan lenen;
ikustian zertara
etorri ziraden,
pozaz esan ziñien:
«Ona Jesus emen».
Indazu...

Sazerdotiak berak
zuenian esan:
Aurtxo orrek zer izen
bear zuen izan,
zure biyotza pozez
saltoka asi zan.
Nor zori obekorik
lurreko bizitzan?
Indazu...

---

¹ Lerro ontan *kontuz* irakurtzen da *Euskal-Erria* aldizkarian. Baiña dudarik ez da *kantuz* bear duala

Arkitzen ziñalarik
iñongo errian,
Ejipton, ikustian
begiyen aurrian
gezurrezko jainkoak
boteak lurrian,
pentsamentuaz zaude
zeru ederrian.

Indazu...

Jerusalengo tenplu
aundi ederrian,
ara Jesus jakintsu
guzien erdian,
erakusten diyela
izkuntza garbian
bere dotriña, modu
txit arrigarrian.

Indazu...

Aingeru bat zerutik
jetxirik zugana,
esaten dizu Jaunak
deseo duena:
Judeara juatea
zala obeena;
berri txit gozua da
aingeru orrena.

Indazu...

Pedro Migel Urruzuno-koak
1882-ko Martxoan.
Euskal-Erria, 1883.

«Jaungoiko-gizona...»

Sacris solemnii

bezala kantatzeko itz neurtubak

Jaungoiko-gizona,
gureztat txit ona,
aingeruben mana,
zerutik gugana
etorri zerana,
zuri biyotz bana
eskeintzera gatoz, Jauna.

Ai, Jesus laztana!
Nor da kapaz dana
eltzeko zugana?
Jaungoikozko jana
gureztat emana;
auxe, bai, da lana:
nai ainbat eziñ esana...

Jaungoiko ber-bera
zerutik lurrera,
gizonen urrera;
zure etorrera
oso da ederra;
emendik aurrera
zorionekoak gera.

Jaun gloriosua,
Aita txit gozua,
biyotzen lazua,
luzatu besua,
eltzian plazua,
zerura jasua
arki nadiñ doatsua.

Amoriyo fiña,
mirari egiña,
ai zer atsegiña!
Ojala bagiña
maitatzeko diña
ongille aiñ fiña,
berak merezi adiña!

O bildots umilla,
aiñ ixill-ixilla,
gurutzean illa;
beti gure billa,
zuri esker milla;
zerura nadilla,
ala gertatu dedilla. *Amen.*

Pedro Migel Urruzuno-koak

Euskal-Erria, 1883.

Euskaldunen eliz-cantac,

Bilbon, 1906.

Mariari

Agur, Birjiña,
zeru ederren,
baita're lurren,
Erregiña.

Gozotasuna
gure zauriyen,
pekatariyen
osasuna.

Gure bizitza
beti negarrez,
zuri deadarrez
gu gabiltza.

Etzaite egiñ
guretzat gorra,
errukikorra
zera berdiñ.

Zera, Maria,
mundu onetan
gure penetan
pozgarria.

Ama atsegiñ,
biyotz beraa,
txit ondo gera
gu zurekiñ.

Zure begiak
dirade asko
bendiziozko
iturriak.

Gure biyotzak
zuri begira
arkitzen dira
beti pozak.

Zaiguzu eutsi
zuk zure eskuz,
azkenik Jesus
erakutsi.

Guzaz erregu,
Ama maitea,
zuk egitea
bear degu.

Gaitzatzu artu
uztean lurra,
eta zerura
zuzen sartu.

Zurekiñ emen
bizi ezkeru,
glorian gero
beti. Amen.

Urruzuno-ko Pedro Migel-ek
1883-ko Apirillian.
Euskal-Erria, 1883.

Neska-mutil zarrak

–Ezurretan guri ta
mamitan igarra,
kastuaren beldurrez
utzirik bizarra;
txoriak bildurtzeko
ez litzake txarra,
orra nolakoa dan
gure mutil-zarra.

–Neska zarrak deitzen
dira orain damak,
naiz da izan ainbeste
urte nola amak;
zarraren zarrez iya
egiñik eskamak,
ala ere poztutzen
ditu eder-pamak.

–Poltsa zerbait betia
baña txit estua,
zekenkerian berriz
biziro prestua;
beste etsairik ez du,
bakarrik kastua,
lagunik maiteena
du bere astua.

–Moja juango lirake,
ezkondu ere bai,
baña arantzarikan
iñola're ez nai.
Eta egongo dira
beti orrela gai?
Zer uste dute bada
damatxuak, ja-jai?

–Beñere galdu gabe
dago esperantza,
arkituko duela
andre aberatsa:
emango balitzaio
aora beatza,
legorretikan luke
egingo arrantza.

–Eleizako santuaz
norbaitek erruki,
otzaz ill ez ditezen,
bear du iduki;
neska-zarrak jantziko
dituzte ederki,
oiek zertako diran
orra erabaki.

–Bi aldiz porru-salda
artu egunian,
gañera meretzina
konbeni danian,
au da, odol-kolpiak
jotzen duenian;
bestela beti dago
osasun onian.

–Mundu danak oiezaz
egiten du parra,
ez da naigabe gutxi
sufritu bearra;
edozein umek diyo:
«Orra neska-zarra»,
gauza ona bada're
izena da txarra.

–Ekarri bear bada
etxera jaboia,
garesti dagoala
mur-mur-mur sermoia;
urtian ontz-erdi bat
artzen du doi-doia,
gorputz guzian dauka
egiña erdoia.

–Inoren illiak
palta berriz ortzak,
alkar jo bearrian
sudur ta okotzak;
negua igarotzen
dute dar-dar otzak,
osoro beldurtzen nau
oien ezur-otsak.

–Iru ontza lodi du
lepo edo sama,
tisikuen itxura
berekin darama;
munduan zabaldua
dago bere pama,
ondo biziko da au
artzen duan dama.

–Koloriak gorritzen
egiñ alegiña,
ekarririk kanpotik
pintura txit piña;
baña ezin estali
erdoi ta zikiña,
neska-zarren gaitza da
edertu eziña.

Dama batek. Mutil-zar batek.
1883-ko Apirillaren 21-ean.
Euskal-Erria, 1883.

Ez da esaten bertso auker Urruzunorenak diranik. Baiña dudarik ez, gure iritzirako beintzat, arenak diranik.

Bertso auker txandaka kanta bear dira, leenengoa neskezarrak eta urrengoa mutilzarrak.

Tolosako Timoteo Adurriaga zanaren esku-idatzi batean ere aurkitu ditugu bertso auker.

Urruzuno tar P. M'en ipuiak, Lenengo idaztia, Iruña'n, 1930. Baiña mutil zarraren bertsoak 42 orrialdean; eta neska zarrarenak 122-ean.

Bertsolariya: 1932-III-22-an: 2, 4, 6, 8, 10 eta 12-garren bertsoak; eta 1932-VIII-21-ean: 1, 3, 5, 7, 9, eta 11-garrenak.

Neska-mutil zarrak

–Adi dezala Pepak
dana dan bezala,
beltza eta zimurra
daukala azala;
a, itxusia!, zure
ustian ez ala,
zu maitatzetik Jaunak
aparta nazala.

–Zulo asko dituzte
zure galtza zarrak,
aiñ ugariyak nola
zeruan izarrak;
txaratzat okotzian
dauzkatzun bizarrak,
ardiak larratzeko
ez dirade txarrak.

–Enbidiaz erretzen
auzokoen onaz,
mututuko etzera
ixillik egonaz;
galtzak kendu ta jantzi
bear zera gonaz,
damai utzi eta
itz egiñ amonaz.

–Nere ustian dira
bere belarriak
astoari kendu ta
damari jarriak;
egi-egiaz dira
ain beldurgarriak,
nun oroitze utsaz
artzen nau larriak.

–Kopeta illunakin
sudurra zapala,
begi gorriak eta
aoa zabala;
bere mustatx beltzakiñ
badirudi dala
gutxienaz Mariskal
edo Jenerala.

–Alkandora zintzilik,
bere koloria
pondo zuria, baña
pintura oria;
bandera orrek beti
berekina loria,
Patxi guria dabill
mutil dotoria.

–Besteren illiakiñ
egiñik peluka,
gaztaia estaltzeko
modua badauka;
estalgarrri eder au
baldin ezpaleuka,
ill-betian gaudela
eziñ iñork uka.

–Aizetsua dalako
gizajua lotsa,
ixildu eziñikan
artzeko su-otsa;¹
ederki arrotzen du
bazterretan autsa,
berebizikoa da
onen auspo motza.

–Ez aserratu, Pepa,
nire esaeraz,
ez da nai dedan dana
esatea erraz:
txoraturikan zuzaz
ederren ederraz,
arren, adi itzatzu
itztxo bi erderaz.

–Borondatiagatik
zuri esker milla,
saiatuko naiz beste
galai baten billa;
erderaz uste dezu
zerala mutilla,
nor geiago geraden
ekusi dedilla.

–*Agur mío, madama,
si quieres iscrivir,
yo estao Sevilla
caile Guadalquivir;
los dos ezkonduando
bien puedes vivir,
uste no compormando
yo me vas murir.*

–*De las damas muy bapas
si tú quieres erreir,
a tu agüela burlar
ya te puedes ir;
otra ninguna cosa
no te puedo decir,
porque ser tú burrico
y yo te despedir.*

Pako- Pepita
Euskal-Erria, IX, 1883.

Ez da esaten bertso auek ere norenak diran; baiña dudarik ez, guretzat beintzat, Urruzunorenak diranik.

Tolosako Timoteo Adurriagaren esku-idatzi batean ere aurkitu ditugu.

---

¹Lerro ontan, bearbada, *atzeko* bearko luke.

Josefatxo Jesusekin

Josefatxo zan bost urteko nexka txikitxo bat, eta zeukan bere gelan Aur Jesusen imajiñ guziz eder bat, zeñari esaten ziozkan gauza asko, ark erantzungo ziolakoan. Ikustian etziola ezer erantzuten berak ainbeste maite zuen Aurak, oso penaturik esan zion gau batian:

Beti maitatzen, nere maitia,
beti zauzkat zu goguan,
zuga pentsatzen gau eta egun,
zuga uda ta neguan;
jakiñ nai, baña galdetzen ezin
atrebiturik nenguan,
esan zadazu: maite al nazu?
Esan zadazu beinguan.

Onetan loak artu zuan eta iduritu zitzaion Jesusek esaten ziola:

Uso zuria, lore ederra,
aur biyotzeko maitia,
biyotz nerian zabaldurikan
daukazu beti atia,
amore biguñ zureganakoz
guzia bete-betia;
atoz, maitia, atoz, biyotza,
atoz eta sar zaitia!

Orduko Josefatxo da gaur Sor Josefa, Jesusen esposa Erljioan.

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1884.

Zerbait esan nai nuke,
ez dakit, ez, nola;
mingaña lotutzen zait,
izoztu odola;
biotza erdiratzen
dagokit, diola:
«Ai, euskaldun maiteak!
Il da Manterola!».

Il da, Euskal-Erria,
il da zure aita,
eziñ esan adiña
ziñuzana maita;
negar egizu baña
poztu ere baita,
bada zeruan dago
Jaunak ala naita.

Gorde zaigu betiko
eguzki argia,
gau illunean zana
gure illargia,
egunsentiko izar
alai ta garbia,
euskaldunen artian
berdiñik gabia.

Ona, Jesus laztana,
gure eskaria:
Zurekin bizi bedi
On Jose maitia,
lurrean izan danak
gure giaria,
zeruan artu dezan
guzien saria.

Jose Manterola 1884-II-29-an il zan. Aren omenez bertso auek moldatu zituan Pedro Migel Urruzuno jaunak.

Itziarko Ama Birjiñari

---

*Guazen Itziarrera
Mariarengana,
guazen, bai, ematera
laztan gozo bana.*

Izar bat agertu da
guziz pozgarria,
ara nola dagoan
mendiyan jarria.
Poztu, bada, bai, poztu,
o Euskal-Erria!
Adi ezazu kontuz
dakarren berria.
Guazen...

Illargia zeruan
daukanak oñian,
drist... drist... egiten digu
Itziar gañian;
biotzian poza ta
kantak mingañian,
onra dezagun Ama
au alegiñian.
Guazen...

Ikusirik zerutik
gure miseriak,
kontsolatu nai gaitu
Birjiña Mariak;
pozturik, bada, justu
ta pekatariak,
Itziarrera zuzen
ditzagun begiak.
Guazen...

Itxaso aserriak
dakizu paketzen,
baita ere ekaitzak
gugandik aldentzen;
ostarkua bezala
zerala agertzen,
poz ematen diguzu
ta beldurra kentzen.
Guazen...

Itxas-gizonak beren
estutasunetan,
ai, zein gogotik deitzen
dizuten benetan!
Galdu gordian larri
beren azkenetan
zenbiltzanak dituzu
salba geienetan.
Guazen...

Ikusten dira asko
soldadu gerrari,
erreguz Itziarko
Ama Birjiñari;
eta zuk berriz konta
eziñ adiñari
egiñ izan ditzetzu
mesede ugari.
Guazen...

Moroen mende zeuden
kristauak itxian,
eta ez ala ere
denbora gutxian;
aien penak biotza
zuri ukitzian,
jarri dituzu beren
erri ta etxian.
Guazen...

Nekazariak ere
nekeen saria
zugandik espero du,
Birjiña Maria;
zure bendiziu
da txit ugaria,
geitzeko batez ere
arto ta garia.
Guazen...

Ezkondu aur gabeak
dizute esaten
erregutzeko zerbait
iritxi dezaten;
zure bitartez aurrak
dituzte izaten,
egun batez zeruan
ikusi ditzaten.
Guazen...

Gaixoa oetikan
gogotik da ari,
erreguz Itziarko
Ama Birjiñari;
osasuna biurtzen
diozu berari,
egiñaz esan eziñ
adinbat mirari.
Guazen...

Eriotzako ordu
estuan arkitu
diranak badizute
biotzetik deitu,
aien deiak zuk oi
dituzu aditu;
zure biguntasunak
zeruratzen ditu.
Guazen...

Noeren kutxatikan
irten zan usua,
atzera eramanaz
berri paketsua;
zu zera gaitz guzien
sendagai osua,
zu zera, bai, Maria,
Ama txit gozua.
Guazen...

Egunaz eguzki ta
gaubean illargi,
egunsentian berriz
izar eder argi;
sortzetik mantxa gabe,
dana garbi-garbi...
Lurrean bizitzeko
zera ederregi.
Guazen...

Ona zure aurrian,
ona Itziarren,
ona nun gauzkatzun, guk
ez merezi arren;
zure anparu-pian
ar gaitzatzu, arren,
zeruan sar gaitezen
mundu onen urren.
Guazen ...

Pekataria baldin
badago asiya
pekatuen gorrotuz
eskatzen graziya,
denbora guzietan
dago ikusiya
iristen diozula
nai duan guziya.
Guazen...

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1884.

Obispo edo apezpiku jaunari erri txiki batian

---

*Ongi etorri izan dedilla,
Aita maitea, gugana,
gugandik esker milla ta milla
ondo merezi duana.*

Bataiatzian ematen zaigu
Jesu-Kristoren grazia,
zeña dan gure zorionean
animarentzat bizia;
sendotu bizi au eta dezan
izan iraupen bizia,
konfirmatzian zaigu ematen
bear dan indar guzia.

Ongi etorri...

Krisma santuak bekokietan
siñalatuko gu gaitu,
ez gera bear kristau izatez
ez lotsatu, ez gogaitu;
baña bai etsai guziak errez
gurutziakin garaitu,
eta Jesusi bizi guzian
gogoz ondoren jarraitu.

Ongi etorri...

Kristau maiteak, dezagun arren
atera ondo kontua,
konfirmatzian gugana jeisten
da Espiritu Santua.
O sakramentu miragarriya,
aiñ andi eta santua;
Alabatzeko bear bezala
betor aingeru kantua.

Ongi etorri...

Konfirmatzian gera Jesusen
soldadu leial gerrari,
gerra egiten etsai danei
eta infernu berari;
izanagatik mundu onetan
etsai gaiztoak ugari,
beldur zaizkie konfirmaturik
dauden edozein kristauri.

Ongi etorri...

Goguan degu bataiatzian
egin zitzaigun galdia,
erantzunikan nai genduela
Elizagandik fedia;
konfirmaturik ondo gordeko
degu zeruko bidia,
Jesusek gorde guretzat dezan
bere eskuiko aldia.

Ongi etorri...

Obispo jauna, aditu bitza
itxtxo bi gure aotik:
nola pagatu genezakio
egin duena gugatik?
Aita maitea, penaz aldentzen
gera bedorren ondotik,
zeruan alkar ikusitzeko
eska dezagun gogotik.

Ongi etorri...

Nola zerua edertzen duten
argiro dauden odeiak,
ala animak edertzen ditu
zerutikako doaiak;
aita bat duten seme guziak
dira elkarren anaiak,
gure biotzak egun onetan
biziro daude alaiak.

Ongi etorri...

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1884.

Andre Frantziskaren alabak beren amari egun onak

Egun sentiko izarra dago
goizetik galde egiten
zeruko berri egun onetan
munduan ote dakiten;
sekulan baño ederragoa
gaurko goizean da irten,
diyoalarik: «Ara zeruan
aingeruak zer dabilten.

Tronu goi baten beren erregiñ
maitea egun onetan
jarririk, ara danak kantari
non dauden bere oñetan». Aingeru
aiek egiten duten bezala zeru
goietan egiteko guk jarri dezagun
kontu guzia aietan.

Nola sarjiñ bat lore ederrez
dagoanian betia,
ala birtutez beterik dago
gure ama txit maitia;
egongo balitz gure eskuan
dana laztanga jatia,
uste genduke ateratzia
bakoitzak bere zatia.

Begi ederraz, kolore gorri,
azala leun ta zuri,
irurogei ta amar urtekin
oso totolo ta guri;
Jaunak zerutik grazia asko
onegan ditu ixuri,
paregabeko edertasunez
serafintxo bat diruri.

Samintasunak ta naigabeak
sarri dizkigu arindu,
berak lan egiñ eta besteri
aliek gutxien agindu;
baña ejenplo ona emanaz
alegin dana egin du,
alabak ondo maitatzen iñork
ezin lezake berdindu.

Andre Frantziska, ama maitea,
esan al baño obia,
zuri, gorria, berde, urdiña,
beltxaran, more, oria,
kolore danaz apaindutako
usai gozoko loria,
erreguz gaude eman degizun
Jaunak zeruan gloria.

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1884.

Aita Agustin Kardaberaz-i kantaera

Zuri nai dizut, Zeruko Aita,
biyotzetikan eskatu
etzadazula nik bear dedan
laguntza, arren, ukatu;
argi zadazu adimentua,
mingaiñ lotu au askatu,
lan au dezadan ondo asi ta
obeki berriz bukatu.

Aita Agustin Kardaberaz nor
zan esatera nua ni,
zorioneko erriya zera
lurrean, o zu, Ernani!
Guziyok asko zor diogula
or jaiotako aur oni
aditu diyot, ez bein bakarrik,
dakiten zenbait gizoni.

Milla zazpi eun eta iruan
Abendua zan ill ura,
ogei ta zortzigarren eguna,
zeñetan ziñan mundura.
Mantxa bat gabe dana polita
oñetatikan burura,
negarrik ez ta parraz jaijo da
aingeru baten modura.

Aurtxoa zala Donostiara
gurasoakin bizitzez
joanik, nola an bizi izan zan
ezin esango det itzez;
enamoratu ziran zeruak
aurraren polit-politez,
ai aingeruak nere ordañaz
emen mintza al balitez!

Ondo litzake, o Donostia!,
zu erakusten astia
nola Agustin kastigatzen zan
izanikan ain gatzia:
disziplinakin bere gorputza
odoldurikan guztia;
biyotz gogorak bigundutzeko
asko zan au ikustia.

Zilizioaz eta barauaz
gaztetatikan zan oitu,
pekatu batez ere anima
etzualako nai loitu;
baldin gauz auek aur onegandik
Jaunak eskatzen baditu,
penitentziaz beldur geranok
oraindik kontuz oroitu.

Serafintxo bat zirudizun zuk
aldarearen aurrean,
belauniko an jarririk zure
maite Jesusen urrean;
amarezko suz pizturik zeunden
sarturik Biyotz berean,
orra zerua nola zenduan
arkitu emen lurrean.

Zeru bertatik Birjiña Ama
etorririkan zugana,
adierazo zizun gozoro
zugandikan nai zuana:
jesuita zu sartzia zala
gauzarik onen-onena;
pozik aditu zenduan oso
kontseju Ama onena.

Umetatikan Birjiña Ama
maitatuzeko kontua,
biyotz zurean jaiotzatikan
bear du izan sortua;
amairu urte zinduzelarik
kastidateko botua
egiñik, orra zure biyotza
Amarenakin lotua.

Oso poztua arkitu ziñan
Konpañiara sartzian,
zure soñian jesuitaren
sotanatxoa jartzian,
kabitu eziñ ainbat atsegiñ
zenduala biyotzian;
Billagarzian ala diyote
aipa zaituzten guzian.

Iruñen eta Balladoliden
zure birtute argiyak
estudioko lagun askori
zabaldtu zizten begiyak;
danak zeruko bidian jarri
esanik argi egiyak,
indartu eta pozten zituen
zure bizitza garbiyak.

Larros ederrak ere arantzak
beti berekin oi ditu,
birtutetsuak mundu onetan
zerbait bear du sufritu;
gerra gogorra zuri egiten
etsaia etzan gelditu,
baña erregu zureak Jaunak
zitian ondo aditu.

Probatu bear bazan bezala
bokazioa obeki,
Balladoliden sotana utzi
eta zinduzten iduki;
zenbat sufritu zenduan emen
Jainkoak bestek ez daki,
biyurtutzeko berriz zizkitzun
berak atiak idiki.

Beste gauzatan etzenduala
pentsatzen baizik batian,
arkitu ziñan amorez urtzen
Jesusen Biyotz maitian;
lagun zaiguzu Biyotz onetan
sarturik bizi gaitian,
zerua emen arki dezagun
lurrean gauden artian.

Artzai onaren gisa ardiyak
bazkatutzeko larrian,
zabaltzen asi ziñan Kristoren
dotriñ ederra lurrian;
pizturik biyotz Jesus onaren
amorezko su-garrian,
nai izan dezu mundu guzia
irazekirik jarri an.

Biyotz au danak maite zezaten
izan zenduan goguak,
artu erazo zizkitzun laister
aingeru baten eguak;
asko badira lanbide ontan
igarotako leguak,
askoz geiago dira egiaz
ateratako frutuak.

Pekatarriyak zebiltzanean
Jaungoikoaren igesi,
Jaun beragana ekar erazten
ondo zenduan ikasi;
aingeruren bat ez izatekotz
ezin diteke ikusi
mundu guzian zure parerik
amoriyuan Jesusi.

Leku askotan oroitzen dira
gozoro zuzaz erriyak,
dizkigutela non-nai ematen
ez gutxi zure berriyak;
Kongregazio Jesusen Biyotz
maiteari zuk jarriyak
orra non dauden, diruditela
jardin oraingo berriyak.

Atentziyua txoriyak dute
deitzen kantari kaiolan,
zenduan egin ala zaartu
ta gelditzian Loiolan;
jendiak ara ekar erazten
izan zenduan asko lan,
ejerzizio onak ematen
salbazioko eskolan.

Gaztelu bakar San Juangan,
Boloniako albuán,
eriyotz santu bat egitea
zendukan beti goguan;
beragana zu eramateko
Jesus deseoz zeguan;
mundutik orain bazuaz, agur,
deskantsa zaite zeruan!

Italiara erbesteturik
bizitza guziz estura,
zaartzarako zure barrunak
ai zer pena ta tristura!
Jasorik zure esku-begiyak
fedebiziyaz zerura,
enkomentatzen zifian Jesusen
Biyotz amorez piztura.

Atozte orain, kristau maitiak,
eta begira zerura:
nor da gloriyaz apaindurikan
goian ageri dan ura?
Amoriyuaz dago erretzen
serafin baten modura,
Jesusen Biyotz maite-maitian
sarturik guziz barrura.

Gorrotuz, Jesus ill arteraño
ibilli ziran juduak,
modu berean diszipuluak
tratutzen ditu munduak;
zenbait itz ondo itxasten dizte
etsaiak bere aduak,
ondo egiñak ordaindutzeko
oriyek dira moduak.

Zerutar danak galdetzen dute
arriturikan txit beraz:
«Nor da ageri dana jantzirik
gloria andi ederraz?». Aita Agustin Kardaberaz da,
ezagutzen det nik erraz;
al dedañoan bere kondaira
esan dizutet euskeraz.

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1885.

Kontu bat

Arakindegia baten
txakur bat zan sartu,
eta aragi-zati
bat ortzetan artu.
Txakurrari deadarka
arakiña asi,
eta txakurra juan zan
beraren igasi.
Igeri bazijuan
pasatzen ibaia,
ortzetan zeramala
bere aragia.
Ixpillua beziñ zan
ibaia argia,
ustez ikusten zuan
urtan aragia.

Sartu zan ur-barrura
artzeko ustian,
aokoa utzirik
bien bitartian.
Ur-barruan etzuan
ezertxo arkitu,
lenagokoaz berriz
gabe zan gelditu.
Egiñ nai zualako
bi zatien jabe,
gero arkitu zan bat
bera ere gabe.
Kontu onetan zaigu
egi bat azaltzen:
guzia nai duanak
guzia du galtzen.

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1885.

Kostarrak
1886-ko Loiolarako erromeriyan

Loiolara bidean

*Loiolara kantari
goaz zar ta gazte,
zuek ere gurekin
atozte, atozte.*

Egun sentiko izar
ederrak gaur gaitu
goizian goizetikan
jaikitsera deitu,
Loiolara joateko
gaitezen oroitu;
ai zein pozik diogun
guziok obeitu!
Loiolara...

Aingeruak ditugu
biderako lagun,
gurekin ibiltzeko
beti gau ta egun;
nolako zoriona
guganatu degun
danak jakin dezaten
kantatu dezagun.
Loiolara...

San Inazio dago
begira zerutik,
argatikan gabiltza
bide segurutik;
guazen bada guziok
kantari gogotik,
guazen, bai, Loiolara
Jaungoikoagatik.
Loiolara...

Loiolan sartzean

Aita San Inazio,
orra gu etorri
gozoro kantatzera
aurrian zedorri;
zeralako guretzat
grazien iturri,
eskerrak ematera
gatoz zenbait erri.
Loiolara...

Igaz koleragatik
ai ura larriya!
Baña zu izan ziñan
gure pozgarriya;
zugatikan libratu
zan Euskal-Erriya,
lengoaz gañera au
degu zor berriya.
Loiolara...

Zor au pagatutzekoi
gera oso utsak,
birtuteetan berriz
gaude guziz otzak;
ala ere zugana
eldu gera pozak,
artu itzatzu gure
guzion biyotzak.
Loiolara...

Loiolatik ateratzean

*Egiñikan bisita
Loiolan Aitari,
bera penaz utzita
bagoaz kantari.*

Erromeri au degu
izango goguan,
bizi geran denbora
guzian munduan;
au ikusterik iñon
uste ez genduan,
ez izanik Loiolan
edo ta zeruan.

Egiñikan...

Agur, Inazioaren
seme on leialak,
apaintzen dituzute
egiñ egiñalak;
ara eleiza, ara
zelai ta arbolak,
zerua bera dala
diruri Loiolak.

Egiñikan...

Loiolalo eliza
eder ta andia,
zure barruan dago
pozikan jendia;
utsa da Amerika,
utsa da India,
eliz onek diruri
Taborko mendia.

Egiñikan...

Agur, San Inazio,
agur gure Aita,
ikusi degu Tabor,
zerua're baita;
arren bizi guzian
zaitzagula maita,
zeruan egoteko
zurekin jarrita.

Egiñikan...

Etixerako bidean

*Egiñikan bisita
Loiolan Aitari,
bera penaz utzita
bagoaz kantari.*

Loiolara juateko
asmuak arturik,
andik etxeruntz gatoz
amorez suturik;
biotzak dakaizkigu
pozetan urturik,
arkitu degulako
zeru biurturik.
Egiñikan...

Izan etzeratenak
Loiolan oraindik,
juan gabe ez gelditu
al bada iñondik;
biurtuko zerate
gu bezela andik,
graziak iritxirik
Jaungoikoagandik.
Egiñikan...

Pedro Migel Urruzuno-koak
1886-ko Agorraren 5-an.
Euskal-Erria, 1886.

Kolera-izurritea izana zan. Aldendu zanean, Loiolara erromeriak egin ziran eskerrak ematearren. Beste jartzaille batzuek ere moldatu zituzten bertsoak gai berarekin.

*Goazen, artzaiok, goazen,
goazen al dan lenen,
Jesus jaiorik dago
gure zai Belenen.*

Aingeru batek digu
berria ekarri
Jesus Belenen dala
mundura etorri;
bildots bana arturik
diyogu alkarri:
«Goazen eramatera
zeruko Aur orri».
Goazen...

Ara aingeru-tropak
zer kantatzen duan:
«Gloria Jainkoari,
gloria zeruan,
pakea gizonari
betiko munduan».
Orra zeru-lurretan
zer poza dagan.
Goazen...

Ai zein kanta ederrak
ditugun aditzen!
Zerukoak dirala
zaigu iduritzen!
Millaka aingeruak
zaizkigu argitzen,
airietan kantari
orra non dabilten
Goazen...

Estalpe bat jauregi
eta bertan aska,
ona nolakoa dan
Aur onen seaska;
koltxoetzat lastoak
ipiñirik dauzka,
idi-astoak dute
berotzen asnaska.
Goazen...

Eguzkia dsiruri
zure arpegiak,
izar eder bi berriz
dituzu begiak;
laztanten zaituztela
Jose ta Mariak,
bete dituzu oso
zorionez biak.
Goazen...

Poztu gaitu, o Jesus!,
gu zure jaiotzak,
emen dakaizkitzugu
artzaiok bildotsak;
agur, Jesus maitea,
bagoaz gu pozak,
zuri utzirik emen
guzion biyotzak
Goazen...

Pedro Migel Urruzuno-koak
Euskal-Erria, 1886.

Iru Erregeak

---

*Erregeak dijoaz
mendietan bera,
berai lagunduaz
goazen Belenera.*

Begira, bai, begira
kontuz sortaldera,
ara non agertu dan
izar txit ederra;
berri onen bat dakar
zerutik lurrera,
erregeen giari
dijoa aurrera.
Erregeak...

Izarra zaielarik
Belenen gelditu,
beren adimentuak
dizkie argitu;
estalpe baten Jesus
dutela arkitu,
bere pobrezaz dira
osoro arritu.
Erregeak...

Erregeak ondoren
datoz izarraren,
Baltasar, Melxor eta
Gaspar irugarren;
Jesus adoratzera,
umill egon arren,
anditasun guzia
orra non datorren.
Erregeak...

Bigungarritzat dauka
askako lastoa,
nola ez da egongo
Aurtxoa oztua?
Asnasaz berotzeko
idi ta astoa,
orra nola dagoan
justuen Justua.
Erregeak...

Badakigu zerala
zeru-lurren Jabe,
ona urre ta mirra,
intzensua ere;
eskeintzen dizkitzugu
dan bezela lege,
bada zera Jaungoiko,
gizon ta Errege.
Erregeak...

Etorri gera, Jesus,
zu adoratzera,
ori egiñ ondoan
bagoaz atzera;
zeruko aingeruak
betoz kantatzera;
agur, Jesus maitea,
bagoaz etxera.
Erregeak...

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1886.

*Ara artzaiak mendiyen bera,
guazen berakiñ batera,
gaztaña, esne ta gaztanbera
Jesusi eramatera.*

Artzaiak datoz mendiyak bera
dakartzkitela bildotsak,
gaberdiya da, baña ez ditu
ikaratutzen gau otzak;
ara saltaka nola datozen,
poz dira beren biotzak,
ditualako ainbesteraño
poztu Jesusen jaiotzak.
Ara artzaiak...

Lasto gañian oial batzuek
zartxoak baña garbiak,
jauregi ordeztalpe zar bat
dauka zeruen Jabiak;
ispillu ontan ondo begira
beza ondasun gabiak,
bere laguntzat nonbait Jesusek
nai dituela pobriak.
Ara artzaiak...

Belen ondoan estalpe baten
dago askatxo batian,
Aur jaio berri eder-eder bat,
gaxoa lasto tartian;
asto-idiyak dute berotzen
asnasaz biyen artian,
Zeruko Aur au adoratzeko
belaunikatu gaitian.
Ara artzaiak...

Aingeru batek artzai oiei
ekarri diye berriya;
Jesus jaiorik arkitzen dala
lasto gañian jarriya;
jaio orduko sufrutuz nai du
salbatu bere erriya,
o Jesus!, zure amoriyua
da oso arrigarriya.
Ara artzaiak...

Ara zerutik nola datozen
aingeru asko kantari,
begira kontuz, aditu ondo
zer diran kantatzen ari;
bada diyote: «Zeru goietan
gloria Jaungoikoari,
eta lurrian pakea gizon
borondate on dunari».
Ara artzaiak...

Dizdiatzen du urreak ainbat
Aur eder orren illiak,
zeruetatik ekarritako
izarrak ditu begiak;
eguzkia're illun lezake
bere arpegi argiak,
zeru berri bat lurrera digu
gaurko gabeen Mariak.
Ara artzaiak...

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1887.

*Adoratzera Jesus dijoaz
Belenen iru errege,
kantari eta soñuak joaz
goazen berakin gu ere.*

Izar ederrez berdin gabe bat
sortaldian da ageri,
Belen aldera bide egiten
asitzen dala diruri;
iru errege mago ondoren
jarraika datoz berari,
izar eder au dutela beti
beren aurrean giyari.
Adoratzera...

Jerusalendik irtenik dira
Belen alderuntz abiya,
agertzen zaie berriz aurrean
giyari izar argiya;
estalpe zartxo baten gañian
jartzen da geldi-geldiya,
adierazten an dagoala
Aur txiki Jainko andiya.
Adoratzera...

Ezkutaturik izarra dabiltz
Jesus non jaio dan galdez,
beldurrez dago Jerusalemen
ango errege Erodes;
jakin nairikan magoengandik
Jesus jaio dan edo ez,
esaten diye: «Onuntzakoan
atozte berriz mesedez».
Adoratzera...

Lasto tartian askan Aurtxo bat
gaxoa larru-gorrian,
bero dezaten asnasaz dauzka
asto-idiak aldian;
iru errege alare zaizka
belaunikatzen aurrian,
gizon, errege ta Jainko dana
adoratzeko lurrian.
Adoratzera...

Gizon bezala pozik diyote
mirra eskeintzen aurrena,
errege dala begiraturik
urra berriz urrena,
Jaungoiko danez usai gozoko
intzensurikan onena;
errege oen zoriona da
eman diteken goiena.
Adoratzera...

Bedeinkazioz bete zaituzte
Jaungoiko Aur Belengoak,
zuazte zuen erriyetara
emanaz berri angoak;
zuen biyotzen poz-atsegiñak
esan bitzate aoak,
ondo joanak izan zaitezte,
agur, errege magoak.
Adoratzera...

Pedro Miguel de Urruzuno
Euskal-Erria, 1888.

*Artzaiakin batera
Belenera zuzen,
Jesus adoratzera
goazen, goazen, goazen.*

Aingeru bat zerutik
dator diyoala
Jainko gizon egiña
gaur jaioa dala;
artzaiak aditzean
sinisturik ala,
badijoaz Aurraren
billa bereala.
Artzaiakin...

Artzaiak billa dira
bereala joaten,
Belen ondoan ara
zer arkitzen duten:
Jose eta Maria
estalpe zar baten,
eta Aur bat erruki
duena ematen.
Artzaiakin...

Millaka aingeruak
or datoz kantari:
«Gloria zeruetan
gure Jainkoari;
eta lurrean berriz
pakea ugari
gizon borondatea
ona dutenari».
Artzaiakin...

Estalpe ortan aska
ta askan lastoa,
lasto gañian Aurra,
gaxoa oztua;
arnasaz berotzeko
idi ta astoa,
ara nola dagoen
justuen Justua.
Artzaiakin...

Eguzkia diruri
bere arpegiak,
izar eder bi berriz
Aur orren begiak;
zeru txiki bat dute
Jose ta Mariak
Belengo estalpiak
arkitutzen biak.
Artzaiakin...

Jesus adoratzera
aliek eta lenen,
etorririkan gaude
gu oraiñ Belenen;
zurretat ar gaitzatu
oraiñ, Jesus, emen,
eta gero betiko
zeruetan, amen.
Artzaiakin...

Pedro Migel Urruzuno-koa
Euskal-Erria, 1888.

Jesusen Biotzari

(Erderazko *Altísimo Señor*-en antzera eresteko egiña).

Jaun guziz aundia,
aldarean zera
egin bat-batera
bildots ta artzaia;
aitor det egia:
damu det barrundik
iges egiña zugandik.

Aldareko jana,
gustoz ugaria,
o zer miraria!,
egiako mana,
bagatuz zugana
anima garbiaz,
bete gaitzatzun gloriáz.

Aingeruak zuri
glorian begira
txit umillik dira
adoratzen ari,
zu beren janari
izan al bazindez,
baiña iritxi eziñez.

Zu bizi-bizia,
artzai ta bildotsa,
zeruen biotza,
gure nagusia,
ogian guzia,
Jainko ta gizona,
o nola zeran txit ona!

Bildots zerukoa,
Belengo ogia,
gure janaria
ondo jatekoa,
gure Jaungoikoa,
biotzak Zugana
daramazkitzun imana.

Amorezko sua
egiñik janari,
anima onari
zu ezti gozua,
oso doatsua
gurekin lurrian,
gero zeruko glorian.

P. M.

Euskal-Erria, 1897.

Euskalzale, 1897-VI-10.

Jesusen Biotzari
(*Sacris Solemniis*-en antzera eresteko egiña).

O biotz gozoa,
txit errukitsua,
Serafinen sua,
bide erosoia,
gure Paraisoa,
zorion osoa,
amorezko itxasoia.

Zeruen argia,
ai zer miraria!
Txit arrigarria,
fedeko egia,
au da geiegia:
Jaungoiko aundia
dala gure janaria.

Aingeruen Jauna,
izanik zerana,
zer da zakartzana
lurrekoakgana?
Sinisten dedana
esango det dana:
gu gabe ezin izana.

Zeruak daukaten
Jauna, guri jaten
zaigula ematen
ogi piska baten.
O, Jauna, zenbaten
zai zera egoten
noizbait ote geran joaten.

Edertasun bera
zeru-goitik beera
jetxia lurrera
gizonen aldera,
gurekiñ batera
emen egotera,
zugana joaten bagera.

Zure bearrian
neke ta larrian,
baiña zu urrian
zauzkagun errian,
daukagu aurrian
zeru bat lurrian,
gero beste bat glorian.

P. M.
Euskalzale, 1897-VI-17.

Ama Birjiña Errosariokoari

Adanen seme bezela nintzan
mundura larru-gorrian,
iru urtekin nintzan gelditu
amarik gabe lurrian;
izeba bati ikasi nion
nik nere jaioterrian
beste Ama bat baneukala, bai,
an zero-goien erdian.

Ez nintzan iñoiz ere aspertzen
esaten Agur-Maria,
zeren biotza alaitzen zidan,
argitu berriz begia;
esan ta esan ari nintzala
beti poz-aldi berria,
onela ari nintzan izketan
zurekiñ, Ama neria.

Sarri askotan jarri oi nintzan
zeru ortara begira,
eta negarrak igotzen ziran
biotzetikan begira;
umezurtzaren negar-malkoak
perla txit ederrak dira,
apaingarrizat dijoazenak
zeruen erdi-erdira.

Argatik gogoz errosario
santua nuan esaten,
beste erregu aiñ atsegiñik
neretzat etzan izaten;
au esan gabe oraintxe ere
ez naiz oera etzaten,
zure aginduz aingeru onak
garbiro gorde nazaten.

Aurtasunean izan zitzatan
ikasitzea atsegiñ,
nezakiala Zeruko Ama
maitearekiñ itz egiñ;
Agur-Maria sarri oi zidan
izebak esan eragiñ,
Zeruko Ama maiteagana
eldu erregu au zediñ.

Amabost ditu misterioak
errosario osoak,
lenengo bostak beren izenez
deitzen dira gozoak;
urrenak dira gogoratzeko
Jesus onaren pausoak,
Jetsemanitik Kalbariora
nekez emanak gaixoak.

Azkenengo bost misterioak
dakarkigute gogora
Jesus pizturik nola igo zan
zerura odeiak gora,
Espiritu Santua bialdu
bete zanean denbora,
eta eraman koroatzera
Ama, beraren ondora.

Errosario santuko jaia
zait oso oroigarria,
egun orretan naizelako ni
emana meza berria;
oraiñ artian bezela zure
anparopian jarria,
gorde nazazu bizi guzian,
o Ama maite Maria!

Eztakit naizen biziko labur
ala biziko luzero,
baiña, Maria, egingo dizut
erregutxo bat goizero;
errosario santua berriz
dizut esango gozoro,
zeren nai dedan, Ama maitea,
izan zurea osoro.

P. M.
Euskalzale, 1897-IX-29.

Tota pulchra
Ama Birjiña Kontzeziokoari

---

*Agur zeruko lore,
aingeruen poza,
agur milla kolore
dituzun larrosa.*

Zeruko aingeruak
atozte lurrera,
ikustera guzior
Amaren sorrera;
ain da atsegiña ta
ain dago ederra,
pozez kanta dezagun
bere etorrera.

Agur...

Satanasik zugana
ezta iñoiz sartu,
jatorrizko errurik
gabe zera sortu;
Jaunak zaitualako
alabatzat artu,
glori au nai dizugu
pozikan aitortu.

Agur.

Larrosik ederrena
da Jerikokoa,
baiña ura're ezta
zu bezelakoa;
Jaungoikoak zu zaitu
bere gogokoa,
Jauna bakar-bakarrik
zure diñakoa.

Agur...

Siongo zipresa da
berdiñ gabe goia,
goragoa zeruan
zuk dezun jargoia;
zugandik jaioko da
Judako legoia,
berez izango dana
txit erregekoia.

Agur...

Zedrорik mardulenak
datoz Libanotik,
birtutez mardulago
zera lenengotik;
jatorria dezuna
Jaunaren aotik,¹
bestarik ezer egiñ
baiño lenagotik
Agur...

Eguzkia da zure
soiñeko apaiña,
illargia berriz oiñ
azpirako diña;
buruan dezu koroï
izarrez egiña,
zeralako zeru ta
lurren Erregiña.
Agur...

Lore danen erdian
zauden liriua,
usai gozoz betea
zure ingurua;
lur guzia alaitzen
dezun aingerua,
zurekin degu emen
arkitzen zerua.
Agur...

Jakindurian iñor
ez dezu berdiñik,
ez gizonikan ezta
ere kerubiñik;
zaude jakintsu danen
mirari egiñik,
zer esango det bada
edo zer egin nik?
Agur...

Sortu orduko dezu
egiñ alegiña
Jaungoikoa maitatzen
al dezun adiña;
elkarturik serafiñ
danak bat egiña,
zu zera amorezko
birjiñen Birjiña.
Agur...

Nere biotza daukat
ipiñirik zугan,
beti egun eta gaur,
negu eta udan;
esango dizut bada
egon gabe dudан,
badakizula, Ama,
zeinbat nai dizudan.
Agur...

Al dedanaz nai zaitut,
Maria, goratu,
baiña zer bidez egin
ezin gogoratu;
zure edertasunak
bear nau zoratu,
erruki zaite nizaz
nadiñ zeruratu.
Agur...

Nere Ama maitea,
ezingo det uka:
zure edertasunak
arriturik nauka;
alabantza zureak
ona emen buka,
zeruan dezadala
kanta *Tota pulchra*.
Agur...

P. M.

Euskalzale, 1897-XII-9.

---

¹ Ego ex ore Altissimi prodivi primogenitam ante omnem creaturam. (Eccli., XXIV, 5) *Euskalzale* aldizkariaren oarra.

Jesus jaio berriari

---

*Bildotsak eta gaztai bigunak
eramatean Jesusi,
amteriorik geien diguna
bera nai degu ikusi.*

Aurtxo eder bat, ederren dana
eder guzien artean,
askatxo baten lastotan dago
estalpe zartxo batean;
aingeru asko aurra gordetzen
estalpearen atean,
goazen aur onen aurrera eta
belaunikatu gaitean
Bildotsak eta...

Izarrak berriz diruritenak
dira aur onen begiak,
aiñ atsegiñak, aiñ pozgarriak,
aiñ eder eta argiak;
alare otzak; berotzen dute
astoak eta idiak,
gizonak baiño errukiago
dutela abere biak.
Bildotsak eta...

Ille ederra, diruriena
urre gorriaz egiña,
bekoki zabal, alaiagoa
eztana zeru urdiña;
azal zurian kolore gorri
larrosaz eziñ berdiña,
zorion dana emen genduke
beti zureak bagiña.
Bildotsak eta...

Berak egiñak dira zeruak,
lur-itsasoak baitare,
berak egin ta bere-beriak
guzi-guziak goi ta be;
alare ara nola dagoan
izara zartxo bat gabe,
dana utzirik egitearren
gizonen biotzen jabe.
Bildotsak eta...

Aurtxo ederra, zerori zera
lore guzien loria,
nere mingaiñak esan al baiño
ederrago ta obia;
aingeru-talde andiak datoz
gogoz kantatzen gloria,
zuri begira berriz txoratzen
pozez Jose ta Maria,
Bildotsak...

Mundu guzia, Jesus maitea,
poztu du zure jaiotzak,
orra artzaiak non dakartzkiten
beren gaztai ta bildotsak;
guk berriz ezer eztegulako
garaitu ez gaitzan lotsak,
artu itzatzu zuretzat, Jesus,
betiko gure biotzak.
Bildotsak eta...

P. M.

Euskalzale, 1897-XII-23.

La Baskonia, 1908-XII-20.

*Lurreko erregeak
datoz Jesusgana,
adoratzera beren
Erregea dana.*

Sortaldera izar bat
joan da albistari,
orra onetan bertan
naikoa mirari;
izar guziz eder au
dutela gidari,
iru errege datoz
jarraika berari.
Lurreko...

Jerusaleneraiño
diranean eltzen,
izar gidari ura
zaie ezkututzen;
baiña ala ere ez
dira ateratzen,
Mesias non jaio dan
an dabiltz galdetzen.
Lurreko...

Sinismen illa duten
alper ta nagiak,
ez dituzte nai izan
idiki begiak;
baiña datoz, utzirik
beren jauregiak,
estalpetxo batera
iru erregiak.
Lurreko...

Dabiltz zerbait nairikan
izarraren ordez,
judioen Errege
non jaio dan galdez;
berri oekin dago
beldurrez Herodes,
jakintsuei galdez
dakiten edo ez.
Lurreko...

Jaun oien iritzia
da Jerusalemen,
jaiorik izan bear
duala Belenen;
erregeak diote:
«Zertan gaude emen?
Goazen Belen aldera,
goazen, bai, len-bait-len».
Lurreko...

Erregeak bidean
ez ditezen galdu,
ara izarra berriz
non zaien azaldu;
beren atsegiñ poza
eziñez estaldu,
ari jarraika dira
Belenera eldu.
Lurreko...

Estalpe zar batian
Zeruko Erregia,
orra emen lurrian
daukan jauregia;
lurrekoak ikasi
bezate egia:
digun amorioa
dala geiegia.
Lurreko...

Irurak belauniko
Jesusen aurrian,
zeru batean daude
estalpe zarrarian;
dakarzukioten mirra,
intzentsu ta urrian,
bere mendeko dira
aitortzen lurrian
Lurreko...

Andia izandu da
egiaz omena,
erregeak Jesusi
eman diotena;
baita ere zorion
errege oena
zeru-lurretan argi
diteken onena.
Lurreko...

Erregeak daudela
arturikan loak,
«Herodesgana ez joan
-dio aingeruak-,
etxerakoan bide
egokiagoak
arturik; orain agur,
errege magoak».
Lurreko...

P. M.
Euskalzale, 1898-I-6.

*Lagun zaiguzu zuzen
lurrean ibiltzen,
baita ere Jesusen
amorean iltzen.*

Birtutez apaindua,
doatsua oso,
maillarik goienera
zaitu Jaunak jaso;
bere Amaren lagun
eta senar gozo,
Jesusek zu nai zaitu
beretzat guraso.
Lagun zaiguzu...

Larrosarikan ezta
arantzarik gabe,
guzietatik izan
dituzu zuk ere;
zazpi atsegiñ eta
zazpi atsekabe,
Belen eta Ejipto
testigu or daude.
Lagun zaiguzu...

Zeruan aingeruak
dutena erregiñ,
emen lurrean zure
emazte da egiñ;
zeru ederra bera
dan beziñ atsegiñ,
zuretzat da Nazaret
Ama-Semeekiñ.
Lagun zaiguzu...

Zure izerdiakiñ
jana irabazi,
eta kontu guziaz
dezu Jesus azi,
mereziaz zerutik
asko milla grazi,
aingeruak bezela
zeratela bizi.
Lagun zaiguzu...

Kanpoz lanean eta
barruz erregutzen,
Jainkozko gizona da
ontan ezagutzen;
bizitzan Jesusi ta
amari laguntzen,
ildakoan zerura
sartu zera zuzen.
Lagun zaiguzu...

Gure anparatzaille
Jaunak jarri zaitu,
perill danen artean
zuk gaitzatzun zaitu;
gure bizitza emen
dediñean aitu,
zurekin gaitzezela
zeruan alaitu,
Lagun zaiguzu...

P. M.

1898-ko Epaillaren 15-an.
Euskalzale, 1898-III-17.

Abe Maria

Goi-aingeru bat zerutik dator
zugana, Ama neria,
Jaungoikoaren aginduz dizu
esaten: *Abe, Maria.*

Aingeru onek nai dizuna da
berri on bat ematia,
orregatikan berak esaten
dizu: *Graziaz betia.*

Jaungoikoaren borondatea
guziro dezazun jakin,
begira nola esaten ere
dizun: *Jauna da zurekin.*

Oraindik ere goi-aingerua
zure aurrian daukazu,
adi zaiozu nola dioan:
Bedeinkatua zera Zu.

Bedeinkatua zerala dio
berak aoa betian,
bedeinkatua Zu, bai, Maria,
andre guzien artian.

Bedeinkatua zera Zerori
bai *eta bedeinkatua*
guzion zori-onerako dan
zure sabelko frutua.

Jainkoa zure sabel garbian
aragiz jantzia dezu,
zeruratzera gizona dator,
izena duala *Jesus.*

Premian beti Zugana dator
pozikan pekataria,
asten da Zuri erregututzen
esanaz: *Santa Maria.*

Pekataria sinismen onak
zure aurrera darama,
zere dakien ondo zerala
zu *Jaungoikoaren Ama.*

Adi itzatzu gure erregu
argalak zeruetatik,
baitare *erregutu ezazu*
gu pekatariokgatik.

Ondo dakizu pekatariak
zer laguntza bear duan,
erruki zaite *oraiñ ta gure*
eriotzako orduan.

Artu zadazu biotz guziaz
eskeintzen dedan loria,
goza dezadan Zu ikusiaz
zeruetako gloria.

Zu nai zaitugu gure Amatzat
bizitza guzian emen,
izan zaitzagun ere betiko
zeruko glorian *amen.*

P. M.

1898. Epaillaren 21-an.
Euskalzale, 1898-III-24.

Ama Doloretakoari

---

*Zugana nator, Ama Maria,
damaturikan benetan,
zergatik naizen pekataria,
ona ni zure oiñetan.*

Zugana nator, Ama nerea,
nator, bai, Ama, Zugana,
adi zadazu kontu guziaz
eskatutzera noana:
kantatutzea zure dolore
zazpirak da nai dedana,
onetarako zure laguntza
indazu, Ama laztana.
Zugana...

Jesus Aitari eskeiñitzeko
eldu zanean denbora,
pekatari bat bezela zoaz
Jerusalengo templora;
Jesus onaren Pasio dana
Simonek dizu gogora,
orra anima josiko dizun
ezpata guziz gogorra.
Zugana...

Aur jaio berri Jesusganako
Erodes dago gorrotoz,
bere soldadu odol-zaleak
umeak illaz or datoz;
Ejipton Jaunak probatu zaitu
eramankizun txit askoz,
zazpi urteak bete dituzu
neke, izerdi ta malkoz.
Zugana...

Jerusalengo tenplo santuan
Jesus zanean gelditu,
ditu amabi urteko aurrak
jakintsu danak arritu;
ezin arkituz zure Semea
osoro zera larritu,
iru egunez nola etzaizu
biotza penaz zatitu?
Zugana...

Jesus dijoa gurutzeakiñ
ta lapur biren erdian,
Maria berriz negarrez urtzen
Seme onaren galdian;
Amargurako kalean ara
Kalbariora bidian,
Ama-Semeak penaz il bear
dira oraingo aldian.
Zugana...

Igo baziñan, Ama maitea,
Kalbarioko mendira,
lurreko zure atsegiñ-pozak
biotz zuretik joan dira;
badaramate gorputz ill zure
Semearena obira,
arkaitzak miñez puskatu dira,
nola zaude Zu begira?
Zugana...

Kalbarioan gurutzeari
iltze gogorraz josia,
dago burutik oiñetaraiño
zauri egiñik guzia;
Semea ilda nola diteke
gorde Amaren bizia?
Zuk daramazun Pasioa da
samiña eta luzia.
Zugana...

Zu naigabetzen pekatuakiñ
bizitu banaiz luzaro,
zure oiñetan emen naukazu
damuturikan osoro;
zure dolore zazpirak ditut
gogoratuko goizero,
zeruan gero, Ama maitea,
laztan zaitzadan gozoro.
Zugana...

Zabaldu zazu zure magala,
zabaldu zure besoak,
zugana nai du jetxi Semeak
artzera laztan gozoak;
laztanten dezun zauri egiñik
dagoan gorputz osoak,
adierazten ditu zer diran
pekatarien pausoak.
Zugana...

P. M.
Euskalzale, 1898-III-31.

Jesusen Biotzari

(*Sacris solemniis bezela eresten da*)

Biotz txit garbia,
mantxarik gabia,
ispillu argia,
zerurako gia,
Jainkozko ogia,
nai baiño obia,
zu zera gure gloria.

Biotz ditxosoa,
janari gozoa,
argi erosoia
kentzeko lausoa,
Zeruko Maisua,
Jaun amorosoa,
umezurtzen gurasoa.

Gure egunetan
lurreko lanetan,
neke ta penetan,
naigabe danetan,
gurekiñ Zu bertan
zauzkagu benetan,
pozzgarri mundu onetan.

Biotz bigun ori
egiñikan zauri,
diguzu ixuri
doaia ugari.
Ai zeinbat mirari!
Ondo da agiri
zeinbat nai diguzun guri.

Aingeruen Jauna,
zeruetan dana,
animaren jana,
bear degun dana
beragan duana
egiazko mana,
atoz len-bait-len gugana.

Gure izatea,
o mundu tritea!,
da erruz betea,
bai, biotz maitea,
erruki zaitea,
zeruko atea,
iguzu ara joatea.

P. M.

1898-ko Bagillaren 7-an
Euskalzale, 1898-VI-16.

Ama Birjiña Errosariokoari

Koroi eder bat, Ama nerea,
zuri, larrosaz egiña,
eskiñi naian nator, banazu
artzen artarako diña;
nik al dedana oso gutxi da,
baño balitz nai adiña,
egingo nuke edertasunez
zerua beziñ apaiña.

Amarrekoak amabost ditu
Errosario osuak,
gogoratutzen dizkigutela
Ama-Semeon pausuak;
baldin biotza alaitzen badu
larrosen usai gozuak,
zer egingo du Errosario
santuaren errezuak?

Jesusek berak erakutsirik
dakigu Aita-guria,
aingeru batek ekarri zuen
zerutik Agur-Maria;
zeruan berriz kantatzen daude
Jaungoikoari gloria,
oiekin dizut egin nai, Ama,
aliek ederren koroia.

Jainkoa gizon egin zanian
zure sabel txit garbian,
bisitatzera zoaz Isabel
urrengo egun batian;
estalpe zartxo baten jaiorik
Jesus gabaren erdian,
laguntz aundirik zuretzat etzan
arkitu Belen aldian.

Aita-gure bat esan ondoren
berriz amar Agur-Mari,
azken emanaz gero gloria
beñ amarreko danari;
Errosario bat egiteko
badegu gaia ugari,
baño nai zaitut, Ama maitea,
aurretikan zu giari.

Jesus jaio ta ondorenean,
egun batzuen buruan,
pekatarien antzera zaude
Jerusalengo tenploan;
andik amabi urtera berriz,
Semea galdu ondoan,
iru egunen buruan tenplo
artan arkitu zenduan.

Jetsemaniko baratz santuan
auspez lurtean jarririk,
erregututzen dago odola
izerdituaz larririk;
bost milla edo geiago azotez
gorputz dana idirikik,
lurtean ezta, au ikusita,
bigunduko eztan arririk.

Buruan koroï arantzazkoa
ta lepuan gurutzia,
Kalbariora dioa Jesus
odoldurikan guzia;
mendi santuan gurutzeari
iltze gogorraz josia,
ikusten degu eman duela
Jesus maiteak bizia.

Jesus piztuta aingeru danak
baiño askoz ederrago,
Ama maitea kontsolatutzen
Semea pozik an dago;
berrogeigarren egunian du
lurretik zerura igo,
laguntzat ditu aingeru eta
justu zeudenak katibo.

Espiritu Santuak zuela
bere argia ekarri,
apostoluen adimentuak
ipiñi zituan argi;
Ama zerura eramatera
Jesus bera zan etorri,
ara igota koroï txit eder
bat zion buruan jarri.

Aita-gure ta Abe-Mariak
mingañarekin esanaz,
misterioak pentsatzen goaz
al dan modurik onenaz;
poztuaz zure atsegiñaz ta
errukiz zedorren penaz,
begira, Ama gurea, nola
maitatzen zaitugun benaz.

Ikusten badet begiraturik
zeruan dezun jargoia,
ezer-eza da zuri eskeintzen
dizudan nere koroia;
zuk badakizu borondatia
dedala eziñ obia,
indazu arren zure grazia
eta zeruko gloria.

P. M.

1898-ko Iraillaren 26-an.

Euskal-Erria, 1898.

Euskalzale, 1898-IX-29.

Ama Birjiña Kontzeziokoari gozoak

---

*Kanta nai dizut, Ama neria,
zure sorrera garbia,
dana ederra zera, Maria,
sortzetik orban gabia.*

Mundua nola alaitzen duen
goiz egunsenti ederrak,
alaxe ditu gure biotzak
poztutzen zure sorrerak;
edertasunez miragarria
esango badet egia...
*Dana ederra zera, Maria,
sortzetik orban gabia.*

Pozik ikusten badegu ere
egunsentiko izarra,
guretzat ezta, Ama maitea,
zu zeran beziñ ederra;
zuri begira, zeru argia,
ezta aspertzen begia...
*Dana ederra zera, Maria,
sortzetik orban gabia.*

Pozikan beti esan izan det,
bai eta ere esango:
lorerik ezta zure berdiñik
ez izan ta ez izango;
zeralako zu ederregia,
lore guzien loria...
*Dana ederra zera, Maria,
sortzetik orban gabia.*

Lurreko ondar-aleak eta
zeruko izar guziak
baiño geiago dira Jainkoak
egin dizkitzun graziak;
izanik zure apainduria
zeru ederren gloria...
*Dana ederra zera, Maria,
sortzetik orban gabia.*

Zeruan dauden aingeru eta
santu guziaz gaiñkoa,
zu zeran baiño ederragorik
bakar-bakarrik Jainkoa;
eguzki bera ezta aiñ argia
nola zure arpegia...

*Dana ederra zera, Maria,
sortzetik orban gabia.*

Zorionean sortua zera
zeru ta lurren pozgarri,
milla grazia dizkigutzula
lurrera guri ekarri;
izan dedilla kantu guria
zeruko kantu alaia...

*Dana ederra zera, Maria,
sortzetik orban gabia.*

*Kanta nai dizut, Ama neria,
zure sorrera garbia,
dana ederra zera, Maria,
sortzetik orban gabia.*

P. M.

1898. Zemendiaren 25-ean.

Euskalzale, 1898-XII-8.

Jesusen jaiotzan

---

*Gaur Jesus ikusteko
daukagun gogoaz,
len-bait-len iristeko
Belenera goaz.*

Ara artzaiak zaitzen
mendian ardiak,
eta zerutik bera
aingeru-taldiak,
argiz edertzen mendi
ta Belen aldiak;
eguerdia diruri
gaurko gaberdiak.
Gaur...

Ara txabola baten
lastoakiñ aska,
orra Aur-Jainkoaren
lurreko seaska;
astoa ta idia
berari arnaska,
gaxoa otz da eta
berotzeko dauzka.
Gaur...

Gloria Jainkoari
an zeru goietan,
pakea gizonari
lurbira onetan;
poza ta atsegiña
alderdi danetan
Jesusen jaiotzak du
banatzen benetan.
Gaur...

Jaungoiko ta gizona
txabola batean,
Zeruko Erregea
amaraun artean;
zer erakusten digun
ala egotean,
zentzurikan badegu,
oartu gaitean.
Gaur...

Mendiak bera datoz
lasterka artzaiak,
Jesusi ekartzera
esne ta gaztaiak;
biotzean poza ta
arpegi alaiak,
gaurtikan geralako
Jesusen anaiak.
Gaur...

Ona, Jesus maitea,
nun zure jaiotzak
pozez bete dituen
guzion biotzak;
berez badira ere
gaixo eta otzak,
arren artu itzatzu
betiko zuretzat.
Gaur...

P. M.

1898-ko Lotazillaren 16-an.

Euskalzale, 1898-XII-22.

Iru Erregeak

---

*Jesus nun jaio dan jakiteko
gaur artu degun gogoak
gakaraz bidean gu, sortaldeko
iru Errege Magoak.*

Izar ederrez berdin gabe bat
sortaldean da agiri,
jende guziak arriturikan
begira daude berari;
aurrerantzean bide egiñaz
mugitzen dala diruri,
iru Errege ondoren datoz
bera dutela gidari.
Jesus nun jaio dan jakiteko...

Erodes galdez jakintsuari
Mesias jaio ote dan,
erantzun dute jaioa izan
bear duela Belenen.
«Lagun maiteak –esaten die–,
zuek joanik al dan lenen,
adoratu ta atozte berriz
nerau joan nadiñ ondoren».
Jesus nun jaio dan jakiteko...

Jerusalenen sartzerakoan
izarra zaie gordetzen,
baiña sinismen berak dutena
argiro dute agertzen;¹
Erodes beren aurrean dute
baiña eztira bildurtzen,
nun jaio ote dan judioen
Errege ari galdetzen.
Jesus nun jaio dan jakiteko...

Belenerako bidean zaie
berriz izarra argitu,
Errege oiek Jesusengana
berak eraman nai ditu;
txabola zartxo baten gañean
zaielarikan gelditu,
errege danen Errege Jauna
barruan dute arkitu.
Jesus nun jaio dan jakiteko...

---

¹ *Euskalzale-k*: argiro dotu agertzen.

Arriturikan ango pobrezaz
daude Aurrari begira,
dizkiotela eskeintzen gogoz
intzentsu, urre ta mirra;
Jaungoiko-gizon-erregeari
dagozkion doaiak dira,
Jesusek berriz itz egin die
biotzen erdi-erdira.
Jesus nun jaiο dan jakiteko...

Atzeruntzkoan egitearren
aingeruaren esana,
biurtzen dira beren errira
joan gabe Erodesgana.
Pozik zoazte, adoraturik
lurrean Zeruko Jauna,
beronek eman degizueta
glorian koroe bana.
Jesus nun jaiο dan jakiteko...

P. M.

1889-ko Ilbeltzaren 2-an.

Euskalzale, 1899-I-5.

Justa Jesus aingerutxoari

Udaberriko lore
eder atsegiña,
paradisua ere
etzan zure diña;
zeruko loretegi
osoro apaiña
zu ara aldatzeko
da Jaunak egiña.

Izarrik ederrena
bezela argia,
bataioko graziaz
anima garbia;
lurrean bizitzeko
ziñan onegia,
oraiñ zeruan dezu
betiko gloria.

Guraso batek ai zer
zoriona duan,
idukitzean bere
ume bat zeruan!
Bitartekoa beti
Jaunaren onduan,
zorion berdiñikan
gabea munduan.

Zure eskutik artu
ditzala Jainkuak
gurasoak ixuri
dituzten malkuak;
zure ondoan gorde
oentzak lekuak,
arkitzeko zorion
azken gabekuak.

Iltzea ez da izan
zure eriotza,
baizik lurretikako
zerura jaiotza,
alabatzeko bertan
Jesusen Biotza,
beti-betiko dana
zeru-lurren poza.

Guri agur egin ta
zerura joatian,
Jaunak ipiñi zaitu
aingeru tartian,
gure zaitzalle ortik
zu izan zaitian,
bertan laztan zaitzagun
egunen batian.

Pedro Migel Urruzuno-koak

Bertso auek *Justacho-ri* izeneko liburu-moduko batean agertu ziran. Irugarren orrialdean onela esaten da: «Justa Jesus Enrile ta Arzac zeri-tzaion aingeruaren oroipenean bere familiari *Euskal-Erria*-n izkribatzen dutenak».

Oker ez bagaude, Antonio Arzak jauna (1855-1904) zan garai artan *Euskal-Erria* aldizkariaren zuzendaria. Itxura danez, beraren illoba izango zan Justa Jesus Enrile ta Arzak ori; eta, au ildakoan, liburu oroigarri ori eskeiñi nai izan zioten, osabari batez ere, aldizkari ortan euskeraz eta erde-raz idazten zutenak: Biktoriano Iraola, Ramon Artola, Karmelo Etxegarai, Manuel Antonio Antia, Klaudio Otaegi, Jose Inazio Arana, Marzelino Soroa, Felipe Arrese Beitia eta abar eta abar.

*Lagun zaiguzu guk bear ainbat
gauden artean munduan,
beti ere bai, baiña geien bat
eriotzako orduan.*

Zuri eskeintzen dizut, Maria,
nere lan emen asia,
arren iritxi zadazu oraiñ
eskatzen dedan grazia;
bada zaitugu bitartekotzat
Jaun Zerukoak utzia,
zure senarra alabatzeko
da nai nukean guzia.
Lagun...

Zure biotza da lorategi
birtute danez egiña,
kastidateko lirio zuriz
aingeruakin berdiña;
bakarrik zugan arkitutzen da
birtute bear adiña,
izateko zu bere laguntzat
Mariak artzeko diña.
Lagun...

Orain, Josepe, zugana nator
nai baninduzu aditu,
zeruak bere graziak ondo
zure gaiñ ixuri ditu;
birtute eder zureaz beti
emen gaitezen oroitu,
nik nai zinduzket beti-betiko
izarras gañetik goitu.
Lagun...

Zeruko Aitak bere Semea
lurrean jaio orduko,
zu jarri zaitu izan zaitezen
beraren Aita-ordeko;
izango zera Ama ta Seme
bien aingeru guardako,
nork esan zuri zeru goietan
zer tronu zaitzun gordeko?
Lagun...

Iduki arren Seme-ordeko
zeru ta lurreko Jauna,
arotz beartsu batek bezela
egiten zenduen lana,
izerdi zure bekokikoaz
irabaziaz zer jana;
orra ejenplo gaurko munduak
oso bearra duana.
Lagun...

Gure biotza eziñ aserik
beti da zerbaiten gose,
bakar-bakarrik nonbait zeruko
glorian diteke ase;
gure bizitza laburra bada
edo ta naiz izan luze,
ill gaitezala gogoz esanaz:
«Jesus, Maria ta Jose».
Lagun...

P. M.

1899-ko Epaillean.
Euskalzale, 1899-III-16.
Euskal-Erria, 1900.

Ama Doloretakoari

---

*Ama Maria, badegu ere
askotan egiñ pekatu,
arren zaiguzu zure dolore
zazpiakgatik barkatu.*

Baldin banator egun onetan,
Ama nerea, zugana,
adi zadazu arren mesede
eskatu nai dizudana:
nere indarraz gañetik dago
asi nai nukean lana,
lagun zadazu zure onrara
zuzendu dezadan dana.
Ama Maria...

Pozik baziñan ere joan izan
Jerusalengo tenplora,
Simeonek an esan dizunak
ekarri dizu gogora
zure Semeak igaro bear
duen Pasio gogorra.
Nola etzera illik gelditu
bertan, izanik ilkorra?
Ama Maria...

Zure dolore aundiak oraiñ
emen nai nituke esan,
zeinbat sufritu izan zenduan
munduak ikusi dezan;
asko ezpazan mundu onetan
bizitutzea pobrezan,
zazpi ezpataz zure biotza
erdibitua izan zan.
Ama Maria...

Erodes jaunak gaiztakeri bat
neurri gabea egin du:
bi urtetikan berako ume
danak iltzeko agindu;
ala ere Jesus eziñ iltzea
nai arren osoro min du,
baiño biotza biziro dizu
aginte onek samindu.
Ama Maria...

Amabi urte zituanean
zenduen Semea galdu,
orduan etzan izan naigabe
zugana etzanik eldu,
itxasoaren bagak bezela
zitzaizkitzula ugaldu,
eta osoro biotz guzian
samintasuna zabaldu.

Ama Maria...

Izerdi larri odolezkoa
eman zuanak baratzen,
gurutzetikan jetxi ta zure
magalean du nai etzan;
laztan ta malkoz beteko dezu,
baiño bear dizut esan:
begira kontuz zure biotzak
eztanda egiñ eztezan.

Ama Maria...

Samintasunen kalean Jesus
gaizkille baten modura,
lapur birekin, ara erdian,
semerik maiteen ura;
zu berriz negar zoli eginta
begiratuaz zerura,
eztakit nola miñaren miñez
eztezun jotzen or lurra

Ama Maria...

Magal zuretik gorputz ill ori
obiratzeko dabilta,
ori da beste pena guziaz
gaiñetikako ekaitza;
samintasun au bera asko da
apurtutzeko arkaitza,
iltzea baiño txarrago zaitzu
bakarrikako bizitza.

Ama Maria...

Semea illik Amari penak
egin diotela gaiñez,
pekatariok bete zaitugu,
Ama maitea, iraiñez;¹
martirioa zuretzat oraiñ
asten da berriro ziñez,
gurutzearen oiñean zaude
ill nai eta ill eziñez.

Ama Maria...

Ama maitea, nigatik Jesus
gurutze batean ill zan,
baiño ala ere oraiñ artean
kontuan erori ez nintzan;
lagun zadazu aurrerakoan
egingo dedan bizitzan,
zure laguntzak ditudan asmo
santuak indartu ditzan.

Ama Maria...

Mundu onetan ondo dakigu
zeinbat naigabe dagoan,
zure dolore zazpi oiezaz
ez naiz aztuko beiñgoan;
atsekabeen gozagarritzat
izango ditut gogoan,
onela beti burueraz naiz
egongo zure ondoan.
Ama Maria...

Nere asmoak, Ama maitea,
ikusten dituzu oraiñ,
bakarrik nai det zu maitatzea
gauza guzi-guziaz gaiñ;
ordua nuen konturatzeko
eta asi beiñ edo beiñ
zu ezagutu eta maitatzen,
noizbaiten zerura nadiñ.
Ama Maria...

P. M.

1899-ko Epaillean.

Euskalzale, 1899-III-23.

---

¹ Iraiña: *agravio*. (*Euskalzale* aldizkariaren oarra).

Jesus gurutziltzatuari

---

*Gurutze ortan nigatik eman
dezun ezkerro bizia,
arren indazu nik bear dedan
zeruratzeko grazia.*

Zugana nator, Jesus nerea,
Kalbarioko mendira,
gurutzearen oiñean emen
jartzen naitzatzu begira
gorputz danera, baiña geienbat
saiets zureko zaurira;
nere begiak malko ixurtzen
gaur aspertuko eztira.
Gurutze ortan...

Il ta gero're gorrotatutzen
zaituzte, Jesus maitea,
nonbait naikoa etzan bizia
gugatik zuk ematea;
oraiñ zulatzen dizute zure
biotz amorez betea,
ortik gelditzen zaigula zabal
guri zeruko atea.
Gurutze ortan...

Esku-oiñetan iltze gogorraz
idikirikan lau zauri,
iturriaren ura bezela
dezu odola ixuri;
pekatuz zikiñ geunden animak
elurra bezela zuri
jarri gaituzu, baiña garesti
kostatzen zaizula Zuri.
Gurutze ortan...

Zure buruan jarri dizuten
koroï arantzaz egiña,
dago esaten oso argiro,
konturatuko bagiña,
pentsamentuzko pekatua're
eztala gauza ariña,
kentzeko bear izan danean
sendagarri aiñ samiña.
Gurutze ortan...

Burutik eta oiñetaraño
dana zauri bat egiñik,
ezta sortu ta ez sortuko're
zuk izan eztezun miñik;
ez eta ere atsekaberik
zurea beziñ samiñik,
nere pekatu larriakgatik
nai nuke negar egiñ nik.
Gurutze ortan...

Atsekabetu izan bazaitut,
Jesus maitea, orlaiña,
zer da lurrean eman neikizun
pekatuaren ordaiña?
Baldin ordaindu ezin bazaitut
zorra dizudan adiña,
malkoz bustirik emen uzten det
gaur gurutzearen oiña.
Gurutze ortan...

P. M.

1899-ko Epaillean.

Euskalzale, 1899-III-30.

**Aldareko Sakramentu
guziz done edo santuari**
(*Sacris solemniis bezela eresteko*)

Zeruen Jaunari
ematen omena
pozik gera ari;
o Jaunik onena,
egiñik janari
gure animena;
au da gure sinismena.

Ai au miraria:
ogi pixka baten
bere aragia
degula guk jaten;
nai ala guzia
odola edaten,
Jaunak digula ematen.

Azken afarian
nai izan zenduan
ogi-idurian
gelditu munduan;
oraiñ aldarian
prest nai dan orduan
sartzeko gure barruan.

Lenago iñola
ezteguna entzun:
orra Jesus nola
utzi dizkigutzun
gorputz ta odola.
Ai zenbat ontasun!
Ai bageneza erantzun!

Ogia gorpuztu,
ardoa odoldu,
eta ezereztu,
ala ere galdu;
bear degu poztu,
zeren dan ugaldu,
danokgana dedin eldu.

Zeru eta lurren
Jaun ta Nagusia,
zera animaren
lurreko bizia;
izan zaite arren
gure poz guzia,
iguzu zure grazia.

P. M.
Euskalzale, 1899-VI-1.

Jesusen Biotzari
(*Corazón Santo*-ren doiñuan).

O Biotz maite
Jesusena,
zerura bide
txit zuzena!

Pekatarien
iges lekua,
guk nola bear
alakua.
O amorioa
sekulakua,¹
zeru ederren
balakua!²
O Biotz...

Biotz amorez
irazekia,
gugatik burniz
irikia;
gure atsegiñ
ta poz bakia,³
izazu guzaz
errukia.
O Biotz...

Gure animen
mana gozua,
zeruratzeko
erosua;
biotzen iman
oso altsua,
iguzu bizi
doatsua.
O Biotz...

Eman dituzu
odol ta ura,
zugar sartzian
burni ura;
sartu gaitzatu
zure barrura,
eramateko
gu zerura.
O Biotz...

Zauri guzien
sendagarria,
gure biotzen
lokarria;
amorioak
erakarria,
gure onean
or jarria.
O Biotz...

Zeruak ainbat
balio duen
urrutxoa⁴ zu
zaude emen;
zuri millaka
esker ta omen
betikotasun
danez, amen.
O Biotz...

P. M.

1899-ko Bagillaren 5-an.
Euskal-Erria, 1899.
Euskalzale, 1899-VI-15.

---

¹ Sekulako: *por siempre*.

² Balakua: *caricia*.

³ *Único*.

⁴ Urrutxoa: *tesoro*. (*Euskalzale* aldizkariaren oarrak).

Ama Birjiña Errosariokoari

Errosarioa da
erregu onena,
errezatu dezagun
alik ondoena.

Aita gurea degu
Jesusek esana,
Abe Maria berriz
aingeruarena.

Errosarioa nai
bada esan oso,
lenbiziko ditu bost
misterio gozo.

Beste bost misterio
osoro samiñak,
nola diran Jesusen
oñaze ta miñak.

Gloriazkoak ditu
azkenik beste bost,
orra nola guziak
dituan amabost.

Larrosa ederra da,
baita lirioa,
baiño ederragoa
Errosarioa.

Domingo Guzmangori
Zuk erakutsia,
Errosarioa da
gure poz guzia.

Domingo Guzmangoak
erakutsi digu,
zuk naien dezun eran
egiten erregu.

Amairugarren Leon,
Eleizako buru,
gidari degularik
gabiltza seguru.

Aita Santu Leonek
esan digu guri
errezatzeko gogoz
Ama Mariari.

Amarikan onena
guretzat da bera,
Errosarioaren
zaleak bagera.

Otoitz au da etsaiak
lotzeko katea,
idikiko diguna
zeruko atea.

Elizaren premiak
andiak badira,
zerutik dagokigu
Maria begira.

Errosarioa da
gure osasuna,
bera lurrean gure
zoriontasuna.

Bere etsaiak dabiltz
egiñal guzian,
baiño Mariak dauzka
danak oiñ azpian.

Sarritan errezatzen
badegu lurrean,
bertan biziko gera
pake ederrean.

Errosarioa da
egiaz, bai, Ama,
erejiak iltzeko
onena dan arma.

Esaten degunean
otoitz aiñ ederra,
pozik deitzen dizugu
goizeko izarra.

Itxas-gizonak oi du
esan itxasoan
erregu eder ori
atsegiñ osoan.

Zauriak sendatzeko
dana olioia,
animarentzat degu
Errosarioa.

Nekazaria gabaz
etxera dijoa,
pozik errezatzera
Errosarioa.

Iturri baten nola
ura jarioan,
ala mesede danak
Errosarioan.

Errosarioaren
bitartez Mariak
zeruratuko ditu,
bai, pekatariak.

Errosarioaz Zu
nai zaitugu emen
onratu, eta gerok
zeruratu. *Amen.*

P. M.

1899-ko Irailaren 25-ean.

Euskalzale, 1899-X-15.

**Aita San Frantzisko Asis-koaren
Irugarren Ordenan**
(*Iste confesor bezela eresteko*)

Aita Frantzisko
degula gidari,
damututako
zenbait pekatari,
omen emanaz
semeok Aitari,
gatoz kantari.

Bide txarretan
zabiltzan gizona,
atoz len-bait-len,
atoz, bai, gugana;
bada Orden au
degu guziona,
portu txit ona.

Zorionean
animen egarri
zerala, dezu
Ordena au jarri,
eta gaituzu
bertara ekarri,
danon pozgarri.

Munduko gure
neke ta penetan.
eta etsaien
guda-uneetan,
seguru gaude
gaztelu onetan
bene-benetan.

Illuntasunak
kentzeko argia,
oso argitzen
diguna begia,
birtutez egiñ
dan loretegia,
ai zer egia!

Badirau urte
askoren buruan,
zori aiñ on au
guretzat zeguan;
iraun dezala
emen luzaruan,
gero zeruan.

P. M.

1899-ko Iraillaren 25-ean.
Euskalzale, 1899-X-22.

Ama Birjiña Kontzeziokoari

---

*Guzi-guzia ederra zera,
jatorriz orban gabia,
Zuri begira Jainkoa bera
pozikan dago, Maria.*

Jainkoak egiñ nai izan zaitu
mirari danen mirari,
sortzetik zugan ixuririkan
grazia oso ugari;
zeru ta lurak or dagozkitzu
pozez beterik kantari:
«Bedeinkazio eta gloria
Jaungoikoaren Amari».
Guzi-guzia...

Amabi izar ederrek dute
apaintzen zure burua,
Jainkoak egin dizu oiekiñ
Erregiñaren korua;
bada sortzetik diozu bete
ainbeste bere gogua,
nun utzi dizun zure eskuan
oso-osorik zerua.
Guzi-guzia...

Jaun Zerukoak egiñak dira
lurrean diran loreak,
gure larrosak ederrak dira,
Jerikokoak obeak;
baiña onenak dira dauzkanak
zeru ta lurren Jabeak,
zeru bertako lorategian
zu apaintzeko gordeak.
Guzi-guzia...

Zeru urdiña dagoenean
oso betea izarrez,
iduritzen zait jantzi Jainkoak
apaindu dizuna urrez;
baiño Zurekiñ zer berdindurik
arkitu eziñ det errez,
zeren zeruak berak dituzun
gaindu ederren ederrez.
Guzi-guzia...

Usai gozoa ematen digu
lirio eder zuriak,
gozoagoa Jainkoari Zuk
egin diozun zuriak;
Aren biotza dauka amorez
zauriturikan zuriak,
zure birtute ederrak dira
preso daukaten sariak.
Guzi-guzia...

Antziñetatik, sortu baiño len,
zeunden Jaunaren goguan,
sortzean berriz Zuri begira
pozez zorutzen zeguan;
zere ordutik alegiñ guziz
bera maitatu zenduan,
arren iguzu guri grazia
zu ikusteko zeruan.
Guzi-guzia...

P. M.

1899-ko Zemendiaren 28-an.

Euskalzale, 1899-XII-10.

I

Aspalditxoan illun zijoazen egunak Irunetako barrunbean.

Etxeko seme bakarrak Kubara bear zuen joan, eta Kubatik berri txarrak zetozen. Sei milla erreal ateratzen etzan errez, eta aterata ere aiei erantzuten lanak ziran.

–Prantziara iges egitea ere– esan zuen semeak goiz batean, baiño aotik atera orduko amak erantzun zion:

–Ez, ene semea, orrelako burutaziorik artu. Zuk iges egiten badezu, baliteke beste batek zure ordaiñez joan bear izatea: eta orduan nere negarrak samiñagoak izango lirake, gogoratzean batetik zu etzaitudala geiago ikusiko, bada ni ez naiz Prantziara joango, eta bestetik iñori negar eragiten diogula, zergatik zure ordaiñez dijoanari, eta batez ere bere amari, negar eragingo gini-kion. Baldin Kubara tokatu bazaitzu, zoaz, eta Jaungoikoak lagunduko dizu. Ama Birjiña Kontzeziokoa izan det beti nere Ama, eta oraindaiñoko estutasun guzietan lagundu dit. Ziur nago aurrera ere ala egingo didala. Etzaite aztu zu ere gai onetan erakutsi izan dizudanaz, eta zerua irabazteko bear dezuna berak emango dizu. Gaiñerakoaz eztegu ainbeste ardura izan bear. Jainkoak nai badu, biurtuko zera atzera; bestela, berriz, zeruan betiko elkarganatuko gera.

Semeak au guzia ixill-ixillik aditu zuen, eta esan zion amari ala egingo zuela.

II

1897-ko Zemendiko goiz batean, illunetan, ateratzen ziran etxetik iru lagun: Patxi ta Antoni, senar-emazteak, eta Juan Tomas, beren semea, lo andirik egin gabe aurreko gabean.

Aita-semeak Donostiara zijoazen eta ama elizara.

–Nere esanaz ez aztu, seme –esan zuen amak–, eta, lurrean ezipada, zeruan ikusiko gera.

Ala aditu zuten auzokoren batzuek, baiño etzuten aditu semeak ezer erantzun zionik.

Simon Landes zeritzan auzoko gizon zar batek bazuan ustakida mutill uraxe osasunaz Kubatik biurtuko zala, bestegatik ezpazan ere bere amaren sinismen biziagatik. Ama au goizean goiz jaiki eta elizara zijoan egunero, meza entzun eta Ama Birjiña Kontzeziokoari bere erreguak egitera, bere semearen onerako:

–Zure eskuetan uzten det, Ama ona, nere seme maitea; nere egarri bakarra da bere anima salbatzea, eta onetarako, bizitza edo eriotza, osasuna edo gaitza, ondoen dagokiona egiozu. Erruki zaite ere bere gurasoaz.

Era onetakoak oi ziran ama onen erreguak, laburrak baiño sutsuak.

Asi ziran etortzen Kubatik semearen eskutitzak:

«Ama, erregutu asko nigatik, eta au bera egin dezatela erretore jaunak, mojak eta nizaz galdetzen duten lagun eta adiskideak. Emen eztegu mezarik entzuten; izan ditugu etsaiekiñ su gogorrak, baiño ondo nabill, Jainkoari eskerrak, oraiñ arte beñepeñ. Askoroitzen naiz or egingo diran Maiatzeko loreaz eta gaiñerako eliz-puntzioaz, baiño emen eztegu ezertxo ere egiten. Ala ere uste det oraindik berriz ere erestuko ditudala meza, bezperak, salbea eta Maiatzeko loreak, orrera biurtzean, Jaungoikoak nai badu.

Bialdu zaizkidatzu iru pare eskuplaio aztu gabe, bada emen guzien bear gera».

Korrio guzietan zetozen eskutitzok eta guziak berdintsu, gutxi gora-bera. Baiño eldu zan Kubaren *blokeoa*, eta etzetorren eskutitzik. Bukatu zan blokeoa eta etzan ageri eskutitzik. Jaungoikoak bakarrik zekien zenbat negar egiten zuen ama gaixoak, bada bere erreguak igotzen ziran zerura malkotan bustirik.

III

1898-ko Gabon eguneko goiza zan eta emakume gaztetxo bat zegoan Irunetako atarian, eskutitz bat eskuan zuala: Juan Tomas bazetorrela Kubatik; neska gaztetxo orren aizpak ikusi

zuen ontzitik ateratzean Malagan, eta itz egiñ zuen berarekiñ. Ala zioan eskutitzak.

Amaren biotza gelditu zan berri onekiñ itxasoa baiño ere zabalago, eta joan zan elizara Ama Birjiña Kontzeziokoari eskerak ematera, eta ondorean bere senarra lanean ari zan lekura, berri au ematera. Aitak, berria aditzean, txapela erantzi eta zerura begira arrendu zuen salbe bat, eta esan zuen:

–Aurtengo gabonak igazkoak baiño alaiagoak izateko itxurak daude, beraz. Ala Jainkoari nai dakiola.

–Noizko etxerako ote da gure semea?

Egun artan gutxienez ogei aldiz egiñ zuen amak galde au.

IV

Errosario santua eta berrogei abe-mariak arrendu ta apaltzera zijoazen Irunetako senar-emazteak. Ataritik egiñ eta sukaldean aditu zan aupada batek ukitu bear izan zion biotzaren erdi-erdian Antoniri, bada tximista baiño azkarrago jaiki zan esanaz:

–Ene! Nere semea!

–«Txakur goseak artoa amets» –erantzun zuen senarrak; baiño amaren biotza etzan engañatu.

–Juan Tomas zera? –galdetu zion, atea idikitzeke astirik gabe.

–Bai, ama –erantzun zion semeak–. Juan Tomas naiz.

Eta, idiki bezin laster, elkar laztandu zuten, baiño itzik egiteko adorerik gabe. Aita ere joan zan bi saltoan atarira; baiño berak ere eztakite beren artean zer igaro zan.

Bien bitartean, txakurrak eta katuak gabon-apari ona egin zuten, bada erdia aiek jan zuten; baiño ala ere gaiñerakoarekin oraindik geiegi zuten irurak.

Juan Tomas eziñ aspertu zan esatez, eta ezta ere gurasoak aditez semearen urte beteko ibillerak. Upela bete negar egin zuten gurasoak semearen mixeriak aditzean.

Atera zuen semeak eskuplaio bat, berri-berria, eta bestea zeukan soiñean. Muñ egiñaz eskuan zeukanari, esan zien gurasoi:

–Zer edo zerk lagun egin dit; eta zer edo zer ori ezta besterik baizik eskuplaioa.

Berriz muñ egin eta eman zion amari eskuan zeukana, ondo gorde zezan, eta lotaratu ziran amaiketerdian.

V

Juan Tomas gaixo zetorren eta ondorengo sei illlabeteen oso bigun ibilli zan. Baiño esker lenengo Jainkoari eta gero bere amaren ardura andiari, gaur arkitzen da sendaturik; meza ta bezperak jaietan eresten ditu, maiz komulgatzen da, pelotan jokatzen du, lan egiten du gogoz, eta bere gurasoak pozez txoro egiñik daude berari begira.

Aurtengo Gabon gabeen, Jainkoak nai badu, eresi bear omen ditu, gurasoakin batean, lenago ere iñoiz eresi izan dituan itz neurtuak era onetan:

*Goazen alkarren laguntzen,
goazen al bait lenen,
gure Jesus dezagun
ikusit Belenen.*

Estalpe zartxo baten
Belendik alboan,
aurtxo jaio berri bat
ara non dagoan;
Jainkoa izan arren
beartsu dago an,
ikasi dezagun zer
erakusten duan.
Goazen...

Ostaturik Belenen
ezta Aur onentzat,
eta estalpean du
aska bat oetzat;

lasto artean *kir... kir...*
Aur gaixoa otzak
ai zein gogorrak diran
gizonen biotzak!
Goazen...

Nork esango zukean,
Jainkoa izanik,
gu zeruratzearren
gizonduko zanik?
Ikustean Aur ori
lastotan etzanik,
izango da biotzik
biguntzen eztanik?
Goazen...

Estalpe zartxo onek
barruan du aska,
orra Jainko-Aurraren
lurreko seaska;
idia ta astoa
Aurrari arnaska,
gaixoa otz da eta
berotzeko dauzka
Goazen...

Aingeru batek die
esan artzaiai
Salbatzaillea jaio
zaiela berai;
ara nola datozen
bildotsekin alai,
Belenen dutelako
Jesus ikusi nai.
Goazen...

Millaka aingeruak
gabaren erdian
ara nola zerutik
datozen airian;
danak datoz eresten
gau aiñ ederrean:
«Gloria zeruan ta
pakea lurrean».
Goazen...

P. M.

1899-ko Abenduaren 19-an.

Euskalzale, 1899-XII-24.

*Ordu onean, obispo jauna,
betor bedorren errira,
gure biotzak pozez beterik
gaur emen arkitzen dira.*

Zorionean egun eder bat
gaur Jaunak digu argitu,
goiz-goizetikan galararikan
pozez beterik arkitu.
Obispo jaun bat datorkigula
degunian guk aditu,
berri aiñ onak gure biotzak
gozoro alaitu ditu.
Ordu onean...

Ongi etorri izan dedilla
bedorren jaioterrira,
Elgoibar dana atsegiñ andiz
dago bedorri begira.
Erriko seme onak osoro
maite izaten badira,
maitasunean ezta elduko
besterik gure neurrira.
Ordu onean...

Zorioneko egun eder au
ezta aztuko beinguan,
gure ustetan bizi guztian
izango degu goguan.
Begira nola erri guzia
pozez beterik daguan,
egun oberik bakar-bakarrik
arki diteke zeruan.
Ordu onean...

Bendizio bat eskatzen degu
bedorren eskuz emana,
baitare egiñ nai genikio
eraztunean mun bana,
zeru goitikan jetxi ditezen
grazi ugari gugana,
iritxitzeko zorion gozo
beti iraungo duana,
Ordu onean...

Santo Domingok baditu seme
misiolari andiak,
testigu dira erri guziak
eta geienbat Indiak.
Beren odolaz busti dituzte
ango ibar ta mendiak,
obispo jaunak ondo daki bai
zer diran ango jendiak.
Ordu onean...

Jaunak ditzala bere egunak
emen lurrean luzatu,
gure anima eta gorputzen
premiak ditzan osatu.
Leku danetan ongi egiñaz
bere denbora pasatu,
koroia emen irabazita
zeruan dezan gozatu.
Ordu onean...

Pedro Migel Urruzuno ta Salegi

«Elgoibartar seme agurgarri Frai Frantzisko Agirre, Botrya-ko Obispoa (Fou Kien, Txinan) urte asko igaro ta bere errira biurtu zanean donki-tuak».

Bertso auek Elgoibarren eskuratu nituan, makinaz idatzitako orri batean.

Ama Doloretakoari

Aitortzen dizut, Ama nerea,
egin dedala pekatu,
atsekabetu zaitudala nik
eziñ dezaket ukatu;
baña nai dizut atsekabea
atsegiñetan trukatu,
bizitza on bat asten dedala
ondo dezadan bukatu,
lendabiziko nai dizut bada
barkazioa eskatu,
zazpi dolore zureakgatik
arren zadazu barkatu.

P. M.

Ibaizabal, 1902-III-23.

Gurutze baten illik
ta iltzez josirik,
negarrez gaude, Jesus,
Zu or ikusirik;
miñaren miñez orra
arkaitzak autsirik,
eta gu nola egon
gindezke bizirik?

P. M.

Ibaizabal, 1902-III-23.

Obe zukean Baxilik,
egondu bazan ixilik.

I

–Zer berri, Baxili?

–Emen nago ernegatzen aste guzian.

–Zergatik ba?

–Erretratuaren zai; erri guziak badaki bialtzeko didatela, beti galdeka daukat jente guzia, eta eskribitu egiñ bearko diot nere nagusiari egin dezala mesede bialdu eraztiaz Jose Palluri agindu zidan erretratua.

–Ondo egingo dezu.

Egia esateko, erri guzia gortuta zeukan Baxilik bere jarduna-rekiñ, bere erretratua gora eta erretratua beera.

II

Muy Señor mío: Un pabor de suplicación para José Pallu, para amandar a mí el retrato que me está prometerri, porque estoy ernegando con tanto tardamiento.

Andik iru egunera Baxili zegoan beste amar lagunekiñ, eta an dator korrioa Baxilirentzako karta andi batekiñ. Idiki zuan, baña etzetorren erretratorik, baizik paper andi bat inprentatua, eta nola etzeukan aldian antiojorik, agindu zion aizpari irakurri zezala; baña sermoia bezela, guziak ondo aditu zezaten. Ala, irakurri zuan aizpak:

Baxiliren erretratoa solpan:

Ille beltz eder eta mardula
artuko luke baleuka,
baztartutzeko beti-betiko
oraiñ daraman peluka;
ederra ere izan diteke,
iñork ezingo du uka,
edertasuna erosten balitz
itxustasunaren truka.

Agiñ guziak osorik dauzka
baña betilliak urdiñ,
arrigarria: pertsona baten
orra bi gauza desberdiñ;
badiote're Bilbon ipiñi
dituala ogei agiñ,
betille oiek belztutzen berriz
badu naikua zeregiñ.

Kejatutzen da buruko miñaz
daukala ille geiegi,
agiñaz ere esaten ditu
orrelako zenbait egi;
al balituzke siñisterazi
itz bakoitzean gezur bi,
damuko luke kontzientzian
eziñ esana bi t'erdi.

Gazeta batek baño geiago
eguneroko berriak,
berak asmatu eta esanak
gutxienian erdiak;
egun batian gezur diranak
bestean ditu egiak,
baña gauz ona: guziak dauzka
prezio baten jarriak.

Egun geiena igarotzen du
ixpilluan jai ta aste,
luzitu naia ezta milagro
dagoalarik aiñ gazte;
ogei bat urte aitortzen ditu
gorderik beste ainbeste,
sekreto oien berririk iñork
dakienik eztu uste.

Onen ustean mundu guzia
dago berari begira,
baña guziak ikuste utsaz
beingoan aspertzen dira;
ibilli arren erromeri ta
plazatan jira ta bira,
saldu ezin dan prenda bezela
atzera dator errira.

Dantza leku ta plaza danetan
bera da beti aurrena,
lanik asko du disimulatu
eziñik bere errena;
guziakgandik aditzia nai
bera dala ederrena,
bere burua edertu naia
da daukan gaitzik zarrena.

Senargaiak bi izandu ditu
baldiñ bada're gaztia,
barkillerua lenbizikua,
soldadu zarra bestia;
baña diote: «Zertako degu
pelukadun emaztia?
Aurrera ere obeko degu
len bezelaxe utzia».

Apainduririk eztuala nai
baña bai ondo jaztia,
piper miña da onentzat iñor
apaiñago ikustia;
fed-esperantzak zerbait baditu
baña arako bestia,
apurtxoren bat badauka ere
bera ondotxo kostia.

Pazientzia asko bear du
gure Baxili tristiak,
auek entzun ta ez botatzeko
tripan dituan estiak;
lertu eztediñ eziñ nitzake
esan gaurkoan guztiak,
urrengo baten bere baimenaz
esango ditut bestiak.

Zurkaizturik gelditu zan Baxili bertso oiek aditzian. Baña noizpait ere, arnas andi bat botata, esan zuan:

–*Ka! Imposible! Es kibokasion, deskuido.* Karta bat egiñ bear diot Jose Palluri.

«*Muy Señor mío: El ertrato solpa no es así para mí, sino para Casill Mortzill Tarabilla, como a mí parecido, y digamúste si es kibocasión para ermediar deskuido*».

Baña *mirusté y qué preskura!* Jose Palluk etzion erantzun kartari.

Auzoan bizi ziran Baxiliren bi adiskide: Kaxill ta Zizili, aizpak. Pentsatu zuan Baxilik bere izena borratu bertso aietatik, onen lekuan Zizilirena ipini eta Kaxilli bialtzea, esanaz kartes-talki edo sobrean Baxiliren izena etorri zala, baña barruan Zizilirena zetorrela eta *por si akaso* begiratzeko bere aizparentzat ote zan erretrato ura.

Baxilik bialdu zuan ba bere ama karta edo solpako erretratuarekiñ. Leku onera!

Amak jo zuan atea Kaxillen etxean deadar:

–Kaxiill!

Baña:

Erantzun zuan Zizilik
emen eztago Kaxillik;
obe zukean Baxillik
egondu bazan ixillik.

P. M.

1902-ko Bagillaren 16-an.

Ibaizabal, 1902-ko Bagillaren 22-an.

Errazoiagaz diardun,
baña ez eñ alperrikan jardun.

I

–Basili, piperra jan al dezu?

–Bai, ta... oso miña.

–Ezagun dezu.

–Zergatik, ba?

–«Mingaiñ erre, biotz erre» esan oi da ta...

–Eta zer?... Nere biotza errea al dago?

–Bai orixe esango nuke, kia dariola dago, ta... badakizu... sua dagoan lekutik ateratzen da kia, eta suak erre egiten du; Jose Pallu ibiliko da or, Jose Pallu.

–Jose Palluk artu du onuzkero karta ederra; eman bearko dit sastipasioa; bestela, an juango zaio enbargua. Esaten nion kartan: *sastipasión o embargasión*.

–Eta zer kenduko diozu Jose Palluri?

–Beste gauzarik ezpada, larrua, *pellejo*.

–*Pellejo* zaagia ezta, ba? Bizirik ere zaagitzat balio du ark. Amaika zaagi-azal egongo dira ark baño ardo gutxiago barruan iduki dutenak.

–Jainkoak gorde bearko du, ba, neri sastipasioa ematen ezpadit.

–Estutuko dala uste det urdalletik.

II

Andik iru egunen buruan korrioak ekarri zuan Jose Palluren

Sastipasioa

Pekatu bada fama
norbaiti kentzia,
atzera biurtzia
da penitentzia;
ala eman dirate
oraiñ sententzia,
Basilirekiñ bear
da pazientzia.

Ez omen da egia
nik lendik esana:
señorita Basili
neska zarra zana;
ala izan dedilla,
esan nai dan dana,
baña gutxienaz da
len gazte izana.

Oraindik ezpadago
osoro zartua,
urteetan dago, bai,
aurrera sartua;
baña iñola ere
ez da pekatua
izatea mundura
antziña sortua.

Orain zar izan edo
lenago gaztia,
diferentiak dira
bata ta bestia;
baña ez da konbeni
disputan astia,
eta betozkoturik
iñor ikustia.

Emakume oberik
eztaukala lurrak,
azal zuriagorik
ezta ere elurrak;
lodi eta mardulik
bakarrik ezurrak,
eta gañerakoak
guziak gezurrak.

Oso gaitz izan bear
du beltza zuritzen,
alperrik nabillela
zait gaur iduritzen;
naiz tximiñua jantzi
modara Parisen,
tximiñua beti da
tximiñu gelditzen.

Edertasunik saltzen
iñun balegoke,
kostako dana kostea,
garesti naiz merke,
zuretzat pozikan nik
erosiko nuke,
erregalatutzeko
pelukaren truke.

Nere borondatea
ona da izatez,
erregiña ziñake
nere borondatez;
baita ere santa andi,
biak bide batez;
orra fama biurtu
bertsoen bitartez.

Egiñ bearko dezu
oraiñ esamiña
erretratu au ondo
dagoan egiña;
edo egiten ote
dizun sabel-miña,
bada egia maiz da
izaten samiña.

III

«Muy señora mía: ahí va un poco de porrusalda para templar nervios, que son guitarra-cuerdas paresidos. Si está gazi-punto, echusté agua; y si está guezacho, sal. Ahí está errestitución de pama quitao, y bersos no tienen aitzaquia; no hay que pegar illetas. Si no están de gusto, mandemusté molde; y mañana mejor.- Jose Pallu».

Basilik etzekian ez non zegoan, ez zer esan eta ez zer egiten zuan. Alper, gaizto, lotsagabe, ordi, zikiñ, lapur, gezurti, Barra-basa... Auek ziran itzikan onenak. Aotik txinpartak eta kia botatzen zituan, eta begietatik su-garra.

Bizkaitar atso lodi eskale batek aditu zuan Basiliren errosarioa, eta galde zuan nola zuan izena emakume ark. Erantzun zioten Basili zuala, eta esan zuan ondo zetorkiola.

–Zergatik, ba?

–*Basilisco* erderaz, da euskeraz ersugea; eta Basili ere zerbait ala izango da, dirurienez; bestela, ipiñi bearko zitzaion Martinika.

–Zergatik?

–Su asko ematen dualako.

Ari zan ixilldu ere gabe Basili, aoak ekarri alian, eta esan zion bizkaitar atsoak:

–«Errazoiagaz diardun, baña ez eiñ alperrikan jardun».

P. M.

1902-ko Bagillaren 30-ean.

Ibaizabal, 1902-VII-6.

Ama Birjiña Kontzeziokoari

---

*Mantxarik gabe sortua zera
eder-ederrik guzia,
ezin aspertuz Jainkoa bera
ixurtzen zugan grazia.*

Esan al baiño geiago zera
guzi-guzia ederra,
ederra baiño ere geiago
edertasuna berbera;
ederragorik ezin diteke
sortu begien aurrera,
zuri begira txoro egiñik
aspertzen ere ez gera.
Mantxarik gabe...

Edertasunez zure berdiñik
ezin diteke ikusi,
eder guziak zure ondoan
ematen dute itxusi;
zure argiak deabrua ere
bialdutzen du igesi,
zure anparu azpian degu,
Ama maitea, nai bizi.
Mantxarik gabe...

Lurrean ezta zure antzeko
lorerik duan jardiñik,
ez eta ere Jaunaz ostean
zeruan zure berdiñik;
zure lekuan jartzeko ezin
arki diteke ordaiñik,
argatik zaude ango Erregiñ
Jainkoak berak egiñik.
Mantxarik gabe...

Eguzkia da zure jantzia,
izarrak zure korua,
oiekiñ Jaunak nai izan dizu
apaindu zure burua;
argitasunez ederturikan
dago zure ingurua,
zeruan bertan, Ama maitea,
zera zeruen zerua.
Mantxarik gabe...

Birtute danak lore dirala
bada bat danen loria,
kastidadeko lirio eder,
dana birjiñen gloria;
guk amorio dana daukagu,
Ama, zuretzat gordia;
izan zaite zu birtute ontan
beti anparu guria.

Mantxarik gabe...

Adanen ume jaio geranok
mundura larru gorrian,
esperantzarik zukan bestetan
eztegu emen lurrian;
lagun zaiguzu maite zaitzagun
ondo bizitza gurian,
eta laztandu betikotasun
guzian gero glorian.

Mantxarik gabe...

P. M.

Ibaizabal, 1902-XII-7.

Baserritarra, 1907-XII-7.

Jesusen jaiotza

Aiñ otz dagoelarik
eta gauerdian
zer bear ote dute
artzaiak errian?
Egiñalean datoz
presaka bizian,
okerren bat gertatzen
ote da mendian?

Odeien gañetikan
jatxi da mendira
aingeru bat esanaz:
«Berri onak dira.
Zoazte len baña len
Dabiden errira,
zuen Salbatzallea
jaio dan tokira».

Artzaiak daudelarik
ardien aldean,
okerrikan ez dediñ
izan artaldean,
aingeruak zaizkate
agertu airean,
soñu alaiak joaz
kantuen artean.

Zer poza ta atsegiña
artzaitxo oiena!
Bereala dijoaz
lasterka Belena;
daramate Aurrarentzat
dutenik onena:
arraultzak, esnea ta
arkume gizona.

Aingeruak agertu
zaiozkatenean,
aditu zer dioten
odeien gañean:
«Gloria zeruan ta
pakea lurrean,
borondate oneko
gizonen artean».

Belenen sarrerako
estalpe batean
arkitu dute Aurra
askatxo batean;
ikusi arren ere
aiñ leku pobrean,
belaunikatu dira
beraren aurrean.

Lastoaren gañean
dagoen Aurtxoa,
mundua baña ere
da lenagokoa,
beste gauza guztien
gañetikakoa,
aragiz jantzi arren
beti Jaungoikoa.

Amorioak dakar
zerutik lurrera,
zerurako bidean
gizonak jartzera.
Ez al degu joan bear
artzaien antzera
Aurtxoaren aurrean
belaunikatzera?

*Guazen, guazen guziok
Belengo estalpera,
Aurtxoaren aurrean
belaunikatzera.*

P. M.

Ibaizabal, 1902-XII-21.

Sail onek ez ditu bukaeran, besteetan bezela, *P. M.* izkiak agertzen: Pedro Migel, alegia. Baiña bertsoen joskera Urruzunorena da, dudarik gabe. Aldi ontan aztu egingo zitzaien *Ibaizabal* astekariaren arduradunei ori jartzea.

I

Sagardotegiko atian azaldu zan igande-goizean erdarazko iragarri edo *anunzio* bat, era onetan:

«*Gran puntzion de bertsolaris mujeres. Una bieja sin kasar, soltera, y una joven sin biejar, casara, Materia sakatrapus. En las kuartropunto tarde. Entrada de konpiantza, sin pagar*».

–Krixan¹, zer esan nai du iragarri orrek?

–Eztezu ulertzen edo entenditzen, Uxabi?

–Ez nik.

–Ba, esan nai du, gaur arratsaldeko lauretan bertsoetan jokatzera dijoazela.

–Nor ote dira?

–Bi emakume: bat andre ezkondua, eta bestea neska zarra.

–Izenik eztu jartzen?

–Ez; baña omen dira andre ezkondua basakatua; eta neska zarra zirauna.

–Ai zer pariak muserako!

–Ederrak.

–Nor dute juez?

–Don Braulio.

–Ara bestia!

–Bestia al da ura?

–Diot ba...

–Kontu gero! Um! Erdalzaletua dago, aberastu zan ezkerokoan; ta *bestia* deitzen badiozu, eta berak erderazkotzat artzen badizu...

–*Bestia* esanta're, ba, eztakit gezur andi-andirik esango ote diodan; anka biko *bestiak* ere izan oi dira ta...

–Ba, kontuz ibilli zindezke.

---

¹ Krisanto. (*Euskalzale* aldizkariaren oarra).

- Eta nork ipini du iragarri ori?
- Don Brauliok.
- Eta nork pagatuko die bertsolariai?
- Don Brauliok.
- Ba, ba, beraz, izena jarria dauka: anka biko *bestia*.

II

Arratsaldean an zeuden sagardotegian, upelaren ondoan, Don Braulio, *Basakatua* (andre ezkondua) eta neska zarra (*Zirauna*). Iruren artian bazeramaten upela maria-beran. *Sinpa-garreko entradarekiñ* ere jende asko sartu zan. Lauren trangan-dan, asi ziran bertsolariak.

Andre ezkonduak neska zarrari:

-Enpleatzen ezpada
gazterikan neska
pasa bearko ditu
makiña bat kezka;
burua txoraturik
senargairik ezta,
eziñ eramanik;
neska zarren festa.

Neska zarrak andre ezkonduari:

-Gazterik ezkonduak
ikusten ditut nik
beren bizimoduaz
ondo asperturik,
senarraren maleta
eziñ eramanik;
neska zarrak ez dute
orrelako lanik.

–Estimazio gabe
dago neska zarra,
askok egiten dio
burla eta farra;
bera ona bada're
izena du txarra,
kontsolatzeko badu
zerbaiten bearra.

–Ardurarikan eztit
ematen izenak,
kontua daukakigu
gauzaren izanak;
ezkonduak sarritan
dituzte zezenak,
kontsolatutzen naute
orla dabiltzanak.

–Beti ezkondu naian
ta beti alperrik,
emaztetzat eztu nai
iñork neska zarririk;
zergatik eztan bear
etxean alperrik,
bizi bearko dute
gaixoak bakarrik.

–Ezkondu eta ondo
izanik lenengo,
osoro aspertua
urte bigarrenko:
«Or konpon zaite, gizon,
igesi naiz juango,
ai, Jaungoiko maitea,
neska zar banengo!».

–Libertadian dabiltz
aizia bezala,
baña beti argal ta
zimurra azala;
oso beltza da neska
zarraren itzala,
argandik Jaungoikoak
libratu gaitzala.

–Libratu naita ere
uztarria gogor,
nai ta nai ez dezu zuk
egon bearko or;
andrea ai-ai-ai-ka
eta gizona gor,
neska zarrik orrela
eztaukazu iñor.

–Gauza danetan berak
nai luke nagusi,
besteren onik berriz
eziñ du ikusi;
beti beria eta
al bezela bizi,
oraindik eztu iñork
neska zarrik ezi.

–Emazte gazte asko
daude ikasiak
artzen jipoi eder ta
ondo mereziak;
neska zarrak ez gaude,
Jaunari graziak,
ezkondu oiek beziñ
ederki eziak.

–Apaintzeko egingo
ditu alegiñak,
ondo orraztu eta
garbitu agiñak,
beztuak betilliak
ta ille urdiñak;
lanak ematen dizka
edertu eziñak.

–Senar alporja baten
zera emaztia,
txima arroak eta
arpegi tristia;
soñeko oso zar bat
doi-doian jaztia,
zure apainduria
ori da guztia.

–Inbidiaz erretzen
dauzkatzu erraiak,
ia urtuan berriz
zauzka errabiak;
dote ta arrioa
dira oiek biak,
usai txarra dizute
sumatzen galaiak.

–Ezkonduen inbidiz
dauden neska zarrak,
eztakizkite ondo
oien sasi-larrak;
zelo ta aserreak,
suak eta garrak,
pagatzen dute andre
gaixoen bizkarrak.

–Jakiñ-miñez dauzkate
biotzak erriak,
ibiltzeko mingañez
auzoko berriak;
batzuetan gezurrak,
bestetan egiak,
neska zarrak onetan
dira geiegiak.

–Gizona zurrutian
trabenan zorretan,
ura etxera nairik
andrea lorretan;
eta gero makilla
onen ezurretan,
ezta ikusten neska
zarrik lan orretan.

–Zure bizimoduaz
kontentu bazera,
naikua edan degu
ta guazen etxera,
biurtutzeko bigar
goizian atzera,
beste dozen erdi bat
bertso botatzera.

–Puntzio au izan da
osoro luzia,
baña gure autua
dago ikusia;
nola nik irabazi
dizudan auzia,
biba Don Braulio ta
lagundi guzia!

III

Neska zarrak «*biba Don Braulio!*» esatean, jo zuan goitik bera jaun au, eta sartu zion sorbaldatarafio bere kapela, tximiñia zirudiena, eta gizajoak, argia itzali zalakoan, esan zuan:

–Gabon, jaunak.

Uxabik bazter batetik erantzun zion:

–A, gizajo-gizajoa!... Anka biko *bestia!*

Krixanek, berriz, kantatu zuan:

Bata basakatua,
bestea zirauna,
oien jueza berriz
don Braulio jauna.

Uxabik:

Bi bertsolari egiñ
dutenak batzarra,
dira andre gazte bat
eta neska zarra.

P. M.

1902-ko Abenduaren 14-an.

Ibaizabal, 1902-XII-21.

Bertzio Berriyak

Andre eskonduek neska zarrak eta neska zarrak andre eskonduari eklin aldi bat

1
Enpleatsen ez bada
gezurik aneska,
pasa biarko ditu
makilabai keeka;
burua txoraturik
aenar gabrik ezia,
orra azkenereko
neska zarren featu.

2
Gazterik ezkonduek
ikusten ditut nik,
beren bizil moduaz
ondo asperturik;
senarraren maleta
ezlit eremenik,
neska zarrak ezdute
orrelako lenik.

3
Baitnaslyo graba
dago neska zarra,
askok ugien diyo
burit eta farra;
bera ona badare
izena du txarra,
konsolatzeo bada
zerbaiten bearra.

4
Ardurarik ezlit
ematen izanak,
kontu dantakigu
gaztaren izanak;
ezkonduek aarritan
dituzte zexanak,
kentsolatuzen neute
oria dabilzanek.

5
Beti ezkondue non
ta beil alperrik,
emaitzat ezlit nai
ifork neska zarrak;
zergatik eztan bier
etxian alperrik,
bizil biarko dute
galxuak bekarrik.

6
Ezkonda eta ondo
izanik lehenko,
oso asperturik kan
urte bigerrango;
or konpon zaitie gizon
lgesi naitz loango,
¡Al Jaungoiko mailla
neskezar banango!

7
Libertarian dabiliz
zizia berale,
bafia beil argal ta
zimurra azala;
oso beiza da neska
zarraren izala,
argandik jaungoikuak
libretu galizala.

8
Libratu naita ere
uzterriya gogor,
naita nayez dezu zuk
egon biarko or;
andrat' ai ai ka
eta gizona gor,
neska zarrak orrale
eztaukazu itor.

9
Onuzta danielan berak
nai inke ngusi,
bea beren onik berriz
ezindu ikusi;
beil berie eta
nai bezela bizil,
oraindik ezta ifork
neska zarrak ezi.

10
Emazte gazte esko
daude ikasiyak,
aritzen lipol eder ta
ondo mareziyak;
neska zarrak ez gande
lauari graziyak,
ezkonda oyeq bezin
ederki biyak.

11
Inbriyaz erreizen
zaudele jarriyak,
lye urtean berriz
zauzka errebiyak;
dote ta arluia
dira oyeq biyak,
usal txarra dizute
sumaitzen galaiyak.

12
Ezkonduen inbriiz
dauden neska zarrak,
eztakizkie ondo
oyen saasi-larrak;
zeio ta aserriak
suek eta garrik,
pazetzan dute andre
gaxuen bitzarrak.

13
Jakin-nitez daukate
biyotzak erriak,
libitzeko mingaitez
zuzoko berriyak;
baitzetan gazurrak
guitxitan egiyak,
neska zarrak onetan
dira geyegiyak.

14
Gizona zarrutlan
irabeanan zortetan,
ura etxera narik,
andria lorretan;
eta gero makilla
onen ezurretan,
ezie ikusien neska
zarrak lan orretan.

15
Zare bizil moduaz
kuntenttu bezera,
naita edan degu
ta guzen elxera;
biurtuzeko biger
goiztan aizera,
beste dozentzi bat
bertzo botatara.

Elakondak. Zorrua

Aurreko bertsoen kanta-papera.

Iru Erregeak

Izar txit eder bat da
zeruan ageri,
arriturikan gaude
begira berari,
datorrelako iru
Erregen giari,
egiñik aingeru ta
gizonen mirari.

–Nork egin zaitu izar
aiñ alai ederra?
–Nere egillea da
Jaungoikoa bera.
–Jetxia al da gizon
egiñik lurrera?
–Jetxia da, ta guazen
beraren aurrera.

Txabola bat an dago
txikia ta zarra,
eta bere gañian
geldirik izarra;
Erregeak ondoren
dijoaz bertara,
guazen ba guziok
txabola artara.

Jaungoiko ta gizona
eta Erregea,
eskeintzen dizkitzugu
mirra ta urrea;
gañera intzentsua,
izanik ohea,
zeralako zeru ta
lurren Jaun-Jabea.

–Zertara, Erregeak,
zerate etorri?
–Adoratzera, Jesus
maitea, zedorri.
–Zer derizkiotzute
izar eder orri?
–Gu etorri gerala
jarraika bedorri.

–Jesus, ditugu gorde
nai zure legeak.
–Bai, o gizon guziz on
errurik gabeak!
–Nai degu izan geran
baiño're obeak.
–Agur, nere biotzeko
iru Erregeak.

P. M.

1902-ko Abenduaren 28-an.

Ibaizabal, 1903-I-4.

Mariari Maiatzaren azkenian

Orra bukatu, Ama,
illik ederrena,
baña ezta aztuko
bere oroipena;
artzen badegu ere
biotzean pena,
pentsatzean duala
Maiatzak azkena,
guk eman nai dizugu
zor zaizun omena.

Jaunak gorde zaitzala,
Dabiden torrea,
aingeruen Erregiñ,
atsegiñ gurea;
Ama maite esan al
baño're obea,
iguzu arren guri
zure amorea,
o usai gozo danak
dituzun lorea!

Ama, oraiñ bagoaz
zedorren baimenaz,
agur, Ama maitea,
baña goaz penaz.
Nola aztu gindezke
amarik onenaz?
Bada zaitugu maite
biotzetik benaz,
agur, baña ez aztu
maite zaituztenaz.

P. M.

Ibaizabal, 1903-V-31.

San Luis Gonzagatarrari

Aragiz jantzitako
aingeru ederra,
dirurizu zerutik
jexia lurrera;
pozik gatoz kantari
gaur zure aurrera,
ontzat artu zaiguzu
gure etorrera.

Lurreko jardiñ lore
ederrez betiak,
askoz ederragoak
zure birtutiak;
bada emen igaro
ziñuzan urtiak,
aingeruzko bizitzan
juan ziran guztiak.

Zeruko zure Ama
Birjiña Maria,
bera izan zan emen
zure giaria;
zure biotz mantxarrik
batere gabia
zan lirioa beziñ
eder ta garbia.

Komunio santuan
Jesus artutzian,
zerua arkitzen zan
zure biotzian;
bizitzan aingeru ta
serafiñ iltzian,
nola poztuko ez gera
zuzaz oroitzian?

Jesusen Lagundian
ziñanian sartu,
bere amorioan
oso ziñan sutu;
ogeitiru urtekiñ
gazte eta santu,
Elizak altaretan
pozik jarri zaitu.

Agur, santu maitea,
urrengo artian,
baña etzaite aztu
bien bitartian;
erregutu gugatik
zerura gaitian,
gloria gozatzeko
zurekiñ batian.

P. M.

Ibaizabal, 1903-VI-21.

Ama Birjiña Kontzeziokoari
«Tota pulchra est Maria».

Goizeko izar eder, alai ta argia,
zeru eta lurrean berdiñik gabia,
sortzetik zatozena guztiro garbia;
zeruen eguzki da zure arpegia,
zure biotza berriz da loretegia,
zeruko edertasun eta alegria;
gizona maite dezun Ama onegia,
pozez beterik dizut esaten egia:
bakarrik zuk didazu betetzen begia,
bada guzia zera ederra, Maria.

P. M.

1903-ko Zemendiaren 30-ean.
Ibaizabal, 1903-XII-6.

*Goazen al degun lenen
bidean astera,
goazen, goazen Belenen
Jesus ikustera.*

Ara Aurtxo eder bat
jaino berri dana,
eta txabol txiki bat
etxetzat daukana;
eta bera izanik
zeru-lurren Jauna,
etorri nai izan du
zerutik gugana.
Goazen...

Txabolan bertan daude
Jose ta Maria,
oialetan bilduta
Aur zoragarria;
beren egonlekua
bada're pobria,
Aur zorioneko au
da beren gloria.
Goazen...

Txabola orretan da
aska bat ageri,
eta askan lastoa,
bera ez ugari;
lasto artian dago
Aur aiñ eder ori,
astoa ta idia
arnaska berari.
Goazen...

Artzaiak pozez datoz
mendietan bera,
len-bait-len eldu naian
Jesusen aurrera;
ara non egiñ duten
txabolan sarrera,
eramanaz bildotsak
eta gaztanbera.
Goazen...

Begira aingeruak
nola diran ari
soñu ederrak jotzen,
baitare kantari:
«Gloria zeruetan
gure Jainkoari,
gizonari lurrean
pakea ugari».
Goazen...

–Agur, Jesus maitea.
–Ario, artzaiak.
–Bagoaz oraiñ eta...
–Bai; zaitu ardiak.
–Zu nork zaituko zaitu?
–Jose ta Mariak.
–Agur, ba, eta ondo...
–Pasa Gabon-jaiak.
Goazen...

P. M.

1903-ko Abenduaren 14-an.

Ibaizabal, 1903-XII-20.

Akinotar Tomas Santuari

Juan dan illeko 7'g. egunean, Akinotar Tomas Santuari eskeñitako jai eder bat egin zuten Bergarako Ikastegi nagusiko irakasle ta ikasliak. Jai artan, ikasle gazte batek, Migel Ubillos-ek, neurtitz oek irakurri zituan.

Nundik sortu zaigu gaur
egun aiñ ederra,
diruriana zeru
jetxia lurrera?
Antziñako ikasle
zarren etorrera
ospatzera, gurekiñ
dator Tomas bera.

Oituraz aingerua,
amorez serafiñ,
eta jakindurian
kerubiñen berdiñ;
ezkutapen andiak
dituzuna jakiñ,
apaindurik zaudela
birtute danekiñ.

Aurrengo nua lengo
ikaslietara,
berai esker onak
pozik ematera,
etorri diralako
gaur gure artera,
omentzera santua
gurekiñ batera.

Elizaren etsaien
garalle bikaña,
santu ta jakinduri
guziaren gaña.
Ai, izan al baneza
zedorren mingaña,
alabatu zaitzadan
zuk merezi aña!

Zeru goietatiko
eguzki argia,
iñundik ere illun
unerik gabia,
egunaz eguzki ta
gabaz illargia.
jakintsu eta santu
danen miraria.

Nola izar argiak
dauden zeru-goian,
ala perla ederrak
zuk dezun koroian;
apaiñ ederrik zaude
jarririk jargoian,
izan zaite doatsu
betiko glorian!

Urruzuno'tar P. M.
Euskal-Esnalea, 1912-IV-15.

Maiatzeko Loreetan Iñes eta Errosa

–Ai au egualdiaren
eder eta alaia!

–Eta lurbira dana
lorez estalia.

–Goiz-goizetikan berriz
txoriak kantari.

–Maria alabatzen
pozik dira ari.

–Errekatxoak ere
dijuaz *mur, mur, mur...*

–Esanaz guzioi
agur, agur, agur...

–Eta oiek danak zer
nai digute esan?

–Maria onratzeko
lurreko bizitzan.

–Eta guk zer diogu
berari esango?

–Dala guzi-guziak
baño ederrago.

–Eta maite degula
biotz guzitikan?

–Egi ori eztago
esan bearrikan.

–Nola maitetasun au
berari agertu?

–Egonaz bera beti
serbitzeko gertu.

–Baña zer serbizio
egiñ guk berari?

–Lorerik ederrenak
bildu ta ekarri.

–Goizian goiz jaiki ta
lenbiziko lana...

–Loreak biltzea da
egiñ bear dana.

–Uste orretantxe gaur
atera naiz billa.

–Baita ekarri ere
lore eder pilla.

–Egiaz ederra da
erramilletia.

–Baña kosta're bazait
bera egitia.

–Gañengo lore ori
zer dezu, Errosa?

–Ori da bada eun
orriko larrosa.

–Begira nagokio
aspertu eziñez.
–Zuk ere badituzu
aiñ ederrak, Iñes.

–Guziak poz-pozikan
gure Amarentzat.
–Baita Ama're pozik
iduritutzen zat.

–Ama pozikan eta
alaba pozago...
–Zorion oberikan
iñun ote dago?

–Maria degu gure
Ama maite ona.
–Bera dagon lekuan
dago zoriona.

–Beti-beti dedilla
arkitu gurekiñ.
–Eskatu degiogun
biok alkarrekiñ.

Eskari bat egiñaz
gatoz gu zugana,
izan zaitezela Zu
beti gure Ama;
eta onla ematen
dizugun omena,
izan bedi lorerik
eder-ederrena.

Urruzuno'tar Pedro Miguel-ek
Euskal-Esnalea, 1917-V-30.

Asto polit bat

Asto baten tratua
emen nai det esan
nola egin genduan
merkatuko plazan;
ijito bat saltzalle,
erosle ni nintzan,
ara gure tratua
zer moduz egiñ zan.

Oso nekez ematen
baditu bi pauso,
lurrera erori ta
eziñ degu jaso;
berdiñ da esatea
naiz *arre* ta naiz *so*,
eziñ dio beñere
lanari eraso.

Amar duro eskatu
eta biyan eman,
etzalako onore
ibiltzia teman;
ondo jaten du baña
egunero merman,
petardo txarra ez tet
onekiñ eraman.

Bere palten artian
gauza bat du ona:
aitzaki gabe jaten
ematen zaiona,
garagarra, lastoa
ta naiz baberruna;
ortan ez da batere
kunplimentuduna.

Lurrean etzan eta
ezin degu jaiki,
naiz ta ezur ta mamiñ
makillaz ebaki;
ala ta guziz ere
jaten du ederki,
zer jenerazio dan
Jaungoikoak daki.

Askotan zaio aizez
betetzen barruna,
atzetikan boteaz
kia ta lurruna;
baita ere jotzen du
zoli zinburruna,
gor badago zurtzeko
alboko laguna.

Nik nai nikio oraiñ
berez iltzen utzi,
ez dezadala dio
saltzalleak etsi,
damutu eztakidan
bigar edo etzi;
gaixoak ez omen du
orixe merezi.

Nerez jenioa det
osoro estua,
saltzalleak du berriz
lasai ta bastua;
baña berak dionez
da gizon prestua,
ala eman omen dit
aiñ merke astua.

Erantzuten badiot
daukadala salgai,
amalau errialen
badit erosi nai,
berealaxe dio:
«Ondo da, jauna, bai;
artuko diot bigar,
egon bedi alai».

Ardien kulpak ditu
pagatzen bildotsak,
asto gaixoak ditu
maiz artzen otsak;
kanpotikan bero ta
barrutikan otzak,
akabatuko dute
aurtengo izotzak.

Saltzalleari gero
eman diot auzi,
baña kondenatu nau
kostu eta guzi;
zuzenbidean bear
nuan irabazi,
baña kontuan nonbait
belutxo naiz jausi.

Bentaja geiago're
astoak baditu,
sekulan eztiranak
munduan aditu;
baña eztet nai iñor
geiegi arritu,
gezurtizat ez nadiñ
munduan gelditu.

P. M.

Baserritarra, 1906-II-17.

I

Tan... tan... tan... taparra tan tan...

–Nor da ate ondoan?

–Ni, Santi; egiñ beza mesede atea idikitzeaz, On Juan.

–Ator, Santi, eta eseri adi, mutill; baña zer gertatzen zaik gabeko amarterdietan etxe onetara etortzeko?

–Arriturik nator, gizona, bedorri esatera oraindaño sinistu eztedan gauza bat, baña gaur sinistu dedana.

–Esan zak, bada, zerbait.

–Eziñ, ordea, oroitu izenaz: antziñako Gariabe edo Galale edo Gallegio edo... eziñ oroitu naiz. Eztaki bedorrek nola esaten zuan gizon jakintsua zala lurra zebillela erakusten zualako, eta nola guk barre egiten genduan?

–Ai arrayia! Ik esan nai diana Galileo dek.

–Juxtu, On Juan, orixe ta bera. Nik baño buru ohea du bedorrek, eta bear ere bai.

–Eta zer dakarrek, ba, gaur Galileo-rekin?

Ark arrazoia zuala uste det, bada, lurra dabillega, nola dabilen ezpadakit ere; sinisten det gaur eta ara zergatik: goizean periarra Tolosara jua ta...

–Eta zer? Tolosa etzegoan betiko lekuan?

–Bai, jauna, bai: eta gelditu ere bertan egin da, baña beste gauza batek oso arriturik utzi nau.

–Zerk arritu au, ba, orrela?

–Ara, jauna: aruntzakoan eskuitik zeuden etxe guziak, onuntzakoan ezkerretik zeuden, eta nunbait ni Tolosan naizen bitartian egiñ da aldaera ori. Esan det, bada, gaur: «Oraintxe sinisten diat lurra dabillega eta antziñako Galaliok arrazoia zubela».

–Ai, astaputza! Okerbidetik ibilliko intzan.

–Ez, jauna, ez, goiko bidetik jua ta goiko bidetik etorri, aurrera begira beti ibilli eta beti zuzen ni, baña lurra ez.

- Beraz, paperetan ipintzeko kontua dek ori.
- Bai, jauna, eta ipiñi beza gazetan.
- Ipiñiko diat gazetan, gizonik eztagoala ire galtzetan.
- On Juan, ez beza barrerik egiñ; bestela kontu, bada gizon baten lekuan bi ere bagaude ta. Baña ezagutzen det Galaliok buru ona zuala.
- Bai; Santik baño obia.
- Ai beza: Galalio eguzkia bazan, ni naiz illargia.
- Buru utsean agoanian.
- Ori da gauzak ondo entenditzea; bekar bosteku ori!

II

- Goiz dabill, On Juan. Ondo lo egiñ du?
- Zer lo egingo nuan! Zuen Santi etorri zitzaidan bart amardietan, eta goiz arte an egondu da itz-ontzi bat bezela, ixildu gabe, gaberdi aldean loak artu zuan arte, sukaldeko aulkian eserita.
- Ainbeste esakizun zeukan?
- Bai, emakumea; pillosopo egiñik dago.
- Pillosopo? *Milla sopa* esan beza. Gaur goizean sartu da etxean, dana bustia, zapata gabe eta buru utsean, «gabon» esanaz.
- Bart amar aldiz atera zuan bere erlojua, eta beti iya zazpirak ziran. Goizean esnatzean bost-bostetan atera du berriz; eta, nola geldi zeukan, orduan ere iya zazpirak ziran, eta esan digu: «Apal-ordua degu eta banua, atsua zai egon eztediñ».
- Bai, jauna. Gure etxean gizonaren antzik geiena duana badaki zer dan? Galtzak, bada galtzetan dabillenak antzik ere ez du gizonarenik. Gosaria aparizat janta, eguna zabaltzean, illuntzia dalakoan, juan zaigu oera Santi gurea.

III

Igande eguerdi-ostean esnatzen da Santi gurea, eta sumatzean eguzkiaren argia leioaren zirrikitutik, «illargi ederra zio»

esanik, berriz ere lotaratu zan. Astelen goizean, igandea zala-koan, jaikitzen da lo gutxi egiñ eta gaba luze joan zaiola esanaz.

–Jesusa, zapatak ekar itzatzu, mezatara juan nadiñ.

–Gizona! Mezatara gaur? Zer Jaungoikoaren bendizio degu?

–Emakumea! Meza osoa jaian entzutea kristauaren egitekoa ez da?

–Bai, gizona; eta jai osoa oian igarotzea, meza osoa elizan utzita, izan bear du ordiyarena; eta zapatak lokatz artean eta txapela sagar-adarrean galdurik etxeratzea, mozkorrarena. Entenditzen?

Konturatu zan Santi bere utsegiteaz; baña, disimulatuaz, esan zuan:

–Bai, emakumea! Aurten bisestu urtia da, eta nik esaten dedana ez da besterik, baizik zertarako bear duan urte orrek besteak baño egun bat geiago. Beragatik, nik, urte au besteakiñ berdintzeko, egun bat kendu diot lotan.

–Bai, pillosopo egiñ ziñan eta Galaliokiñ berdindu zera noski.

Emen beldurtu zan Santi, emazteak trapuren batzuek aterako ote zizkan, eta ixillerazo zuan esanaz:

–Nere pekatuak konpesatzen badituzu, aien penitentzia ere egiñ bearko dezu. Ikusten au? Ezagutzen? –korosti-makilla bat erakutsiaz.

IV

Zortzi egunez itzik egiñ gabe egon ziran senar-emazteak, eta pozik zegoan Santi iñork bere pekaturik arpegira ematen etzionean; baña sartzen da illuntzi batean trabenan eta, zerrepeldurik, asi zan arrokeriak botatzen eta Korkoxarekiñ bertsoetan era onetan:

Santik:

Batzuek ikasleak,
besteak maisuak,
munduban bagaude, bai,
gizon jakintsuak;

sinistu ezagatik
egiak auzuak,
argituko dizkiet
.....¹

Korkoxak:

Guk ere nai genduke
zerbait ikastia,
baña ez iñola're
zuk erakustia;
zure jakinduria
ezta garestia,
pitxar bat ardorekiñ
egiña guztia.

Santik:

Beti bizi aiz iñor
ikusi eziñaz,
eta nizaz mintzaten
itzkuntza samiñaz;
jakindurizko gauzak
nik oraiñ egiñaz,
mundua juango dek
nor naizen jakiñaz.

Korkoxak:

Zapatak ta txapela
bideetan galdu,
gaba dalako ustez
goizean apaldu;
orlako jakintsuak
nunbait bear al du
bere jakinduria
munduan azaldu?

---

¹ Azken lerroa falta du *Baserritarra* aldizkariak, moldiztegiaren utsegitez, dudarik gabe. *Begien lausuak* edo orrelako zerbait bearko luke, gure iritzirako.

Santik:

Korkoxa beti korkox,
sekula gizon ez,
mintzatutzen eztakik
beñere itz onez;
iñun eztek arkitzen,
jentiak dionez,
i berdintzekorikan
gizatxartasunez.

Korkoxak:

Zugan bi gizon zaizkit
iñoiz iduritzen,
zure jakinduriak
oso nau arritzen;
orain mundua dala
diozu ibiltzen,
ez da galtza danetan
gizona arkitzen.

–Aizak, Korkoxa: kontu egiok bizkarreko malet orri, galdu gabe.

–Aizazu, Santi: txapela galdugatik biziko zera, bada bururik eztuanak eztu bear txapelik; baña kontu galtzai, bada oiek galtzen badituzu, ezta geldituko gizonaren antzik ere zure etxean; eta Jesusa gaixoak, alargundurik, zer egingo du?

–Bai, bai; gizatxarrak beti gizatxarkeriak. Agur, Korkox.

–Ankak bai ta bururik ez, galtzak bat ta gizonik ez. Agur, Santi. Noiz arte?

P. M.

Baserritarra, 1906-III-17.

Iru Erregeak Jesusekiñ izketan

–Adoratzten zaitugu,
zeru-lurren Jauna.
–Iru Errege aundi
zatozte nigana.
–Bai, jakin degulako
jaioa zerana.
–Nundik jakin dezute?
Zer da gerta dana?

–Izar bat agertu da
biziro ederra.
–Nik bialdu dizuet
bera sortaldera.
–Ura giari dala
gu etorri gera.
–Estimatzen det asko
zuen etorrera.

–Jerusalenen gorde
zaigu izar ori.
–Etzaitzute berriro
agertu bedori?
–Agertu zaigu baña
lenago diruri...
–Herodes ere dala
kontuan erori?

–Herodes erregeak
galde digu egiñ...
–Ni jaio ote naizen
nai al luke jakiñ?
–Aruntzakoan nai du
itz egiñ gurekiñ.
–Ez juan; ezteion bere
barruak irakiñ.

–Ona urrea, mirra
eta intzentsua.
–Amorio ori da
andi ta osua.
–Eta gureztat berriz
osoro gozua.
–Ni izango naiz beti
zuen gurasua.

–Jaungoiko, gizon eta
errege zerala...
–Adoratu nazute
bear dan bezela.
–Agur, Jesus, bagoaz
orain bereala.
–Agur bada ta ondo
bizi zaitzela.

P. M.
Baserritarra, 1907-I-5.

Artzaiak Jesusekin itzketan

–Nola, Jesus maitea,
zeruak utzirik
zaude askatxo ortan
lurrera jetxirik?
Etzegoan Belenen
zuretzat etxerik?
Eztakit nola zauden,
aurtxoa, bizirik.

–Belenen ezta iñor
nizaz errukitu,
ostaturikan eziñ
izan det arkitu.
Orain zuek, artzaiok,
zerate kupitu,
bañan zuen biotzak
zerk mugitu ditu?

–Aingeru bat zaigula
etorri mendira,
arriturikan geunden
berari begira.
Taldi andiak berriz
an agertu dira,
kantaz ta soñu gozoz
beteaz lurbira.

–Zerutikan lurrera
nola jetxi naizan
aingeru onek nunbait
dizuete esan.
Berri au pozgarria
zuentzat da izan,
baña bazenekiten
nun arkitzen nintzan?

–Oialetan bildurik
lastotan jarria
arrituko degula
Aur jaio berria
da aingeruak eman
diguten berria,
mundu guziarentzat
oso pozgarria.

–Bisita au izango
det beti goguan,
nere bendizioaz
orain zaitezte juan.
Lagunduko dizutet
bizitzen munduan,
zoriontzeko gero
betiko zeruan.

P. M.

Baserritarra, 1907-XII-21.

Erregeak Jesusekiñ itzketan

–Nundik zatozte, nere
errege maiteak?

Alaituko nau zuen
berri jakiteak.

–Sortaldetikan gatoz,
Jesus, zure billa,
igaroaz arrisku
eta neke milla.

–Nola jakin dezute
jaioa naizela,
etortzeko errege
leialak bezela?

–Izar ederrak digu
berria ekarri,
berari jarraituaz
gatoz erriz erri.

–Jerusalenen ezer
zaratarik etzan?

Eztizute Erodes
jaunak ezer esan?

–Bisita dezagula
juatean atzera,
bera're etortzeko
zu bisitatzera.

–Baña esan zazute,
errege maiteak:

etzaituzte izutu
bideko nekeak?

–Bide guziak pozik
ditugu igaro,
zu arkitzeagatik
ondorean gero.

Erodes erregeak
nai zaituzte galdu,
etzaitezte geiago
argana azaldu.

–Ondo da, ta ar zazu
dakartzugun prenda:
intzentsu, mirra eta
urrezko ofrenda,

–Nere bendizioaz
zuen etxetara
zuazte orain, berri
onak ematera.

–Batetik penaz eta
bestetikan pozak,
bagoaz zuri emen
utzirik biotzak.

P. M.

Baserritarra, 1908-I-4

Bearbada, irugarren eta laugarren bertsoak alkarrekin tokiz aldatuta daude.

Arritokiko Ama Birjiñari Zumaian

---

*Zugana gatoz, Ama maitea,
gure neke ta penetan,
laguntza eske belaunikatzen
gerade zure oñetan.*

Zeru goietan Erregiñ zauden
zorioneko Birjiña,
zeru ederren apaingarriztat
Jaungoiko berak egiña;
guk naiagatik ezin zaitugu
goitu merezi adiña,
barka zaiguzu gure ezerrez
eta geiago eziña.
Zugana gatoz...

Pekatuaren kutsu gabea
izan da zure sorrera,
guzia garbi agertzen zera
Egillearen aurrera;
edertasuna ixuritzen dezu
zeru goitikan lurrera,
ai zein pozikan gatozen danok
kantari zure aurrera.
Zugana gatoz...

Izar ederrez apaindurikan
dagoan zeru urdiña,
ezta izango ederrez zuri
urrik emateko diña;
zure graziak adirazi naiz
emen asiko bagiña,
onetarako bear genduke
aingeru baten mingaiña.
Zugana gatoz...

Egunsentiko argi alaia
atsegin eta gozoa
azaltzeaz bat kentzen dezuna
goizeko lañu-lausoia;
Noeren arka andi artatik
atera ziñan usoa,
zu zera gure premi guzien
sendagai oso-osoa.
Zugana gatoz...

Lore guziak al bagenitza
bildu txort eder batian,
arku bat jarri nai genizuke
Arritokiko atian;
lore oietan beti zureak
guziok izan gaitian,
ala biziko giñake beti
atsegin bete-betian.
Zugana gatoz...

Gure gorputzak eta animak,
baitare gure bizia,
zure eskura daukagu dana
oso pozikan utzia;
bada bakarrik nai degu izan
zuretzat geran guzia,
iguzu arren, Ama maitea,
zeruratzeko grazia.
Zugana gatoz...

Pedro Migel Urruzuno ta Salegi
Argia astekaria

Ama Birjiña Kandelariokoarekin itzalditxo bat

–Garbi denen artian
garbien bazera,
nola zoaz geiago
oraiñ garbitzera?

–Eziñta garbiago
banaiz ere bizi,
umilltasuna nuke
nai adierazi.

–Zurekiñ daramazun
Aurtxo aiñ ederra
ezta gizon egiñik
Jaungoiko berbera?

–Ala da egiaz ta
bere Ama naiz ni,
zuekgatik Aitari
nai diot eskeñi.

–Usakume birekiñ
or zoaz poz-pozik;
etzegoan lurrean
zuretzat bildotsik?

–Nai duanak ikasi
emen jakiñ beza
Jainkoari atsegiñ
zaiola pobreza.

–Aurtxo ori izanik
Jaungoikoa bera,
nola sujetatzen da
Moisesen legera?

–Ikasi dezagula
emen zaigu deitzen,
aitzaki gabe lege
danai obeitzen.

–Andia bada ere
zure gaurko poza,
Simeonek bear dizu
samindu biotza.

–Ikaraz aditzen det
gizon orren boza,
nere biotzarentzat
ezpata zorrotza.

–Begiratu zaiguzu
errukiz besterik,
bada anparurikan
eztegu besterik.

–Idukiko zaituztet
nere biotzean,
oraiñ bizitzan eta
azkenik illtzean.

P. M.

Baserritarra, 1908-II-1.

Argia, 1923-I-28.

Jesus gurutziltzatuari

Gurutze ortan zaude
nigmatik josirik,
nola daukat biotza
oraindik osorik?
Nigmatikan zu, Jesus,
illik ikusirik,
nola nindeke nerau
arkitu bizirik?

Zure esku santu ta
oiñ bedeinkatuak
izan dira nigatik
iltzez zulatuak;
iltze oriek dira
nere pekatuak,
zori gaiztoko erru
madarikatuak!

Naita're eziñ egon
naitzatzu begira,
nere begiak malkoz
lausotutzen dira;
atsekabez bear zait
biotza erdira,
nork begiratu gorputz
aiñ negargarrira!

Zauri bat egiñikan
zaudela guztia,
burutik oñetara
odolez bustia;
zure gorputz zatitu
ori ikustia,
pekatariarentzat
oso da tristia.

Azotez gorputz dana
dizute idiki,
nork etzaitu izango
bizirotu erruki!
Nere gogoan beti
nai zaitut iduki,
a, Jesus, nai ainbat zu
maitatzen baneki!

Gorde nazazu saiets,
esku ta oñetan,
idikirik daukatzun
zure zaurietan,
lurrean bizi nadiñ
sarturik oietan,
laztandutzeko gero
zu zeru-goietan.

P. M.

Baserritarra, 1908-IV-11.

Ama Birjiña Kontzeziokoari

Zuri begira, Ama maitea,
gaude lurretik zerura,
zu zeralako pekatarien
salbazioko aiñgura;
zeruko iturri garbietatik
garbirik zatozen ura,
bedeinkatua izan dedilla
sortu ziñan egun ura.

Pozez beterik geranian gu
zeruruntz begira jartzen,
zeru goi-goian Jaungoikoaren
urrena zera agertzen;
an zaude jargoï eder batean
zeru guzia edertzen,
zuri begira gure begirik
ezta beñere aspertzen.

Izar ederrez oso jantzirik
dagoen zeru urdiña,
ederrez ezta oraindik zuri
urrik emateko diña;
eder guzien edergarriztat
Jainkoak berak egiña,
zeruan ere berdiñik gabe
zauden birjiñen Birjiña.

Sortzetik zera eder-ederra,
guzia garbi-garbia,
jatorriz degun pekatuaren
kutsurik ere gabia;
eguzkia're eziñ diteke
izan zu beziñ argia,
gure artean bizitutzeko
ziñake ederregia.

Usai gozoa banatzen dezun
udaberriko larrosa,
Jainko beraren Alaba zera
eta Ama ta Esposa;
bizitz onetan zu gabe eziñ
gindezke bizi, ez goza,
zu bakarrikan zeradelako
Ebaren umeen poza.

Gure biotzak nai dizkitzugu
zuri osoro idiki,
oien barruan ondo gorderik
beti zaitzagun iduki;
zure biotzak gure mixeri
aundien berri badaki,
izan ezazu, Ama maitea,
pekatariatz erruki.

P. M.

Baserritarra, 1908-XII-5.

Belengo estalpean

–Nundik etorri zera,
Aurtxo aiñ polita,
eta lasto gañean
zaude or jarrita?
–Zuri beti dizudan
ongi-naiak nakar,
maitatzen bizitzeko
beti biok alkar.

–Etxe ontxo bat etzan
zuretzat lurrean,
egon gabe aiñ pobre
estalpe zarrean?
–Pobreza da txit maite
dedan birtutia,
idikitzen duana
zeruko atia.

–Izarrak beziñ eder
dituzu begiak,
bata baño bestea
ederrago biak.
–Eder guziak baño
ederragoa naiz,
edertu nai badezu
atoz nigana maiz.

–Nundik datoz kantu ta
soñu aiñ alaiak?
Atzera ote datoz
onera artzaiak?
–Artzaiak juañ ziran da
datoz aingeruak,
Gloria kantatuaz
bedratzi korañ.

–Or agirian dauden
bildots ta gaztaiak
benturaz dizkitzute
ekarri artzaiak?
–Gaixoak nautenian
aiñ pobre ikusi,
errukiturik oiek
dizkirate utzi.

–Zure bendizioa
nai nuke iritxi,
ez nazazula arren
eman gabe utzi.
–Ar zazu bendizio
oso ugaria,
lurrean pakea ta
zeruan gloria.

P. M.

Baserritarra, 1908-XII-19.

Erregeak Jesusekiñ

–Zerk ekarri zaituzte,
Errege Magoak?

–Zu adoratutzeko
daukagun gogoak.

–Nundik jakin dezute
onera bidia?

–Izar eder bat izan
degu gidaria.

–Etzaizute bidean
okerrik gertatu?

–Izarra ezkutatu
ta berriz agertu.

–Ikusi al dezute
lenik Jerusalem?

–Bai; an egondu gera
onera baño len.

–Erodesek zer dion
badezute jakiñ?

–Izketan egon gera
errege orrekiñ.

–Ezer esan dizute
bere mesedeak?

–Badatozela bera
ta adiskideak.

–Erodes datorrela
ni adoratzeraz?

–Bai, uste dan bezela
jaioa bazera.

–Beraz eztaki ziur
jaio ote naizen?

–Aruntzakoan goaz
esatera zuzen.

–Argana gabe zoazte
zuen etxietara.

–Lenik nai degu zerbait
kajatik atera.

–Kaja orretan dauden
gauz oiek zer dira?

–Dakartzkitzugin urre,
intzentsu ta mirra.

–Eta zuek zatozte
ni adoratzeraz?

–Bai, bada Jainko, gizon
ta Errege zera.

–Bedeinkatzen zaituztet
beti-betiko gaur.

–Esker milla oraiñ ta
agur, Jesus, agur.

P. M.

Baserritarra, 1909-I-2.

Gonzagatar Luis Santuari gozoak

---

*Iguzu, Luis Santua
zerutikan argi,
lurrean bizitzeko
umill eta garbi.*

Aragiz jantzitako
aingeru ederra,
lore guziak baño
ederrago zera;
usai gozoz betetzen
dezu zeru bera,
zutaz oroitzean
oso pozten gera.
Iguzu...

Lurrian bizi izan
ziñan egunetan,
aingerutxo bat ziñan
izandu benetan;
Jaungoikoa gogoan
zure lan danetan,
zerua arkituaz
lurbira onetan.
Iguzu...

Lirioa baño're
ederrago dana,
kastidade jetxia
zerutik zugana;
biotzak beregantzen
dituan imana,
ori da zu aiñ eder
egiñ zaituana.
Iguzu...

Komulgatutzen ziñan
aldi bakoitzian,
Jesus pozik zenduan
artzen biotzian;
eta ordu osoak
gero otoitzian,
eta beti gozatzen
beraz oroitzian.
Iguzu...

Zure Ama Maria,
Zeruko Erregiña,
bera maitatzen zeunden
Serafiñ egiña;
Ama Erregiñ eta
seme Serafiña,
zorionekoak gu
orrela bagiña!
Iguzu...

Gaztea ziñalarik
egiñ ziñan santu,
argatik gazteriak
gidari nai zaitu,
gure pauso guziak
zuk ditzatzun zaitu,
ala Jaunak zeruan
elkartuko gaitu.
Iguzu...

P. M.

Baserritarra, 1909-VI-9.

Ama Birjiña Kontzeziokoarekiñ itz-alditxo bat

–Nork egin zaitu, Ama,
aiñ eder-ederra?

–Nere Egillea da
Jaungoiko ber-bera,

–Eder danen artian
ederrena zera.

–Eta nigan ederren
da nere sorrera.

–Izarrik al da zure
begien berdiñik?

–Oraindaño beñepeñ
eztago egiñik.

–Eta Jaunaz ostian
zu beziñ apaiñik?

–Ezta urrikan ere
emango didanik.

–Eguzkiaz jantzirik
zaude aiñ apaiña.

–Eta buruan koroi
izarrez egiña.

–Zu bakarrikan zera
Jainkoaren diña.

–Baita're ni bakarrik
Ama ta Birjiña.

–Zu zera eguzki ta
izarren argia.

–Nere oñen azpian
dago illargia.

–Sortzetik pekaturik
kutsurik gabia.

–Guzia ederra ta
guzia garbia.

–Poztutzen gera, Ama,
zutzaz oroitzean,
beti bizi nai degu
zure biotzean.

Esan nai genizuke
arnas bakoitzean:

«Zuretzat bizitzan ta
zuretzat illtzean».

–Guziro nereak nai
badezute izan,
bizi zaitezte oraiñ
aingeruen gisan;
ejenplo ona eman
lurreko bizitzan,
gero Jaunak zeruan
danok bildu gaitzan.

P. M

Baserritarra, 1909-XII-4.

Aurtxo Jesusi

---

*Belenera goaz gaur
alai eta pozak,
Jesusi eramanaz
gatzai ta bildotsak.*

Aingeru batek die
artzaiari esan
Jainkoa jaio dala
Aurtxo baten gisan;
ara artzai gaixoak
galdez nun dabilzan
Aur orren jaiotz ori
nun ote dan izan.
Belenera...

Aska zartxo bat eta
lastua barruan,
ara lasto artian
Aurra nun dagan.
Zeru-lurren Errege
aiñ pobre munduan?
Orra gugatik zenbat
sufritutzen duan.
Belenera...

Artzaiak billa datoz
mendian barrena,
ara txabola baten
arkitu dutena:
Aurtxo bat, jaio izan
danik ederrena,
gizona salbatzera
oraiñ datorrena.
Belenera...

Aska ondoan daude
asto ta idia,
arnasaz berotuaz
Aur jaio berria;
baita're Aurra zaitzen
Jose ta Maria,
guri erakusteko
zerura bidia.
Belenera...

Aiñgeruak zerutik
or datoz kantari:
«Gloria zeru goian
gure Jainkoari,
ta borondate ona
duan gizonari
pake santu bat eta
ondasun ugari.
Belenera...

Aurtxo eder zeruko
loreen loria,
zerutikan lurrera
zera etorria;
on guziak baño're
zera zu obia,
iguzu pakea ta
zeruko gloria.
Belenera...

P. M.

Baserritarra, 1909-XII-18.

Ama Doloretakoari

Gogoratzean, Ama maitea,
zure dolore samiñak,
dirala zazpi ezpata zorrotz
nere pekatuz egiñak,
ai zeñ andi ta gogorak diran
nere oñaze ta miñak!
Lertzen nau oien damua zuri
agertu nai ta eziñak.

Zugana nator, Ama nerea,
zugana nator negarrez,
kontzientzia dagokit beti
ixildu gabe deadarrez;
nere bizitzan estu ta larri
nabill penaren indarrez,
atsekabeen samintasunaz
biotza lertu bearrez.

Banintzan ere pekatuan ni
errez ta sarritan jausten,
sekulan ere eninduzula
badakit eskutik uzten;
asko alditan ez erortzeko
zedorrek zenidan eusten,
zenbateraño maite ninduzun
oraiñ det ondo ikusten.

Pekatarien Ama da zuri
deitzen zaitzun izena,
ondo dakizu pekatari bat
gaiztoa izan naizena;
ikusten dezu damu dedala
lenago ala izana,
lagun zadazu jarrai dezadan
zeruko bide zuzena.

Pekatua da zorigaiztoan
anima gaixoen gaitza,
asko ta asko beti-betiko
galtzen dituan ekaitza;
lagun zadazu aurrerakoan
ondutzen nere bizitza,
adi zadazu biotz guzitik
egiten dedan otoitza.

Belu bada're nere begiak
diran ezkerro idiki,
aurrerakuan bizi nai nuke
lenago baño obeki;
baña konfiantz andirik nigan
eziñ nezake iduki,
Ama zera ta izan ezazu
seme onezaz erruki.

P. M.

Baserritarra, 1910-III-12.

Jesus gurutziltzatuari

Nora begiratu
diot nik Jesusi,
egiñ ondoan asko
pekatu itxusi?
Oiekiñ baldiñ badet
gurutzian josi,
nola nindeke negar
egin gabe bizi?

Gorputz guzia dezu
zauri bat egiña,
errukiz arria're
biguntzeko diña;
edaritzat dizute
ematen ozpiña,
eta arekiñ naste
beaztun samiña.

Nere Jesus maitea,
zuzaz oroitzian,
nigatik zaituztela
josi gurutzian,
or ikusten zaitudan
aldi bakoitzian,
eztakit zer sentitzen
dedan biotzian.

Alare erregutzen
diozu Aitari,
barkatuzeko zure
etsai taldeari,
ejenploz mugitzeko
asko pekatari,
ikastera zугandik
barkatzen alkarrri.

Buru ori arantzaz
oso koroatu,
gañera iltzez esku
ta oñak zulatu,
saietsa berriz burni
zorrotzaz urratu,
egiñ ditudalako
ainbeste pekatu.

Egiñ badegu ere
bizitzan pekatu,
federikan beñepeñ
eztegu ukatu;
lapur onaren gisa
dezagun bukatu,
arren, Jesus maitea,
barkatu, barkatu!

P. M.

Baserritarra, 1910-III-26.

*Gazterik santu egiñ
zeran aingerua,
lagun zaiguzu orain
iristen zerua.*

Aingeruzko bizona
lurrean egiña,
Jesus maitatzen urtu
zeran serafiña,
oni izan diozun
amorio fiña,
bera da zeru-lurrak
arritzeko diña.
Gazterik...

Zure gorputz gaixoa
dago dariola,
azotez zauriturik,
irrian odola;
santuak zerura jua
bear badu orla,
nola jua gindezke gu?
Nola? Nola? Nola?
Gazterik...

Gaztetatikan zure
gurasoak utzi,
etxea, tituloak,
ondasun da guzi;
erlijiora zuaz
mundutik igesi,
Jesusen Lagundian
nai dezula bizi.
Gazterik...

Komunioan Jesus
gozoro artzia
izan zan beti zure
egarri bizia;
eta zure barrua
zeru biurtzia,
ona lurreko zure
atsegiñ guzia.
Gazterik...

Guziz maite zenduan
Maria Birjiña,
pekatarien Ama,
Zeruko Erregiña;
kastidadeko boto
zedorrek egiña,
zure Amari zaio
guziz atsegiña.
Gazterik...

Jesus eta Maria
zuk beti goguan.
zure biotza beti
arekiñ zeguan;
aingeruzko bizitza
egiten zenduan,
agur lirio eder
zaudena zeruan.
Gazterik...

P. M.

Baserritarra, 1910-VI-18.

Nuñez-tar Iñazio zanari

Lorea goizetikan
nola dan zabaltzen,
eguerdiko marduldu,
gaberako biltzen,
ala gizona're da
lurrean ibiltzen:
atzo jaio, gaur bizi
eta bigar iltzen.

Nuñez-tar Iñazio
atzo gurekin zan,
gazte mardul ta guri,
lurreko bizitzan;
gaur galdetzen badegu
beraz zer dan izan,
erantzungo digute:
«Ill zan, ill zan, ill zan».

Kristaurikan arkitu
ziteken onena,
euskaldun zintzo, leial,
jator eta mena,¹
ondo irabazia
zeukana omena;²
utzi digu betiko
bere oroipena.

Ikusten degu berak
egiñ duan lana,
Jainkoak sariatu
degiola dana;
eta arkitu dezan
betiko atsedena,
errezatu dezagun
aita gure bana.

P. M.

Baserritarra, 1910-IX-24.

---

¹ *Formal, serio.* (*Baserritarra* aldizkariaren oarra).

² *Fama, gloria.* (Id.)

Ama Birjiña Kontzeziokoari

Eder danen artian
zera ederrena,
zeru guzi-guzia
edertzen zaudena;
jargoirik goienian
Jaunaren urrena,
zeruak kantatutzen
dizute omena.

Sekulan ezta izan,
izango ere ez,
zuri urrik emango
dizunik ederrez;
gau oskarbian zeru
josia izarrez,
zure ondoan ori
guzia ezer ez.

Jatorriz pekatuaren
kutsurik gabia,
guzia ederra ta
guzia garbia;
Jaunak egiñ zaituan
zeruen argia,
lurra pozez betetzen
dezun uztargia.

Zeruen apaingarri
Jainkoak egiña,
Bera maitatzen urtzen
zauden serafiña;
zu bakarrikan zera
Ama ta Birjiña,
bakarrik zeralako
Jainkoaren diña.

Eguzkiaz jantzirik
zeruan agertu,
izarrak koroiturik
guzia edertu;
illargia oiñalki
daukazula gertu,
zuri begira eziñ
gindezke aspertu.

Jaunaren Ama zeran
bezela, Maria,
oroitu zaitte ere
zerala guria;
izan zaitte lurrian
gure gidaria,
eta gero iguzu
zeruan gloria.

P. M.

Baserritarra, 1910-XII-3.

*Jesus etorri zaigu
zerutikan lagun,
goazen Belenera ta
adora dezagun;
goazen, goazen, goazen
adora dezagun.*

Aingeru batek digu
artzaioi esan
nola aurtxo eder bat
jaio dan pobrezan;
ederragorik eziñ
ditekela izan,
zerbait eramateko
gaixoak jan dezan.
Jesus etorri...

Oial zartxo batzuek
dauzkala soñian,
ara nola dagoan
lo lasto gañian;
Jose eta Maria
askaren oñian,
lo lotxo kantatzeko
esnatzen danian.
Jesus etorri...

Aska batean dago
Aur gaixoa otzak,
su egiteko Josek
biltzen ditu zotzak;
errukitu zaitzte,
kristauen biotzak,
arren limosnatxo bat
Aur gaixoarentzat!
Jesus etorri...

Astoa ta idia
askaren atzian,
arnasaz berotzeko
Aurra oztutzian;
nola eztegun jua nai
ara esku-utsian,
limosna biltzen gabiltz
egiñal guzian.
Jesus etorri...

Zerutikan etorri
dira aingeruak,
soñu jo ta kantari
bedratzi koruak;
argi ta alai daude
Belen inguruak,
idiki diralako
guretzat zeruak.
Jesus etorri...

Atez ate gabiltza
limosnaren billa,
eman diguzute ta
orain esker milla;
ikusi nai duanak
Aur eder umilla,
Belenera gurekiñ
etorri dedilla.
Jesus etorri...

P. M.

Baserritarra, 1910-XII-17.

Iru Erregeak Jesusekin izketan

–Nundik nora zatozte,
nere Erregeak?

–Sortaldetik zugana
gakarzuki fedeak.

–Eta nork erakutsi
dizute bidia?

–Izar eder bat izan
degu gidaria.

–Eta nork eman nere
jaiotzaren berri?

–Izarra ikusita
diogu igerri.

–Eztezute bidian
izan luzapenik?

–Jerusalenen puxkat
zuzendu eziñik.

–Eziñ zendutelako
arkitu ostatu?

–Ez; baizik zaigulako
izarra ezkutatu.

Eta nola zerate
azkenik zuzendu?

–Erodesek Belenen
zaudela esan du.

–Erodesek badaki
emen nagoala?

–Bai, ta dio bera're
etorriko dala.

–Or ikusten ditudan
gauz oiek zer dira?

–Dakartzkitzugun urre,
intzentsu ta mirra.

–Erregalo oiekin
zatozte nigana?

–Baitare beste zerbait
obeago dana.

–Zer da oriek baño
obeago dana?

–Emen uzten dizugun
biotz eder bana.

–Bedinkatzen zaituztet,
Errege maitiak.

–Idiki zaizkigutzu
zeruko atiak.

–Ara idikirikan,
zuazte pakian.

–Agur, Aurtxo ederra,
zerura artian.

P. M.

Baserritarra, 1910-XII-31.

Asuna ta larrosa

(Azkeneko indar-neurtzeetan *aipamen onragarria* irabazia.)

Asuna ta larrosa
baratza batian
itzketan ari ziran
alkarren artian;
larrosa beti umill
zerbait esatian,
baña asuna arro
beretzat kaltian.

Asunak:

Egonagatik i or
ni baiño gorago,
beti-beti bezela
oraiñ ere arro,
lurreruntz makurtua
zergatikan ago?
Uste al den aizela
ni baiño geiago?

Asunak:

Kargarik lepuan ik
zer izan bear den?
Obe uke baengo
ni bezela lerden;
lurrera makurtzen baaiz
bareren bat or den,
eta zatituko au
egiñaz lau laurden.

Larrosak:

Ez zu baiño geiago
ni naizelakuan,
baizik Jaunak ipiñi
ninduan lekuan;
nola karga aundiak
dauzkadan lepuan,
nago makur, ez modu
zu bezelakuan.

Larrosak:

Nere lepoko kargak
dira eun orri,
guziak eder-eder
zuri eta gorri;
ikustatzalle asko
oi zaizkit etorri,
on-damurik eztizut
ematen zedorri?

Asunak:

Eztiñat izaten nik
ikusle bearrik,
eztiñat nai're iñork
ematea urrik;
beste moduz bizi naun
neroni bakarrik,
ekarri gabe nere
buruari larrik.

Larrosak:

Etzaizte, asun jauna,
arren, asarratu,
barka zadazu, bada
nai zaitut onratu;
nere esanak bitez
guziro borratu,
beñere eztitzala
iñork gogoratu.

Larrosak:

Errez al da zugana
iñor urreratzen,
ukitzen dizun dana
badezu erretzen?
Adiskidiak juango
zaizkitzu urritzen,
obeki ez artzekoz
baita're urrintzen.

Ume batek:

Ume txit eder batek
zion larrosari
andikan bereala
eskua ezarri;
laztandu eta zuan
paparrian jarri,
betiko izan zediñ
bere apaingarri.

Asunak:

Arrotxo asten aiz gaur
neri erakusten,
ez al den ba uste nik
dedala ikusten?
Ezpadidan oraindik
ixillikan uzten,
astera nijoakiñ
makillaz erausten.

Atso batek:

Atso zar bat ere zan
nunbaitikan sortu,
eta asuna zuan
sustraitik artu;
irakiten zegoan
ur berotan sartu,
txerrien jatekoa
ipintzeko gertu.

Asunak, larrosak eta juez batek:

Asunak esan zuan:
«Ai au nere lotsa!».
Larrosak berriz zion:
«Auxe baida poza!».
Ondoren aditu zan
juez baten boza:
asuna baño zala
obia larrosa.

Apaiz batek:

Gauzen bat ondo egiñ
nai dezutenian,
begiratu larrosa
eta asunian;
ibilli nai duanak
bide zuzenian,
ispillua or dauka
umilltasunian.

Euskal-Erria, 72, 1915.

Pan-pin, 1960.

Bertso berriak

Kantatutzera nua
Patxi Motzen gaitza,
bere tripak aspaldi
aserre dabilta;
sarritan sortzen zaio
barruan ekaitza,
apurtuko lukena
Anbotoko aitza.

Galtzak urraturikan
dabilzki atzian,
lurra dardaratzen du
uzkar bakoitzian;
artillero jartzeko
gerrako ontzian,
beste orrelako bat
ez da probintzian.

Su onduan jarrita
tirri eta tarra,
alde guzietara
dariyo uzkarra;
aspo bearrik ez da
pizteko su-garra,
kuriosua dago
gure mutill zarra.

Uzkarraren indarra
dago agirian,
Patxi dabil apostu
noiznai egiñ naian;
jartzen bazaio iñor
atzetik parian,
bota baietz amaika
leguan aidian.

Arto, esne, gaztaña,
baba ta sagarra,
baserrirako ez da
muniziyo txarra;
naiz auzokoak egiñ
burla eta farra.
Patxi guriak majo
jotzen du adarra.

Pake-aldi izaten
badu uneetan,
ixildu gabe dago
gero egunetan;
polka, mazurka ondo
jotzen du kornetan,
Patxi nagusi dago
musika onetan.

Tripa jartzen danian
gaztañaz beteta,
soñu jotzeko dauka
sekulako beta;
goizian diana ta
gabian retreta,
ixildu gabe dago
Patxiren korneta.

Txakurrak zaunka eta
astoak arrantza,
soñu eder orrekiñ
gazte askok dantza;
fresko samarrak dauzka
gibela ta gantza,
aizeak galdu bear
diyote buskantza.

Patxi gaxuak nairik
libratu barrua,
pozikan zurrut egiñ
du Muxu Larrua;
oraiñ tripak egiten
diyote orrua,
atzetikan etzaio
faltako txorrua.

Komunera ostera
or dabill saltaka,
Patxi gaxuak badu
naikua matraka;
itxi eziñik berriz
atzeko ataka,
ixillik zirin-zirin
dariyola kaka.

Galtzetan zuloa ta
andik jariyua,
muestran agiri da
daukan oliyua;
guziyak jakiñ bear
bere baliyua,
munduan badauka, bai,
purgatoriyua.

Bost libra arto ore
berorik irintsi,
este lasaiak ditu
ainbestian itxi;
jariyua oraindik
badu, baña gutxi;
luzaro ondo bizi
zaite, agur, Patxi.

Bertso-papera: *Tolosa.- Imp. de E. López* moldiztegian argitara emana. Au izango da bertso auen argitalpenik zaarrena.

Antonio Arrillaga jaunaren paperetatik. Onek aitatzerik merezi duan aldaketarik ez du; eta aurretik *estribillo* edo kantarte au eskeintzen du:

*Jenero piña,
gustoz egiña,
Patxi Motzek dauka,
ara makiña,
putza ta ziriña,
uzkarra ta kaka.*

BERSO BERRIAO.

1
Cantatutzeroa nua
Paohi motzen gaitza,
Bere tripac aspaldi
Aaerre dabilta:
Sarritan sortzen sayo
Barruan ecaitza,
Apurtsuo luquena
Aubotoco aitza.

2
Su onduan jarri ta
Tirri eta barra,
Alde gucietara
Daziyo usorra:
Aspo bearric ez da
Pisteco su garra,
Curiosua dago
Gara mutill zarra.

3
Eau ta agarra,
Baserriraco az da
Municiyo charra:
Naiz auzocoac eguin
Burla eta farra,
Paohi guriao majo
Jotzen du adarra.

4
Galtzac urratirican
Dabilzqui atzian,
Lurra dardaratzen du
Uzoar bacoitzian:
Artillero jartzeco
Guerraco ontzian,
Besta orrelaco bai
Ez da probintzian.

5
Uzcarraren indarra
Dago aguirian,
Paohi dabil apostu
Noiz nai eguin nayan:
Jartzan bazajo inar
Atzetico parian,
Bota bayetz amaica
Leguan aidian.

6
Pague aldi izaten
Badu uneetan,
Isildu gabe dago
Guero egunetan:
Polka-mazorka ondo
Jotzen du cornetan,
Paohi nagusi dago
Musica onetan.

7
Tirri jartzan dabilta
Gartafiaz beteta,
Soñu jotzeoc dauca
Secnlaco beta:
Goician diana ta
Gabian retrata,
Isildu gabe dago
Pachiren corneta

8
Chacurrao zaunca eta
Astoac arrantza,
Soñu eder orrequin
Gaste asoco dentza:
Fresco samarrac dauca
Guibela ta gantza
Aiceco galdu beor
Diyote buseantza.

9
Paohi gaitzaco nairio
Garbitu barrua,
Pocicoan zurrit eguin
Du Musu Larrua:
Orain tripac emiten
Diyote orrua,
Atzelican etzayo
Faltzaco chorrara.

10
Comunera ostera
Or dabili saltacoa,
Paohi gatuso badu
Naietia matraoa:
Iohi acinico bezzic
Atzeco ataco,
Isillio cirin cirin
Dariyola oaco.

11
Gartatzen zutou ta
Andio jardiyo,
Mnestran agueri da
Dancan oliyua:
Guotyao jaquin beor
Bere bahyua,
Munduan badauca bai
Purgatoriyoa.

12
Bost libra arto ore
Berorio irinohi,
Este lassyo ditu
Aimbestian iohi:
Jariyua orandie
Badu baña guchi,
Luzato ondo biri
Zaito, agur Paohi.

TOLOSA.—Imp. de E. López.

Aurreko bertsoen kanta-papera.

Apustu motza

Apaiz bik egin dute
aurten apostua:
erten baietz ta ezetz
arbolari ostua;
merienda jateko
nenguan poztua,
baiña tripa gelditu
bear zait ustua.

Akerraren adarra
baiño igarrago,
arbola zelayian
agerian dago;
galtzalleak ez du nik
dedan ainbat gogo
merienda jartzeko;
urkatu lenago!

Juan dan urteko orri
igar geldituak,
aurtengoak dirala
gaude adituak.
Zenbat diskurritzen du
gizon larrituak!
Pentsatzen det ez ote
geran ijituak.

Suak ematen duan
bezela su-garra,
eta lurrak ostera
sasiya ta larra,
ala arbol igarrak
ostoa igarra.
Ederki jotzen digu
Don Kosmek adarra!

Jakinduriz ezta au
partzeko bururik,
ezta irakurri ez
duan libururik;
meriendaz gauza bat
dakit segururik:
guziok geldituko
gerala baraurik.

Alperrik eman zaio
ugari gorotza,
arbola ori dago
aspaldi ill-otza;
kastu oiekin berriz
bajatu da poltsa,
penaz zatituko da
jaun onen biotza.

Arrigarrizko gauza:
arbol orri zaio
arta-landaretxo bat
gorozetik jaio;
norbaitek alegiña
pranko egin diyo,
baiña alper-alperrik,
ez dio baliyo.

Merienda batgatik
ai zer apuruak!
Orren lamentu eta
orren suspiruak!
Zertako dira urre
ta milla duruak?
Deabruarentzat dira
jaun orren diruak!

Urruzuno 'tar P. M'en ipuiak,
Lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.
Bertsolariya, 1932-III-15.

Astua gaxorik

Kantatuzera nua
nere istoria,
onela al baneza
ondu umoria;
mudatu gabetanik
gauzen koloria,
egiak beti dauka
bere onoria.

Albaiteroak dute
egin esamiña,
deklaratu ere bai
astoaren miña:
gaixoak du barrua
libratu eziña,
sendatzeko bear du
artu meretziña.

Ijitoai diet
asto bat erosi,
zori gaiztoan nintzan
tratuetan asi;
onetan nere tripak
dirade egosi,
baiña beste gauzarik
ez nuen merezi.

Puxigarri jarririk
puntan kañabera,
moda berrian orra
jeringa atera;
malba-loraren ura
zaiakin batera,
oiekin meretziña
noa ematera.

Inguraturik baba,
zaia ta lastoa,
ustez egiña neukan
aurtengo gastoa;
baiña bereala da
gaxotu astoa,
ez da beti konbeni
guziyon gustoa.

Zutiñik egon ezin
gure asto zarra,
aspaldian egin det
gogotik negarra;
lagunak albotikan
burla eta farra,
kontsolatzeko ezta
alibio txarra.

Kosta zait egitea
operaziyua,
etzaio ondo irten
erremediyua;
len falta zana orain
sobra jariyua,
leku guzian dauka
erregabiyua.

Ez diot kulparikan
iñori ezarten,
suertia onela
zaitelako irten;
pazientziarekin
pasako naiz aurten,
erremediatzeko
beste urte baten.

Laisterka jokatzeko
bareari ankaz,
desafiyo ematen
or dago erronkaz;
egun osoan jaten
egoteko kapaz,
bazter guzियak ditu
ondatutzen kakaz.

«Mundua esan oi da
dala eskallera,
bada ikusten dira
asko gora-bera;
nagusiak bota nau
etxetik kalera,
juatera obligatzen
nau ospitalera».

Usai gozoa pranko
badegu etxian,
lastimaz iraungo du
denbora gutxian;
arranoak agertu
dira gaur goizian,
aiek ere dabilta
zerbaiten eizian.

Agur, nere astoa,
esanak barkatu,
makarrot egin eta
iya naiz urkatu;
zure onran egia
ez det nai ukatu,
amabi bertsoarekin
orain det bukatu.

Urruzuno tar P. M'en ipuiak, Lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.
Bertsolariya, 1932-III-8.

Bertso-papera, *Imp. Macazaga - Rentería* moldiztegian argitara emana. Aldaketarik gabea.

Bertso Berriak

1
Kantatutzora nua
nere istoria,
onble al banoza
onda umoria:
mugatugabetanik
gauzen koloria,
egink beti dauka
bere onoria.

2
Ijitoari diet
asto bat erosi,
zori gaitztoan nintzan
testinotan hasi:
onetan nere tripat
dirade agosi,
baha beste gauzarik
ez nuen mirezi.

3
Inguruterik baha
zaya ta lastoa,
ustez egina noukan
surtengo gastoa;
baha bereala da
gaxotu astoa:
ez da beti konbeni
guziyon gastoa.

4
Albaiteroak dute
egin osamina
deklaratu ere bai
astoreen miña;
gaxoak du barrua
libratu ezina,
sendatzeko bear da
artu meretzina.

5
Puxigarri jarririk
puntan kafabera,
muda berrian orra
leringa atera;
malba loraren ura
zayakiu batara,
oyekin meretzina
noa ometera.

6
Zutiñik egon ezin
guro asto zarra,
aspaldian egin dot
rogotik negarra;
lagunik albotikan
burra eta larra,
konsolatzeko ezta
alibio txarra.

7
Kosta zait egitea
operaziya,
etzayo ondo irten
erremediya:
len falta zana orain
sobra jaryua;
leku guzian dauka
orregariya.

8
Lasterka jokatzeko
bareari ankaz,
desafyo naiten
or dago orronkaz;
egun osan jaten
egoteko kapaz,
baxter guziyak ditu
ondatutzen kakaz.

9
Usti gozoa franko
badogu etxian,
lastimaz irungio du
denbora gutxian;
arranoak agortu
dira gaur gozian,
aiek ere dabilta
zerbaiten oizian.

10
Ez diot kulpaitzen
ifiori ezarten,
suertia onble
zaitelako irten;
pazientziarekin
paseko baiz aurten,
erremediatzoko
beste urte baten.

11
Munduá esan oj da
dala eskallera,
bada ikusten dira,
asko gora bera:
ngusiak bota nau
otzotik kslera,
jutarra obligatzen
nau ospitalera.

12
Agtur nere astoa
osanak barkatu,
makarrot egin eta
iya nait urkatu;
zure onran egia
ez det nai akatu,
amabi bertsoekin
orsin dot bukatu.

Imp. Macabaga - Revalto

Aurreko bertsoen kanta-papera.

Dantza berriak

Erdal erritik agertu zaigu
dantza-jenero berria,
izan bear du, dirudienez,
mozkorren batek jarria;
baltzia du izena eta
oso da nazkagarria,
begiratzeak bakarrik ere
eman lezake larria.

Mozkorrak zutik juateko
oi du laguna albuan,
dantzatutzeko begira nola
birritan bearke duan;
mutill ta neskatx alkarri eldurik
burrukarien moduan,
alare beren ustean ezta
formalagorik munduan.

Jira ta bira zoroen gisa
baiña pausua narratsa,
ao batetik bestera errez
dijoakie arnasa;
batek gaitzikan badu izango
dute besteak arraza,
alkarri gaitza egotzitzeko
orra bide txit erraza.

Lastima ere ezta txikia
danen arpegi legunak
malaskatzea bizar zatarraz
beren dantzari lagunak;
ori guzia egiten dute
lotsa gutxiko zaldunak,
baiña merezi ere bai dama
buru ariñ ta aul dunak.

Emakumia, jakin ezazu,
sarri bazabiltz baltsian,
jartzen zerala nolabaiteko
emakumeen klasian;
aurretik eder egiñagatik,
izango dira atzian
guraiza zorrotz *kras-kras* egingo
dutenak zure jantzian.

Nere iritziz baltsio-zale
dan emakume gaztia,
nai ezpadu're senargai gabe
geldituko da tristia;
mereziko du usai eginta
danak albora uztia,
santuak jazten igaro dezan
bere bizitza guztia.

Urruzuno 'tar P. M'en ipuiak,
Lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.
Bertsolariya, 1932-VI-12.
Tierra Vasca, 1933.

I

Patxi ta Malen senar-emazte onak ziran. Baña Patxik bazuen Malenek nai etzukian akats bat... Ardozaletxoan zan.

–¡Jesus! –esan zion egun baten Malenek Patxiri–. Bi pitxar ardo eran dituzu eta etzera oraindik ase.

–Zuk badakizu, Malen, nik zenbat ardo eran dedan?

–Bai, ta ondo alare.

–Eta bai al dakizu zenbat egarri daukadan?

II

Maiz izan oi zituzten beren eztabaidak, batez ere jai arratsetan; eta senarrak esan oi zuan:

–Bakoitzak bere tresnak berezi, eta bata besteagandik alden-du egin bear degu: mai au zuk ekarri zenduan, tupia nik...

Eta onela beste tresnak ere berezi oi zituzten, bigaramonian almoneda egiteko ustian, baña etzan beñere egiten. Emazteak arrazoia ematen zion senarrari berea egindakoa; eta senarrak ere bai emazteari; ala, biak izaten zuten arrazoia, eta pattar apurtxo bat txurrut egiñaz, paketzen ziran urrena arte...

III

Aur eder bat izan zuten, baña laxter il zitzaien, eta Malen iñude jua zan Donostiara...

–Patxi, bai al dezu Malenen berririk?

–Bai, Joxepantoni; ona emen bere eskutitza.

–Zer dio?

–Lastozko txapel bat bialtzeko esaten nion udarako neretzat, baña esaten dit bururik eztuenak eztuala bear txapelik.

IV

–Ongi etorri, Malen. Bazatoz?

–Bai, banator ba, Patxi; ez nai baño len.

–Ni ere ondo naitua nengoan zu etortzeko; diru preskua ere ekarriko dezula ta... aspaldian legortxo're eztaarritik banabil eta...

–Uuum!...

V

Diru preskua iraun zuan bitartian ondo ibilli ziran: biak zuten arrazoia. Baña egun batian oso aserretu ziran. Etzeguan alare almoneda egiteko biderik. Patxik saldu zituan etxeko tresna guziak, emaztea iñude zan bitartean, eta egiñ zion beti-betiko agur emazteari.

–Ogei ta lau ordu baño len etxeruntz begira jarriko zera –esan zion emazteak.

–Zu, berriz, ogei ta lau ordu baño len nere eske etorriko zera –erantzun zion Patxik.

VI

Ibarretako bentaraño juan zan Patxi; eta an orditurik, bere emazteari zintzerraldi (*cencerrada*) bat emateko ustean, abiatu zan etxe aldera; baña illun zegoan eta sartu zan Errota-txikiko zalpurdian, lo egiteko asmoan.

VII

Eguna argitu baño len, an zan kalian Errota-txikiko morroia adarra (*corneta*) joaz.

–¡Julian! –deitu zion emakume batek–. Bai al dakatzu patarik?

–Bai, Malen –erantzun zion morroiak–. Or daude zaku batzuek iriñen gañian.

–Ia, ba, bat ematen didazun.

–Ar zazu zedorrek, nik zaldi izu oni eusten diodan bitartean.

Juan zan Malen zalpurdira; oratu zion gañeko zakuari, eta astuntxoa bazegoan ere, eraman zuan nekez, al bezela, eta etxe-ko atarian gora igotzeko puxka bat atsedentzeko, bota zuan... Zer?... Bere senarra!

Ikaraturik, esan zion emazteak:

–Banekian nik zu, ogei ta lau ordu baño len, etxeruntz begi-
ra jarriko zifnana.

–Baita nik ere zu, ogei ta lau ordu baño len, nere billa etorri-
ko zifnana –erantzun zion Patxik.

Patxi gizajoa da
sarritan egarri,
Malenek eztio nai
ardorik ekarri.
Eztabaidan dabilta
estu eta larri,
alare arrazoa
ematen alkarri.

Txiki bat ardorentzat
eziñ ezer sortu,
Patxiri eztarria
osoro legortu.
Eta Maleni berriz
belarriak gortu,
eta Patxiganako
biotza gogortu.

Malen ifnude juanik,
senarra etxian,
lanik asko egin du
denbora gutxian.

Tresna danak saldu ta
etxia utsian,
ondo garbirik zeukan
Malen biurtzian.

–Agur, oraiñ betiko
banua ni, Malen.

–Biurtuko zera, bai,
zu nik nai baño len.

–Ez, ezpazatoz billa
neronen ondoren.

–Zure bearrik eztu
iñork ere emen.

Ustez zeramalarik
patata zakuan,
Malenek an zeraman
senarra lepuan.
Ai zeñek leukakian
bi aien sasoia!
Beti eztabaidan ta
biak arrazoia!

Euskal-Esnalea, 1916.

Urruzuno ÷ar P. M'en ipuiak,

Lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.

Jauregiko gaztañak

Gabon-erregaluak
nere lagunai,
ona non dizkiedan
ekarri danai;
jankai ona da baiña
ala ere normai
kontuan ipintzen det
egon dedin ernai.

Ona emen gaztañak,
jan nai dan guzia,
ezta gero paltako
atzetik aizia;
eta *plit-plot*-ka berriz
atake luzia,
arriskuan jarriko
diguna bizia.

Tripa ezpada jartzen
lastertxo utsikan,
soñuak joko dira
ederki musikan;
agertzen bada berriz
iñondik eizikan,
tiro bat ere ezta
irtengo utsikan.

Ezta faltako ere
kia ta lurruna,
usaia, kiratsa ta
barruko illuna;
baiña au guzia da
naikua biguna,
bakarrikan sudurra
minduko diguna.

Aize-kontuan berriz
ez asi indarka,
bada lanbide onek
arriskua dauka
zikintzeko pinturaz
atzetikan praka,
zeren bere ondoren
agertzen dan kaka.

Orain nai badezute
jattia gaztañok,
aitzakirikan eman
eztezala iñork;
ustelak kendurikan
ona emen piñok,
Mendarotik dakarzki
Esteban Eginok.

Urruzuno 'tar P. M'en ipuiak,
lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.

Arduaren bentajak

Guazen, guazen,
oker edo zuzen,
arduaren bentajak
ikusi ditezen;
gazte eta alai,
ona nun gatozen;
asi gaitean
basoak betetzen.

Ona, ona,
gizon guziz ona,
ardotarako saldu
atsuaren gona;
jaia alegre ta
triste biyamona,
baiña etzaite
estutu, amona.

Ara, ara,
napar ardo zarra,
zuk kentzen diguzu
urdalleko arra;
illa piztutzeko
badezu indarra,
edan dezagun
bada *zarra-zarra*.

Bai, bai, ez, ez,
nere maite Kontzez,
berak irakasten du
ingeles ta prantzes;
klin klon ta sibuplé
guzia itz utsez,
eta barrua
betetzen du putzez.

Ari, ari,
begira berari,
argi bat egon eta
ikusten dira bi;
aurrerapen ori
zor zaio arduari,
argatik gera
gu eraten ari.

Ez, ez, bai, bai,
ai beti balitz jai,
ardoa eran eta
bizitzeko alai!
Ardoak egiten
gaitu danok anai,
ardo-zaleok
gera berdiñ non-nai.

Ama, ama,
orra gura fama,
alde guzietara
ardoak darama;
pobriak mozkorra,
aberatsak broma,
disimulatzen
izaten du lana.

Orra, orra,
ardo aldikorra,
zurrut egin ta eman
diguzu mozkorra;
or-emen amillka
neurtuaz lurra,
kendu diguzu
sorgiñen bildurra.

Ola! Ola!
Ze arraie pola!
Zuzenian eziñ joan
egiñaz arrola:
baten baztarra jo,
bestean arbola,
zutika eziñ
ibilli iñola.

Kontu, kontu,
ez gaitezen oitu
ardo asko edaten,
ez dakigun goitu;
bada ez du iñork
ardo garaitu,
berak bai asko
azpiratu ditu.

Pian, pian,
etxera abian,
lau oñian bada ere,
arren!, jua gaitian;
gauza dana betor
ixillik gabian,
bestela geldi
dedilla maipian.

Agur, agur,
luze ainbat labur,
ardo edan eta
sabela *gur-gur-gur*;
eta atzetikan
jariua *pur, pur*,
ai zer usaia!
Agur, agur, agur.

Urruzuno ÷ar P. M'en ipuiak,
lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.

El Día egunkaria, 1931-VI-6.

Argia astekaria, 1934.

Bertsolariya, 1932-III-5.

Egan, 1972.

Mozkor-gertaerak

Mozkorturik oera
zaigu Patxi jauna,
laister jaiki da galdez:
«Nun dago komuna?»
Leku arrotza eta
gaba're illuna,
komuntzat artu digu
leio balkoiduna.

Kalian pasatzian
Joxe mutur motza,
mozkor ederrez etzan
iñon ere lotsa;
aditu zuanian
euriaren otsa,
guardasola zabalik
asi zan aruntza.

Bereala asi zan
leiotik kalera,
euria *zar-zar-zar-zar*
plaza-egalera,
jentia preskura artzen
zegoan aldera...
Mariri zuzen-zuzen
bere magalera.

Zuloz betia zeukan
guardasolak tela,
diyote arratoiak
zulatu dutela;
laister bustitzen zaio
Joxeri txapela,
baiña euri-ur ori
oso da epela.

Galai bat, bere dama
arturik besotik,
bere ustez dotore
zijuan zut-zutik,
Patxiren balkoipean
txit zuzen losatik,
aprobetxatu ziran
iturri gozotik.

Urruzuno ñar P. M'en ipuiak, lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.
Argia astekaria.

Andre mozkorrari

Zenbait trabaju badu
gizonak munduan,
bizi bada andre txar
mozkorren onduan,
sarri ez dakiela
burua nun duan;
gu ere bizi gera
al degun moduan.

Andra Mari guriak
orduak-orduak
pentsamentua dauka
jarria arduan;
illuntasun triste bat
sarritan barruan,
mediku gabe dakit
ark zer biar duan.

Baulian gordeak
berrogei botella,
onak dira kentzeko
estomauko illa;
gauza guzietako
du buru abilla,
batez ere korneta
jotzen da mutilla.

Goizian jaiki eta
lenbiziko lana:
kornetarekiñ zoli
jotzia diana;
badijua esanaz
gizonarengana:
«Tristura da azkenik
galduko nauana».

Kaliak bear ditu
osoro zabalak,
luzituko baditu
andra Marik galak;
arrastaka dabiltzki
gonaren egalak,
gorputza eziñ zaituz
ai zer egiñalak!

Zapata eta bota
guziak berdiñak,
jaiotzerako ama
beriak egiñak;
gaiñerako erropak
ez dira txit piñak,
baiña bai zarpaill zarren
antzeko zikiñak.

Urari daukakio
gorroto bizia,
zergatik andik sortzen
dan hidropesia;
ez progatzeko digu
egiñ kurutzia,
baiña ardoa zurrut
al duan guzia.

Txukuna izan arren
beti dabill zikiñ,
kumunera biderik
ez du bear jakiñ;
larriya datorkiyon
leku bertan egiñ,
lixiba or darabil
aldian berekiñ.

Uraren bildurrez dan
bezela arkitzen,
ez du arpegi eta
eskurik garbitzen;
lanikan asko badu
ganaduak iltzen,
ezin dueneraño
ez bada orditzen.

Ez nioke kendu nai
andreari pama,
zergatik dan gaixoa
sei umeren ama;
ordu bat eziñ pasa
edan gabe *mama*,
laister aberasteko
plan ona darama.

Saltzen ditu zapatak
gona ta atorra,
bereganatutzeko
taberna jatura;
ixildu eziñikan
diruri kotorra,
ez du mozkorrik baizik
buruko tontorra.

Esperantzarik ez det
oraindikan galdu,
laister ontzen ez bada
bearko det saldu;
nunbait aserrerikan
jasoko ez al du,
erosi nai duana
nigana azaldu.

Urruzuno 'ar P. M'en ipuiak,
lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.
Bertsolariya. 1932-VI-26.

Andre mozkorrari

Nere andrea ona litzake
ezpalitz sarri egarri,
ark bear ainbat ardo iñola
ezin nezake ekarri;
markesen batek naiko balio
errenta ontxo bat jarri,
komediarik asko izango
genduke etxean sarri.

Edandakoan su-bazterrean
dariolarik elderra,
egun artako lapikuak du
izango koipe ederra;
itzikan ezin garbi egiñaz
ez euskera, ez erdera,
baiño ordañez jenioa du
izan alian kalderra.

Berari geien gustatzen zaion
eraria da pattarra,
baiña ardoa edaten ere
ez derizkiot ain txarra;
trago batian barruratzen du
gutxienian pitxarra,
kapotxinuak bezelakoa
du arpegiko bizarra.

Zori onean lujorik eztu
zenbaitek aña jantzian,
alde ontatik ez du utziko
diru askorik Prantzian;
soñeko zar bat, bestek emana,
lau zulorekin atzian,
atorra gabe, buru motzikan
eta beti oñutsian.

Zikiñ-zikiñez ezin geiago,
nai luke ibilli garbi,
zikiñak kostraz ederki dio
egiten *brist-brist* txit argi;
eztala bear kastatu dio
lujoz apaintzen geiegi,
obea dala aporru onaz
otzari eman arpegi.

Sekulan ez du beretzat ere
atorra bakar bat josi,
aiñ gutxi berriz lapikorikan
egundaño're egosi;
merke salduko nuke andre au
iñork nai balu erosi,
bestela berriz gaurtikan nua
Amerikara igesi.

Urruzuno 'ar P. M'en ipuiak,
lenengo idaztia, Iruña'n, 1930.
Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Asta Patxikori

Asta Patxiko, gizon ernaia,
daukan palta bakarra da ondo naia.
Ai zer galaia!
Ardoarekiñ gizon alaia;
balitz tantaia,
atxur batentzat zer kerten-gaia!

Bere ixtoria da oso luzia,
atxu txiki batekiñ nai dan guzia,
ai zer grazia!
Etxe zuritzen ikasiya,
berez asiya,
letxada ez du txit garestiya.

Dantzari ona erri ta erbestetan,
ala ikusi degu beti pestetan;
eta gaztetan
ibilli izan zan karlistetan,
gero beltzetan,
piñ jokatuaz bere ustetan.

Dantzatzen zebilela Debako plazan,
«Asta Patxiko» zion lagunak esan,
asarratu zan,
neskatxa zuan zaplatu izan,
ikusi zezan
konpirmatzen zekilla dantzan.

Soldadutzan jakiñ du zer dan gosia,
gorputzian sarna ta zorritz josia.

Zer nagusia!

Ganadu au ez da erosia,

bai egotzia,

ori bat da kitarra jotzia.

Berreun palo ditu artu batian,
gero berriz Panplonan preso katian,

bere kaltian;

orra zenbat gradu gerratian:

bala tartian,

soldadu raso zazpi urtian.

Soldadu, mikelete, karabinero,
enpleo asko baiño poko diñero,

aduanero;

probatua da milla jenero,

eta zer gero?

Opill saltzen dabill egunero.

Bere amets guzia oi da ardua,
ori edan ezkeru badu garbua,

ez da lerdua,

zaitzen du ederki jatordua,

zer akordua,

lastairan uzteko *mokordua*.

Makala ez da beñere ori,
baiño eskalletatik beiñ zan erori.

Ai orri, orri!

Lau lagunek arturik zedorri,

kolore gorri,

ospitalera ziñan etorri.

Lanerako ere oso da pizkorra,
baldiñ ezpadu artzen jaian mozkorra.
Aitzakikorra,
astelenetan ago legorra,
ai au agorra,
esanta're aiñ buru gogorra.

Gozoro aritzen da bere lanian,
gozoroago berriz jan-edanian;
al duanian,
botella aundia aldamenian;
gutxienian,
pitxar bat bear du egunian.

Legatza jatia du bere gastua,
naiz besteren orpotik izan ostua.
Ura apetitua!
Arriz beterik uzten zestua,
berak ustua;
orra restituzio justua.

Etzan au munduratu urte gutxiko,
mundu au ez du bereala utziko;
da ikusiko,
eun urtera da iritxiko;
ondo biziko
da beti-beti Asta Patxiko.

Antonio Arrillaga jaunaren paperetatik.

Eun orriko larrosa eder bat
larrarte baten zeguan,
ederragorik bakar-bakarrik
arki ziteken zeruan.
–Zergatik, larrosa ederra, leku
latz ori autu zenduan?
–Irautearren mardulik Jaunak
ementxe jarri ninduan.

Atsekabeaz inguraturik
bagauzka Jaunak lurrian,
atsegiña ere izango degu
gero denboraz urrian;
atsekabeak zutzat arturik
Jaunak nai duen neurrian,
larros edertan biurtzen gera
bere begien aurrian.

Margo eder ta usai gozoa
zuga dituzun larrosa,
beti izango zera ikusten
zaituzten guzien poza;
zori onean sortua zera
alaitutzeko biotza,
urte askoan bizitu zaite
zutzaz dezagun guk goza.

Zuri begira nagoanian,
esaten dizut egia:
ezin izaten dala aspertu
beñere nere begia,
zeralako zu beste danen gain
oso eder ta argia,
zikiñen izpi txikienikan
gaberik guztiz garbia.

Urrezko ontzi eder batean
nai zinduzket nik ipiñi,
eta zeruko nere Amari
nere biotza eskeiñi;
zori onean oso biziko
giñake biok zu ta ni,
glori andia pozez emanaz
zeruen poza dan oni.

–Ontzi orretan baiño obeki
nago askoz lar artian,
ukitzerikan ez nuke naiko
naiz da orritxo batian;
emen naukazu guri ta mardul,
beti osasun betian,
bakoitza bere lekuan biok
onela bizi gaitian.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Karteruaren Gabonak

Urte osoan pozik
nabill atez ate,
ibilliko ere bai
bizi naizen arte,
nai zaituztedalako
zorionez bete;
Jesus jaio da eta
alegra zaitezte.

Neguko otzak eta
udako beruak
ematen dizkidate
nere apuruak;
baleude turro, kapoi,
kopa ta puruak,
kontserbatu litezke
gure fueruak.

Berri txit onak beti
dizkitzuet opa,
txarrik baldin badator
ezta nere kulpa;
zuei dizuedan
ondo naiak nauka
jaio dan Jesus oni
beti erreguka.

Ezertxo're eztiot
iñori eskatzen,
ematen didatena
umill dakit artzen;
turroi, kapoiak jan ta
puruak fumatzen,
bada ez det nai utzi
fuerorik galtzen.

Ondo pasatu orain
aurtengo Gabonak,
ala nai izan beza
gure Jesus onak;
igarotzean gero
lurreko egunak,
zeruan artu bitza
kartero ta danak.

Elgoibarko kartero
Jose Luis Ansolari donkitua.
Argia astekaria.

Iru gizon galduak

Iru gizon dirala
errian galduak,
urak kulparik ez du
baiña bai arduak;
ez al dira izango
zagitzat salduak,
kontu politak dira
emen azalduak.

Iru zagi zirala
kontrabando sartu,
zaitzalleak usaia
laster zuten artu;
baiña zagiak dira
gizontan biurtu,
Tripot, Zipot ta Pipot
dira or agertu.

Kontrabando-zaitzalle
onak daude aurten,
zagi asko da oien
mendian erortzen;
ezpazaie're orain
nai bezela irten,
iru atxurrentzako
ara iru kirten.

Jan-edanian tripa
egin bete-bete,
eta gero oera
loz aspertu arte;
gizonarentzat bada
naikua suerte,
ardorik iñun bada
beti mozkor urte.

Zertako da jan-edan
asko egitia?
Sardiña zarrak bezin
argal egotia?
Bazeunka nere zipot
aundi ta betia,
kostako litzakizu
zutiñik juatia.

Jan ta edan eginta
beti argal bizi,
eta besteak berriz
zipot zarra azi;
baiña soñurik jotzen
ez dute ikasi,
iruron artian naiz
neroni nagusi.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Maiñasiri

Nere alaba Donostiatik
etorri da txit apaiña,
abarka zarrez juan bazan ere
señorita bat egiña;
belarritako zillarrezkoak,
sedazko soñeko piña,
ezagun da, bai, gure Maiñasi
eztala buru ariña.

Soñeko ori egiteko du
eroso ugari gaia,
begira jartzen naizen guziyan
iruditzen zait kanpaia;
beetik zabal, goietik estu,
geienbat ere gerriya,
dirudiela ere konilla
muturraz gora jarriya.

Modistak josi omen diote
bere soñeko berria,
patrikara bat bakarrik dauka
ipurgañian jarria;
sudurretako pañuelua
an bertan ondo gordia,
etzaio asko kostako usai
gozo atsegingarria.

Sudurretako pañuelorik
bakar bat digu ekarri,
ezagutzen da eztabillela
gauza danetan ugari;
baiña lan asko egiaz dio
egitiñ erazten berari,
ipur zapi ta auts trapu zartzat
besterik ez du agiri.

Tupi eta pertz, lapiko zar ta
etxean diran ontziak,
pañolo orrez guziak dauzka
oso ondo igortziak;
oriatzeko artuagatik
sarri atzeko aiziak,
ala ere dauzka kolore eta
usai-jenero guziak.

Bere suerte onaz pozikan
dago Maiñasi gaxoa,
zeren pañolo orretan daukan
perfumeria osoa;
danari dio ukitze utsaz
itxasten usai gozoa,
merkatuko da jenero au ta
izango du norik jaso.

Lakari t'erdi gaztañarekin
egiña dago guzia,
oiek jan eta azaltzen bada
atzetik egoaizia;
lenago Paris gauza oetan
bazan ere nagusia,
oraiñ egingo zaio berari
konpetentzia bizia.

Esposizio Pariskuan gaur
pañolo ori an dago,
kolorerikan pieza baten
eziñ arkitu geiago;
usaika berriz an darabilte
batek baiño bik naiago,
lendabiziko sariya berak
izango duela nago.

Pomadak saltzen ziran lenago
urre gorriaren truke,
baño biar zan irabazteko
artu makiña bat neke;
oraiñ emendik aurrera dira
saldu bearke txit merke,
gure Maiñasik bi zentimoan
arrua emango luke.

Orra jenero merkia eta
esan al baño obia,
orain artian mundu guzia
berdiñik ere gabia;
au egiteko badegu ere
gerokiñ beti labia,
pribilejioz ogei urtez da
Maiñasi bere jabia.

Patrikara bat bakarrik duten
emakumiak atzian,
kontuz ibilli bearke dute
eskua ara sartzian;
urraturen bat arkitzen bada
patrikararen ertzian,
bide okerra loitu ez dediñ
baztarren bat an jotzian.

Emakumeak, badakizute
gaurko sistema berria,
bera zarra da baña Maiñasik
dauka berriro jarria;
lenago izan ezpadezute
sistema onen berria,
orra nik eman eta or konpon,
legortu zait eztarria.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Euskal pestetan

Euskaldun jaio eta
euskaldun aziak,
euskaldunen legeak
gordeaz biziak;
gugandik esker onak
ondo mereziak,
erbestetik etorri
zeraten guziak.

Euren alkarganako
degun ondo naiak,
euskaldun danak gaitu
egiten anaiak;
argatik euskal festak
dira ain alaiak,
nola elizan santu
aundiyyenen jaiak.

Erbestekoak baña
ez ala arrotzak,
elkarturik dauzkagu
guzien biotzak;
bakarrik aldenduko
gaitu eriotzak,
arteraño biziak
gera beti pozak.

*Bizi bitez euskeraz
mintzatzen diranak.
bizi bitez euskera
maite duten danak.*

Argia astekaria.

Garagartzako erlojeruari (Mendaron)

Garagartzan daukagu
danian lujua,
lenbizi alabatu
nai det erlojua;
egunaz geldi eta
gabaz lo gajua,
erri aldian dauka
kleitu bajua.

Batzuetan mutu ta
bestietan kojo,
zorrak pagatzen daki
ala ere majo;
asi aldian eun
eta geiago jo,
bere makinaria
ez dago ain flojo.

Egoaizerik bada
azaltzen urrera,
egundoko lastarren
eltzen da torrera;
nai dituen orduak
jo eta aurrera,
alakoren batian
datorgu lurrera.

Geldituko ez bada
sarritan makiña,
nai ta nai ez biar du
oliyua fiña,
enkarguz Patxi Motzen
fabrikan egiña;
uste det etzaiola
faltako ziriña.

Berri bat erosteko
asirik tratuan,
lenik nai degu zarra
saldu merkatuan;
tasazioa ez du
prezio altuan:
zazpi lapiko zar da
amairu kuartuan.

Merkatari batek du
eskeñi egiña:
zartagin zar bat eta
zulodun tupiña;
jeringa mutur motz bat
gañera propiña,
orra arrio on bat
plantatzeko diña.

Eguzkiakin inork
ezin du zuzendu,
illargiak alkar
poliki artzen du;
jeniyu mudakorra
ezin zaio kendu,
ojala itxasora
botako bagendu.

Edozein aldetatik
dauka errenkura,
oliyuaz gañera
bear du untura;
kanpotik edertzeko
baitare pintura,
oriñal zar batian,
Patxiren kontura.

Serenak jana dago,
gañera ugarra,
errubedak egiten
dute karra-karra;
ezin esan liteken
moduko zakarra,
matrakatzat parerik
ez duen bakarra.

Berri bat ezin balitz
iñola ekarri,
orren lekuan bear
da komun bat jarri;
serbiziyua berdin
egingo du sarri,
deskantsua artzeko
dana kaka larri.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Ur zalea

Ur zaleok beti
ibilli kontuan,
zeren arduak jartzen
dituan kantuan;
barruan daukatena
laister da kanpuan,
ori egiten dute
orditurikuan.

Arritzekoak dira
zure zenbait aldi,
mirari asko dezu
egiten aspaldi;
zubi zarraren zura
biurturik zaldi,
nola zoaz, zaldiya
dagoala geldi?

Mirariak dauzkatzu
pausuan-pausuan,
ala esaten dute
etxe ta auzuan;
zure gorputzak nunbait
otzikan etzuan,
oieko ordeztzin
zanean potzuan.

Mozkorrarekin dezu
iduri balea,
arrolaka betetzen
dezula kalea;
ni beti izango naiz
egi esalea,
orain jakin ezazu
nor dan ur zalea.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

–Maite nuan nik nere
emaztegai Ana,
aiñ maite nun, nukean
pozik jango dana;
ezkondu eta gero
nik daukadan pena:
ezkondu aurretikan
bizirik ez jana!

–Jan izan baninduzun
orduan bizirik,
enintzan egongo gaur
ezurak autsirik;
baldin nizaz bazaude
aspertzen asirik,
kokoteraño nago
ni zuzaz aserik.

Ezkondu aurretikan
otsik asko bazan,
gero ondo izango
ziran esperantzan;
eta orra orain or
zer larri dabiltzan,
ikasi eziñikan
ondo makill-dantzan

*Urruzuno tar P. M'en ipuiak,
Ienengo idaztia, Iruña'n, 1930.
Argia astekaria, 1922-I-8.*

Urte askoko lore eder bat
dirudizuna gaztia,
txoro egiñik dauka berari
begira mundu guztia;
maiatzeko intz gozo-gozotan
goizero dana bustia,
bere inguru guzi-guzian
dariyo erruz ezta.

Zeruak ere daude pozikan
beti berari begira,
eta alare bera ikusten
iñoiz aspertzen eztera;
aingeru berak au ikustera
baldin jetxiko balira,
eraman naiko lukete egan
zeruen erdi-erdira.

Urte on askoz Jaunak zaitzala
gorde, loretxo polita,
zeruko jardin eder aietan
sortutako margarita;
zure esposo Jesus onaren
ondoan biok jarrita,
zeruan alkar ikusitzeko
pozik bizi da zure aita.

Antonio Arrillaga
jaunaren paperetatik.

Lasturri

Kontsejuxto bat eman nai dizut
eskaturikan barrena,
kontuz begira mintzo zaitzula
adiskiderik onena:
mundu guzian zabaldurikan
dago soltero zaudena,
len-bait-len, arren, kendu ezazu
mutill zarraren izena.

Mundu onetan txiki ta andi,
naiz zar ta naiz gaztiak,
begien itxi-iriki baten
bestera goaz guztiak;
geien-geiena balio digu
zerua irabaztiak,
meritua du ejenplo onaz
besteri erakustiak.

Ogei ta amalau urte ezkeru
etzaude galai gaztea,
onena dezu berealatik
ondo pentsatzen astea:
edo konbentu batian sartu
edo artu emaztea;
mutill zarratik ateratzeko
egin bat edo bestea.

Jaungoikuari eskatu gogoz
ondo zaitzala argitu,
praille sartzeko deitzen badizu
bear diozu obeitu;
zu bezelako predikatzalle
onak berak nai oi ditu,
baña bestela egi andi bat
kontuz zadazu aditu.

Artzazu andre birtutetsua
nai izan umill pobria,
zenbait aberats arrotxo baño
izango zaitzu obia;
Jaunak emango dizute kontuz
eguneroko ogia,
dalako bera ezkondu onen
Aita, Jaun eta Jabia.

Orra nik esan nere iritziz
zuri konbeni zaizuna,
Jaunak deizula eman luzaro
pakea ta osasuna;
eta zeruan beti-betiko
ango zoriontasuna,
auxe da zure adiskiderik
onenak opa dizuna.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Lasturrek zer diño?

Gizaseme bat gazte izana,
oraĩndik zartu gabia,
ondasun asko izan ez arren
kitarra baten jabia;
ona naiz baiña umoria det
nerau baño're obia,
triste daudenak kontsolatzera
mundura naiz etorria.

Jaungoikuari asko zor diot,
esan biar det egia,
ematen dizkit osasuna ta
eguneroko ogia;
nere bizitzan ez naiz kondeen
ez markesen enbidia,
izan ezkeru kitarra jo ta
kantatutzeko bidia.

Aste guztian lanian gogor,
beti jairako pozian,
loteriarik ez da partzeko
poza nere biotzian;
txoria baiña alegriago
arkitzen naiz jai-goizian,
inguru danak ere poztutzen
ditut kitarra jotzian.

Jan gogo onaz eta lo berriz
nai baiño ere obeki,
ditxa geiago ezin lezake
emen gizonak iduki;
erostekoak balira diruz
pobreak giñake gaizki,
baiña nori zer eman Jainkoak
guk baiño obeki daki.

Pobre izanik lana egiten
ikasi nuan gazterik,
baiña Jainkoak ez du nai izan
nunbait ni aberasterik;
aziendarik nererik ez det
kitarra zar bat besterik,
il ta gero're ez det pentsatzen
nere kitarra uzterik.

Jaia pasa ta astelenian
berriz eraso lanari,
onela diot gusto berria
beti arkitzen janari;
egunak ondo juango zaizkio
onela bizi danari,
loteri au da opa diona
Lasturrek mundu danari.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Gibel-andiren kontuak

Ezagutzen dezute Gibel-andi?... Ara gizon motz, zakar bat, kokotetik illia zintzilik, eta okotzetik bizarra, atze-aurreetan berdintsu dituela, buru-utsian, paparra zabalik, galtza motzak, alondeiko atia ainbateko mantalarekiñ, eta oñ-utsik geienian. Udan ikatz egiten irabazten dituen diruak neguan jan (eta edan), eta bapo bizi dana bere emazte Agera eta alaba Prantziska amalau urtekoarekin. Badituzte etxian txakur bat eta katua.

Gaixotu zan beñ batian Agera, zeñari medikuak agindu zion aragi-salda.

–Agerarentzat salda –esan zuen Gibel-andik– eta neretzat aragia.

Badijoa baserritik kalera aragi eske Gibel-andi guria goizeko bostetan, eta illuntzian ere ez da oraindik agiri. Nun da gizon ori? An dabill trabena batian dantzan, bazter guziak apurtu bearrrik. Ara nola kantatzen zion Kaziñta, trabenariaren alabak:

Andria oian eta
Gibel-andi dantzan,
paloak ematia
merezi du plazan;
Agera sendatzeko
larri izan bazan,
ez dago gaizki gizon
onen esperantzan. Uxta!

–A biajon diñala, Kaziñta! I bezelako mutillik etzion Prantzian ta proentzian egia gizonari esateko –zìyon Gibel-andik–. Uju... ju...

Eta aragia non da? An darabill gerrikotik zintzilik.

Bigaramon goizian esnatu zan non zegoen etzekiela, ez eta ere zer garai zan, eta oraindik dudan bere buruaz Gibel-andi ote zan. Konturatu zan arkitzen zala trabenako atian; esan zuan:

–Ni nauk Gibel-andi, bada aragia emen zìok, eta Agera gai-xoari salda ona gaur gabian norbaitek emango zìok.

Uste zuan gizajoak illunabarra zala, eta zan egun-sentiya; da esatia, ostiral illuntzia zalakoan, zan larunbat goiza.

Etixeruntz zijoan bezela, zijoan ere eguna argituaz, eta kon-turatu zan etzala ostiral illuntzia, baizik larunbat goiza. Ai aren larriya! «Zer esango det etxian? Nola estali egiñ dedan uts-egi-tea?». Galde oek bere buruari egiñaz zijoan Gibel-andi aragia gerrikotik zintzilik zuela, eta onetan eltzen da etxeko atera. Txakurrak, pozkerian dabilkiola, eramaten dio aragia, Gibel-andik pentsatu ere gabe alako gauzarik. Badijoa emazteagana:

–Zer modu, Agera nere biotzekoa?

–Emen gaude dietan.

–Badakaizu, Agera maitia: Abenduan gaude, penitentzia egin bear degu, eta atzo nola zan ostirala ez nuen etxera ekarri nai izan aragirik.

–Ondo da, Jualimo¹; nik egiñ nuen atzo penitentzia, eta uste det zuk ere egingo zendueta, ni bezela egon baziña.

–Ixo, ixo, salda egitera noa...

Baña aragirik etzan ageri. Ai ura larritasuna! «Nere pama nora dijoa?»... Egiñ zuen baratzuri salda koipe puska batekiñ, baña Agerak laster ezagutu zuen etzala aragi salda eta galdetu zion:

–Jualimo; gaur ere ostirala al degu? Salda onek ala diruri, bada aragirik ikusi ere ez du.

–Emakumea, artu ezazu pazientzia puska bat. Etxera eltzian, zugana etortzeko sartu det aragia kutxan; eta gero, salda egiteko billa juan naizanian, katua bakarrik arkitu det kutxan, eta katu orrek jana da aragia, bi libra oso-osoak.

Gibel-andik txakurra guziz artua edo gogokoa zuen, baño katua eziñ begiz ikusi zuen.

Agerak bere alaba Prantziskari deitu, pisuak eta katua ekar erazi eta katua pisatu zuen, Gibel-andi aldendu zanian. Ogei ta amar ontza pisatu zituan. Onetan sartzan da Gibel-andi bere emazte gaxoaren gelan, eta katuak, ura ikustian, «miau, miau» egiñaz iges egiñ zuen.

---

¹ Jerónimo. (*Euskal-Erria* aldizkariaren oarra).

–Zer darabiltzute –galdetu zien Gibel-andik bere emazte eta alabari.

–Katuia pisatzen gabiltza; eta uste degu alperrikakoa dala katu oni jaten ematia; bada bi libra aragi jan ondoan, ez du pisatu ogei ta amar ontza baño geiago.

–Katuak eta emakumneak (anima apartatuta) berdintsu zerate: zitalak eta tematsuak; baño beiñgoan amaituko det kontu au, egia argiro esanaz. Abenduan gaude, gaur larunbat eta barau eguna da, aurten buldarik artu eztegu, eta nai dezute aragi-salda artu? Ez, ez nere etxian orrelakorik, arrayiak ezpaitu.

–Ez aserratu, gizona –esan zuen Agerak–. Artu diozu menturaz buldarik txakurrari?

–Oraindik geiago adituko degu: txakurrari bulda?

–Gizona: nik somatzen det oe-pian txakurra, kirri eta karra aragi ezurren bat jaten.

Badijoaz oepera begiratzera eta gure txakurra an dago bi aragi zati eta ezur bat berekiñ dituela. Au ikustian, an dijoa Gibel-andi, aotik zua dariola, esanaz emakumiak, berenaz ateratziagatik, mundua azpikoaz gora jarriko luketela eta oraindik deabrukeri andiagoak adituko dirala.

Eta dio:

–Kontu au geiago iñork aipatzen ere badu, bere denporako oroipena izango du, Jualimo Gibel-andi bizi bada.

Igaro ziran zazpi aste, eta pozik zegoan Gibel-andi iñork etzekizkielakoan bere kontuak.

Badator Santa Agera-bezpera-gaba. Agerak ekarri zuen pitxer bat ardo apaitarako, baita ere libra bat solomo; Gibel-andi an dago upela baño andigoko mozkorrarekin su-bazterrean aparria zaitzen, ama-alabak txerriei jaten ematen dauden bitartian. Onetan badatoz Santa Agera-eskaliak, Gibel-andi badijoa leiora aiei aditzera, eta eskaliak asten dira kantari:

Kantatzen asi gaitian
Gibel-aundiren atian,
mirari andiyak egiña degu
gizon au egun batian.

Danian ardo ugari
egiten asko mirari;
bentajarik ez dio egingo
munduan iñork berari.

Jenioz zerbait arrua,
gutziz beltza du larrua,
zaagia bezela beztua
daukala pikez barrua.

Bi libra aragi ditu
bere katuak garbitu,
alare ogei ta amar ontza
pisaturik da gelditu.

Kristau ona izan ala
gordetzen du ostirala:
txakurrari bula artu, berak
gabe gelditzen dirala.

Gibel-aundiren katua,
txakur madarikatua,
biyon artian agertu dute
gizon onen pekatua.

Katuak *miau, miau,*
txakurrak berriz, *au, au, au,*
bere paltak eztali eziñez
larritxo dabill gizon au.

Suturik Gibel-andi gauza oiek aditzian, artzen du pitxer ardoa ura zalakoan, eta botatzen die burutik bera kantariei esanaz:

–Zuek bezalako giza-txarrak ori merezi ditek.

Txakurrak solomoa jan zuen eta Gibel-andi oeratu zan, emakumeak, giza-txarrak, katuak eta txakurrak berdintsu zirala esanaz.

Bigaramon goizian jaiki zan eta nola bezperako mozkorrak alde egin zion, gogoratzian zenbat kalte eta zenbat lotsari erakarri ziozkan bere denboran ardoak, egin zion promesa Santa Agerrari urte bete osoan ez ardorik edateko. Kunplituko du? Ez dakit, bada oraindik sei illabete dira au gertatu zala, eta denboraz esango dizue

Ur-zale batek.

Euskal-Erria, 1886.
Baserritarra 1908-XII-19.

Iñudiari

Nere Mari Prantxiska,
iru urte dira
ipiñi ninduzula
aora begira;
zure gezur guztiak
granadak balira,
beste ainbeste eziñ
artillerok tira.

Iñude juan artian
izan ziñan larri,
ni tontua izan da
baita zuk igarri.
«Ondo izango gera»
esan ziñan sarri,
bizi guziko petxa
dirazu ezarri.

Bizitu naiz, eta ez
denbora gutxian,
umeekiñ lan asko
egiñez etxian;
andria pasiatzen
ederki kotxian,
pena aundirik gabe
bere biotzian.

Utzirik gizona ta
aurtxo aingeruak,
nai dizute señora
ta kaballeruak.
Ai gizon tonto eta
emazte eruak!
Atsekaberik bada
nork ditu erruak?

Madrilletik etxera
makiña bat pitxi
ekarri dezu, baiña
gauza onik gutxi;
kofria zazpi giltzez
dezulako itxi,
lapur-beldur zeranik
ez diot eretxi.

Beti esaten ziñan,
andretxo neria,
iñude ez juaia
zala tonteria;
ekartzeko zenduan
onuntz loteria,
baiño ageri dana
da arloteria.

Bederatziak jota
oetikan jaiki,
orraztu ta apaintzen
txit poliki daki;
janari piñen zale
badator egoki,
txurrun-panplina berriz
oraindik obeki.

Ixillik saltzen dizkit
arto ta gariak,
kostatzen zaizkit orren
gose-egarriak;
lana du ezkonduak
duten uztarriak,
amaika irinsten du
bere eztarriak.

Baztarturik an dauzka
goru ta ardatza,
gobernatzeko diot
esaten baratza;
atxurraren kirtena
omen dago latza,
etxea goratzeko
ai zer esperantza!

Jate orduan beti da
zintzo eta zurra,
beretzat mamia ta
neretzat ezurra;
ixildu ere gabe
dario gezurra,
egunero lituke
merezi bi zurra.

Ez diot ukatuko
bere merezia,
apaintzeko kontuan
badauka grazia;
atzetik arrastaka
soñeko luzia,
berarekiñ garbitzen
du kale guzia.

Artorik eziñ jan ta
bear du ogia,
ori neretzat ere
litzake obia.
«Ago ixillik, tonto
lotsarik gabia!»
esan eta ematen dit
arto motz lodia.

Gauza guziak dakar
etxera zorretan,
oso saiatua da
lanbide orretan;
pagatuko badira
ni beti lorretan,
etzaitezte piatu
andre ederretan.

Ez nituzke egiñ nai
alperrik kantuak,
gizonak, etzaitezte
izan aiñ tontuak;
neri begiratu ta
atera kontuak,
bada arpegi beltza
du eskarmentuak.

Baldin ezkondu bear
banintz ni berriro,
bearko luke egon
denbora txit giro;
nere iritzia det
esango garbiro:
onelakoak ditu
merezi lau tiro.

Iñude juan ezkerro
kanpora andriak,
espero bitez gero
loteri aundiak.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Kanta-paper saltzallea

Pobriak lanik asko
du bizi izaten,
nere bizimodua
asten naiz esaten,
errukirik nitzaz
ikusi dezaten,
nola gerra gogorra
egiten didaten.

Nere bizitzan beti
kanta-paper saltzen,
baiña etzait errenta
andirik ugaltzen;
ala ere batzuek
dabiltza ni galtzen,
nere etsaiak asi
dirade azaltzen.

Animaren etsaiak
iru badirade,
nereak lautaraiño
eldutzen dirade;
mingaiñian badute
milla abildade,
baiña ni beziñ pobre
oraindikan daude.

Bi mutil gazte ditut
etsai gogorrenak,
gaiztoak dira baiña
gaiñera errenak;
atso ta agurea
orien urrenak,
deabrukerietan
berak okerrenak.

Bi gazte erren oien
betiko jolasa:
zeñek obeki artu
pausuan konpasa;
asmoetan dabiltza
artutzeko plaza,
biyak egin dezaten
iñauteri-konpartsa.

Bat erren ta bestia
berriz errenago,
bi oiei begira
beti parrez nago;
Madrildik Parisera
nor eldu lenago
apostua egin da
jokatzeko dago.

Aguria berriz da
txit anka zabala,
tunelaren sarrera
badirudi dala;
pasatuko litzake
trena bereala,
beldur andirik gabe
jotzeko egala.

Bera bakarrikan da
zubitzat naikua,
bada egiña dauka
ankakin arkuak;
pasa liteke bere
azpitik barkua,
naiz ta izan dedilla
ontzi gerrakua.

Iru oiek daukate
tratua egiña
atso bat izateko
beren erregiña,
zarra, itxusia ta
illia urdiña,
gutxien-gutxienaz
erdia sorgiña.

Atsoa, agurea
ta bi mutil gazte,
kanta-paperak saltzen
dabiltz jai ta aste;
ondatuko nautela
nonbait dute uste,
baiña oraindik banaiz
lau oiek ainbeste.

Ondatuko nautela
lau oiek diote,
baiña ezingo dute
poltsarikan bete;
ni pobre nago baiña
lau oiek arlote,
barkilloz mantentzia
naikoa dute.

Orra konturik asko,
baita ere merke,
atsoa erregiñ ta
agurea duke;
gazteak berriz markes
egingo nituke,
gauza oiek baleude
gezurraren truke.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

Orain kantatutzera
natorren berriak
dira, nere kristauak,
ikaragarriak;
gaiztakeri aundiak,
pekatu larriak,
jarriko lituzkenak
negarrez arriak.

Biziyuak oi ditu
biyotzak gogortu,
begiak itxutu ta
belarriak gortu;
piedadia berriz
animan agortu,
azkenikan gizona
katamotz biyurtu.

Bertso auetan bada
esango dedana
sinistek bakarrik
ere badu lana;
bildurturik Araban
probintzia dana,
kontu au atsekabe
asko da emana.

Emakumeak illik
lekuan-lekuan,
goitik bera idiki,
biotza kanpuan;
itotako señaile
ziurrak lepuan,
beldurtu bear oiek
arkitutakuan.

Emakume oietan
geienak gaztiak,
zerbait edadetuak
dirade bestiak.
O, oien guraso ta
etxeko tristiak!
Biotza zatitzen du
oiek ikustiak.

Gure biotza berez
biguna izanik,
nork pentsa zezakean
arkituko zanik
ainbeste gaiztakeri
egingo zuanik?
A!, orrelakoentzat
ez dago izenik.

Jakiña zan otsoak
bildotsak bezela,
emakume-iltzaille
au urrian zala;
Jaungoikoak lenbailen
agertu dezala,
ai zein bildurgarria
dan orren itzala!

Amabiraiño dira
emakume illak,
asi dira egiten
sospetxa ixillak;
Juan Diaz Garayo-ren
pikardia millak
jakin ditu Pinedo
gure aguazillak.

Iñork artu etzezan
sospetxatan bera,
bazekian egiten
ederki papera;
ildakuai gantzak
oi zizten atera,
naiz da gorputza bota
bazterren batera.

Zori onian dira
orrezaz oartu,
eta presondegian
bereal sartu;
bere okerrak ditu
denboraz aitortu,
kastigu merezia
bearko du artu.

Oraindik ezagutzen
jentiak etzuten,
baiña beste gauzarik
etzaie entzuten;
Saka-mantekas zaio
izena ematen,
orren bildur guziok
gerade izaten.

Ainbeste atsekabe
zuen ematen,
Bitoriyan garrotez
orra nun il duten;
Maiatzaren amaikan
gertatu da aurten,
milla zortzireun da
larogei ta baten.

O zein aundiak diran
gure miseriak!
O nolakoak gizon
onen injuriak!
Ikaratu gaitean,
bai, pekatariak,
egin erazo dizka
danak lujuriak.

Gurasuak nai badu
emen ondo bizi,
Jaunaren bildurrian
familia azi;
bide gaiztoetatik
aldendu erazi,
birtuteak bitzate
gazterik ikasi.

Agur, nere jentiak,
kontu, gurasoak!
Zaitu zuen karguko
guziak pausoak;
aparta oiengandik
etsaien lazoak,
izan gaitezen beti
beti ditzosoak.

Antonio Arrillaga jaunaren
paperetatik.

El Diario de San Sebastián egunkariak onela dio 1881-ko maiatzaren 12-an:

«*El criminal conocido por "Sacamantecas" ha sido ayer ajusticiado en Vitoria*».

Ori besterik ez du esaten. Bearbada, iltzaille ori nor zan eta zer egiña zan irakurleak jakiñaren gaiñean leendik zeudelakoan, egunkarietan-eta irakurrita. Urruzuno ere iturri beretik edana izango zan.

Mendaron, egi aundi bat

Kanpoko izparringi edo periodiku batian irakurri degu, Deun Agustin egunian emengo mojetako elizan egin zan sermoia etzuala iñork ere ulertu, moja batek baizik. Gezur andi oni, egi aundi bat.

Jakintsua bada're
eztaki guztia,
oraindik palta zaio
zerbait ikastia;
ikasi beza bada
dala modestia
gobiernoan bere
etxetik astia
eta albokoai
pakian uztia.

Argia astekaria, 1921-X-30.

Gizontxo baten pena

Nere emazteak dit
arrapatu poltsa,
kanpotikan apaiña,
barrutikan utsa;
orain bere aurrian
izaten naiz lotsa,
esaten didalako:
«I aiz astaputza».

Argia, 1921-X-30.

Maiatzeko loreak aizpatxo bi Mariaren aurrean

–Ai zein ederrak diran
eta zein alaiak
Maiatzeko egunak,
batez ere jaiak!

–Añ ederrak dirala
iduritzen zaitzu?
Eta argatik zaude
orain añ alaitsu?

–Ill guzien artian
iduritutzen zat
ederrena Maiatza,
beñepein neretzat.

–Esango bazenekit
zergatik ala dan,
entzuteko a zer poz
andia daukadan!

–Pozik esango dizut
eta kontuz entzun,
nik dakidan guzia
zuk jakin dezazun.

–Alik lasterren asi
zakidaz esaten,
nik bezela guziak
aditu dezaten.

–Goizean goiz datozkit
txoriak nigana,
eta gozoro jotzen
didate diana.

–Baita diana joaz
loa galerazi,
eta Maiatz guzian
lorik gabe bizi?

–Galduko nituzke nik
pozik gau osuak,
aditutziagatik
soñu ain gozuak.

–Añ goiz jaki ta gero
al zera ibiltzen
zelaietan diran
lore eder biltzen?

–Baita pozikan ditut
bildutzen loreak,
apaintzeko elizan
gure aldareak.

–Begira nola diran
loreak agertzen,
eta kanpo guziak
osoro edertzen.

–Guziak nai nituzke
aldare onetan
ipiñi, maite dedan
Amaren oñetan.

–Asko maiteko zaitu
zu Ama Mariak,
apaintzen badizkatzu
bere aldariak.

–Beragatik emango
nuke nik bizia,
gorputz, anima eta
daukadan guzia.

–Ainbesteraño maite
badezu munduan,
laster zera zeruan
beraren onduan.

–Orixe bakarrik da
nere egarria:
emen bera maitatu.
zeruan gloria.

–Zer egin nezakian
nai nuke nik jakin
Maria maitatzeko
biotz guziakin.

–Esan: «Nai zaitut izan
beti maite-maite,
arren zu nere Ama
beti izan zaite».

–Eta juango nintzake
beti lore billa,
baita ekarri ere
milla eta milla.

–Baita kantatu ere
bere alabantzak,
ala artuko zaitu
bere alabatzat.

–Ekarriko ditut ba
aliek ederrenak,
eta geienbat usai
gozua dutenak.

–Lore asko bilduta
pozikan ekarri,
eta Amari bere
aldarian jarri.

Ala egin nai nuke
artzeko saria:
emen maitasuna ta
zeruan gloria.

Biak Mariari: Arren adi zaiguzu,
gure Ama ona,
egin degiguzula
biyon zoriona.

P. M. Urruzuno
Jesusen Biotzaren Deia, 1920-V.

Gabon-jaiak

Eguerriak dira
izaten alaiak,
baldin badaude ondo
orniturik maiak.
Ugari daudenean
kapoi ta turroiak,
tripak dantzatzen ditu
dama ta galaiak,
pozak aita ta ama,
arrebak, anaiak.
Ala dizute opa
nere ondo naiak,
ondo igarotzeko
beti Gabon-jaiak.

Urruzunok

Argia astekaria, 1922-I-1.

Gabian mozkorra ta
goizian lo-gura,
berriz ere bearko
degu edan ura.
Gauz onek ematen dit
naikua ardura,
urarekin oiturik
datorkit burura:
nola biurtu gero
uretik ardora?
Ai nor eldu liteken
alako ordura!
Noiz izango ote da
egun eder ura!

Argia, 1922-III-5.

Mariari bere sortze garbian

Sortzetik zera guzi-guzia
ederra eta garbia,
jatorriz degun pekatuaren
kutsurik ere gabia;
zeru goietan apaingarrizat
Jaungoiko berak jarria,
lurbira dana alaitzen dezun
egun sentiko argia.
Zuri begira ezta aspertzen
egundaño're begia,
zeralako zu bizitutzeko¹
lurrian ederregia;
zure diñako bizi-lekua,
esango badet egia,
iruditzen zait bakarrik dala
zeruko loretegia.

Pedro Migel Urruzuno ta Salegi
Argia, 1922-XII-3.

---

¹ *Argia*-n *bizitzeko* irakurtzen da lerro ontan. Neurria osatzearren, *bizitutzeko* idatzi degu.

Iru Erregeak Jesusekiñ

–Milla zorion, Jesus maitea,
Zeruko Errege zera;
lurreko iru Errege gatoz
emen Zu adoratzera.

–Errege nere biotzekoak,
atozte arren urrago,
zuen belarri oietara gaur
itztxo bi esan naiz nago.

Nola zatozte nigana orain
utzirik zuen erriak?
Nork dizkitzute eman ain laster
zuei nere berriak?

–Izar eder bat da dizkiguna
zure berriak ekarri,
bide guzian etorri gera
bera degula gidari.

–Ez al dezute bide guzian
izan ezeren okerrik?
–Jerusalenen izar eder au
ezkutatzea bakarrik.

–Nola dezute gero bidea
zuzen onera arkitu?
–Berriro zaigu gure gidari
izar ederra argitu.

–Jerusalenen izarrik gabe
nola zerate konpondu?
–Ango Errege Erodesekin
itzketan gera egondu.

–Zuen aotik aditu nai det
nola dagoan Erodes.
–Adoratzeko Zu, jakiñ nai du
jaioa zeran edo ez.

–Jakin beza ba: eztet nik aren
adorazio bearrik;
naiago det nik zuek ematen
didazutena bakarrik.

–Dizkitzugu eskeintzen Zuri
intzentsu, urre ta mirra:
Jaungoiko, gizon, Erregeari
tokatzen zaizkanak dira.

–Oien ordañez nai zaituztet nik
graziaz osoro bete;
gaurtik aurrera zori onean
beti biziko zerate.

–Berri onakin gure erriak
ere nai ditugu poztu;
bagoaz bada ta agur, Jesus,
etzaite guzaz Zu aztu

–Ez naiz aztuko eta izango
zaituztet beti goguan,
sariatuaz emen graziaz
eta gloriuz zeruan.

Urruzunok
Argia, 1923-I-14.

Zer da beata?

Galdetzen dirate zer gauza dan beata; jakin naia, etzaie arrazoia falta; Jaunak mundura bota duan plaga bat da, arren Berak gaitzala argandik aparta.

Beata ez da txarra, ez-da ere ona; badakizu: leundurik dabillen txanpona; iñork artu nai ez-da ara eta ona, orra estimazio munduan zaiona.

Beata ariko da pijo errezuán, suspirio egiñaz pausuan-pausuan; baña jakingo du zer berri dan auzuan, eta leku guzian beti arazuan.

Lapikuari palta zaionian gatza, gañera aragiya, olio ta gantza, orduan bai daukala beataren antza: sustantziarik ez du baña esperantza.

Begietatik erraz malkua dariyo, baña malko oieri ez naitzaie piyo; arrazoiak gaztiak ez duala diyo beatarik onenak ardit bat baliyo.

Goizero konfesatzen or dabiltz elizan, berenak gorde eta besterenak esan; korreetza oberik ez diteke izan, orra gure beatak zer moduz dabiltzan.

Errezo asko baña
beti errietan,
lapikoa egosi
gabe erdietan;
beata asko baldin
bada errietan,
jendia egongo da
sarritan dietan.

Zenbat zaleago dan
kontuak jakiten,
ainbat da nagiyago
lanak egiten;
gauza onikan ez du
sekulan egiten,
eta beriarekin
beti biar du irten.

Iturriari ura
ainbat itz dariyo,
arrazoiak diteke
deitu *itz-jariyo*;
beatagatik bati
ardura baliyo,
igaroko lituzke
bi purgatoriyo.

Bertso aubek aditzen
dituan beata,
asarratzen ez bada
santa aundi bat da;
egitean datorren
urteko *epacta*,
santa orren izena
ez dedilla palta.

Mingañian fedia
osoro berua,
besteri infernua,
beretzat zerua;
zulodun zakua ta
beaten burua
dira bata bestia
bezin segurua.

Beata guziari
kontribuziyua,
nigatik egunian
bein oraziyua;
gustatzen ez bazaie
nere aziyua,
biotzetik eskatzen
diet barkaziyua.

Bertso auk Azpeitin jaso nituan, apaiz jaun batek eskuz idatzitako kua-
derno batean; baiña aita nor duten adierazten etzala.

Pedro Migel Urruzuno izango ote zan bereala egin nuan susmoa, aren
bertsogintzaren usaia artuta.

Ondoren, *Iru ziri* izenarekin Urruzunoren ipui-liburu bat argitaratzera-
koan (*Auspoa*, 47), beraren illobak, Jose Maria Etxaniz Urruzuno jauna
zanak idatzi zuan itzaurrea, liburu onen leen orrialdeetan eskeiñi deguna.
Bertan sail ontako bertsoen batzuk ematen dira, eta norenak diran esan
ere bai.

Ain zuzen, Azpeitiko apaizaren esku-idatzian bertso-lerro bat falta da:
2/6; Baiña Urruzunoren illobak badu. Ontatik artuta osatu degu bertso ori.

Ziur aski, aldizkariren batean agertuko ziran bertso auk ere. Baiña
orain artean ez degu iñon arkitu. Bere lanak toki askotara bialtzen zituan
don Pedro Migelek, eta orain oso zailla da aiek danak eskuratzea.

Arantzazuko Andre Mariari abestiak
(Aita Arrue adiskidearen eskez egiñak eta berorri opalduak.)

---

*Aloñan zauden izar ederra,
Arantzazuko Birjiña,
iñortxok ere etzaitu maite
Euskalerrriak adiña.*

Begira nola larros eder bat
dagoan arantz batean,
zorioneko mendi Aloñak
dauzkan arkaitzen artean.
Banatzen duan usai gozora
datoz bideak betean
kristau-taldeak onuntz pozikan,
naigabe emendik jutean.

Artzai gaxoak, arriturikan,
galde bat egiten dizu:
«Orren ederra izanik ere
nola zaude arantz zu?». Geroztik onuntz mundu guztiak
ospatzen du Arantzazu;
zure kontura, Ama maitea,
Euskalerrria ar zazu.

Artzai gaztetxo batek zaitu Zu
arkaitz artean arkitu,
eta nork esan artzai gaxoa
nola dan zuzaz arritu?
Arkaitz guztiak edertasunez
nola dituzun argitu,
Errodrigotxok berri gozoak
kalera ekarri ditu.

Aloñak daukan edertasuna
gaur da osoro aundia,
bada dirudi, argiren argiz,
dala Taborko mendia;
bertara pozik, aldapak gora,
bizkorrik dator jendia,
uste duela mendi eder au
dala zeruko bidia.

Agorte aundi eta luzeaz
lurrak zeudela egarri,
nekazariak berriz zerura
begira estu ta larri,
euri gozatsu ta ugariak
laister diztezu ekarri,
erri guztiak gaurtik nai dute
zure mantupean jarri.

Zorionean zerutik jetxi
ziñan Aloña mendira,
geroztikako gure guztion
atsegiñ danak an dira;
eziñ aspertuz, Ama maitea,
gaude orrera begira,
gure biotzak beti zurekin
daude ta egongo dira.

Aranzazu, 1923.

Maitatu euskera, bañan itzegiñez

Gure errian jaio ta
euskera gaitzetsi,
euskaldunan izenik
ez dezu merezi.

Izkuntzak izan arren
zazpi edo zortzi,
euskaldunak bear du
euskera lenbizi.

Euskalduna naizela
gogoratutzean,
atsegiña sortzen zait
biotz-biotzean.

Euskaldun bat ikusten
dedan bakoitzean,
maitasuna sortzen da
gu bion artean.

Egan, 1960.

Mariari bere bakardadean

---

*Mariak dio: «Semea gabe
nago umezurtz egiñik,
begira ote dan atsekabe
nik dedanaren berdiñik».*

Ama maitea, nai zaitut zure
bakardadean lagundu,
zure naigabe neurri gabeak
al banituzke bigundu;
baldin lenago luzaro banaiz
pekatuan lo egondu,
lengo gaizkiak ondo egiñaz
nai ditut orain konpondu.

Ar nazazula zure semetzat
Jesusek dizu agindu,
zure Semeak gurutzetikan
aginte ori egin du;
ai zukanako maitasunean
berak sutuko banindu,
eta zeruko aingeruakin
naitasunean berdindu!

Pekatu egiñ eta anima
sarri dedala zikindu
egia da, ta gañera berriz
zure biotza samindu;
baña nereak ori egiña
biziro damu ta min du,
negar egiñaz nai dizut, Ama,
atsekabea arindu.

Nola Jesusek bere odola
nigatik du an ixuri,
nere anima odol onekin
dago garbi ta txit zuri;
bion Ama zu zeran ezker
arrazoizkoa diruri
biotz osoaz nai izatea
Ark neri ainbat nik zuri.

Beti gozoro oroituko naiz
Jesus onaren izenaz,
etzaite aztu Ark gurutzetik
iltzerakoan esanaz;
biziko gera ni zure seme,
zu nere Ama izanaz,
biok batera negar egingo
degu gugatik il zanaz.

Nere denbora guziko neke,
atsekabe ta penetan,
zure ondora etorriko naiz,
esaten dizut benetan,
aldendu gabe zure ondotik
beñere mundu onetan,
bizituzeko bizi guzian
zurekin zeru goietan.

Bertso auek *Argia* aldizkarian argitaratu ziran, 1923-IV-22-an, ondotik oar au ematen zalarik:

Au da Urruzuno jaunak *Argia*'rentzat egin zuan azkenengoetako lana. Mariari, berarekin batean zeru-goietan bizi izatea eskatzen dio. Zeruko Ama maiteak entzun dio, ta bere ondora betiko eraman du. Ala izan bedi.

Ill zan 1923-IV-14-an.

Aurkibidea

Egillearen berri

Pedro Migel Urruzuno Salegi (1844-1923)	9
Bizitzaren argibideak	9
Mendaro	10
Eriotza	12
<i>Argia</i> astekariak berak, beste toki batean	12
<i>Jesusen Biotzaren Deia</i> aldizkariak	13
Urruzunoren liburuak	14
Toribio Iriondoren bertsoak	14
Beste bertso batzuk	17
P. M.-ri	18
Nere osaba Pedro Migel (J. M. Etxaniz Urruzunok)	20
Urruzuno, idazle	26
Idazle ugaria	26
Umorea	28
Ankabikoak	30
Euskera	32
Bertso-jartzaille	35
Eskerrak	38

Bertso-bilduma

Jesusen Biotzari: «O Biotz zeruen...»	41
Maria txit garbiari	43
Mariari eskaerak	45
Salbea	47
Anton Alper-en kontuak	48
Arantzazuko erromeriya	50
Ama Birjiña maite sortze oso garbikoari	52
Aita Sebastian Mendibururi	54
Josepatxoren ametsa	58
Kilimongo itur-errekari	60
Ama Birjiñaren igoera zerura	65
Jesus jaio berriari	70
Iru Erregeen adorazioa	72
Aldareko sakramentu guziz santuari	74
Ama Doloretakoari: «Errukiturik...»	75
Aita San Joseren gozuak	77
«Jaungoiko-gizona...»	79
Mariari	80
Neska-mutil zarrak: «Ezurretan guri ta...»	81
Neska-mutil zarrak: «Adi dezala Pepak...»	84
Josefatxo Jesusekin	86
R. I. P.	87
Itziarko Ama Birjiñari	88
Obispo edo apezpiku jaunari erri txiki batian	91
Andre Frantziskaren alabak beren amari egun onak	93
Aita Agustin Kardaberaz-i kantaera	94
Kontu bat	98
Kostarrak 1886-ko Loiolarako erromeriyari	99
Artzaiak	103
Iru Erregeak; «Erregeak dijoaz...»	105

Jesusi: «Ara artzaiak...»	107
Iru Erregeak: «Adoratzera...»	109
Jesusi: «Artzaiakin batera...»	111
Jesusen Biotzari: «Jaun guziz aundia...»	113
Jesusen Biotzari: «O biotz gozoa...»	114
Ama Birjiña Errosariokoari: «Adanen seme...»	115
Ama Birjiña Kontzeziokoari: «Agur zeruko lore...»	117
Jesus jaio berriari	120
Iru Erregeak «Lurreko erregeak...»	122
Aita San Joseri: «Lagun zaiguzu zuzen...»	124
Abe Maria	126
Ama Doloretakoari: «Zugana nator...»	128
Jesusen Biotzari: «Biotz txit garbia...»	130
Ama Birjiña Errosariokoari: «Koroi eder bat...»	131
Ama Birjiña Kontzeziokari gozoak	133
Jesusen jaiotzan: «Gaur Jesus ikusteko...»	135
Iru Erregeak: «Jesus nun jaio...»	137
Justa Jesus aingerutxoari	139
Aita San Joseri: «Lagun zaiguzu guk bear ainbat...»	141
Ama Doloretakoari: «Ama Maria, badegu ere...»	143
Jesus gurutziltzatuari: «Gurutze ortan...»	146
Aldareko Sakramentu guziz done edo santuari	148
Jesusen Biotzari: «O Biotz maite...»	149
Ama Birjiña Errosarioakoari: «Errosarioa da...»	151
Aita San Frantzisko Asis-koaren Irugarren Ordenan	153
Ama Birjiña Kontzeziokoari: «Guzi-guzia ederra zera...»	154
Gabon-gaba	156
Obispo jaunari	162
Ama Doloretakoari: «Aitortzen dizut...»	164
Jesus gurutziltzatuari: «Gurutze baten illik...»	165
Erretratua	166
Erretrato berria	171

Ama Birjiña Kontzeziokoari: «Mantxarrik gabe...»	175
Jesusen jaiotza: «Añ otz dagoelarik...»	177
Andre gaztea eta neska zarra	179
Iru Erregeak: «Izar txit eder bat da...»	187
Mariari Maiatzaren azkenian	188
San Luis Gonzagatarrari	189
Ama Birjiña Kontzeziokoari: «Goizeko izar eder...»	190
Jesusen jaiotzan... «Goazen al degun lenen...»	191
Akinotar Tomas Santuari	193
Maiatzeko Loreetan Ines eta Errosa	194
Asto polit bat	196
Santiren jakinduria	198
Iru Erregeak Jesusekin izketan: «Adoratzen zaitugu...»	203
Artzaiak Jesusekin izketan	204
Erregeak Jesusekin izketan	205
Arritokiko Ama Birjiñari Zumaian	206
Ama Birjiña Kandelariokoarekin itzalditxo bat	208
Jesus gurutziltzatuari: «Gurutze ortan zaude...»	209
Ama Birjiña Kontzeziokoari: «Zuri begira...»	210
Belengo estalpean	211
Erregeak Jesusekin: «Zerk ekarri zaituzte...»	212
Gonzagatar Luis Santuari gozoak	213
Ama Birjiña Kontzeziokoarekin itz-alditxo bat	215
Aurtxo Jesusi	216
Ama Doloretakoari: «Gogoratzean...»	218
Jesus gurutziltzatuari: «Nora begiratuko...»	219
Gonzagatar Luis santuari	220
Nuñez-tar Inazio zanari	222
Ama Birjiña Kontzeziokoari: «Eder danen artian...»	223
Artzaiak atez ate eskian	224
Iru Erregeak Jesusekin izketan: «Nundik nora zatozte...»	226
Asuna ta larrosa	227

Bertso berriak: «Kantatutzer a nua...»	230
Apustu motza	233
Astua gaxorik	235
Dantza berriak	238
Biyak arrazoia	239
Jauregiko gaztañak	243
Arduaren bentajak	244
Mozkor-gertaerak	246
Andre mozkorrari: «Zenbait trabaju badu...»	247
Andre mozkorrari: «Nere andrea ona litzake...»	249
Asta Patxikori	250
Larrosari	253
Karteruaren Gabonak	254
Iru gizon galduak	255
Maiñasiri	256
Euskal pestetan	258
Garagartzako erlojeruari	259
Ur zalea	261
Senar-emazte maiteak	262
Lorea	263
Lasturri	264
Lasturrek zer diño?	265
Gibel-andiren kontuak	266
Iñudiari	271
Kanta-paper saltzallea	274
<i>Saka-mantekas</i> -en berriak	276
Mendaron, egi aundi bat	279
Gizontxo baten pena	280
Maiatzeko lorak aizpatxo bi Mariaren aurrean	281
Gabon-jaiak	283
Ordi batek	284
Mariari bere sortze garbian	285

Iru Erregeak Jesusekiñ: «Milla zorion...»	286
Zer da beata?	288
Arantzazuko Andre Mariari abestiak	291
Maitatu euskera, bañan itzegiñez	293
Mariari bere bakardadean	294

Auspoaren azken liburuak:

- 281 Antonio Zavala
Estropadak bertsoan
- 282 J.M. Iriondo
Segi, Mugartegi
- 283 R. Iraola
Nañarriri begira
- 284 Ramon Artola
Sagardoaren graziya II
- 285 Leon Albeniz "Iruntxiberri"
Nere berriketa eta aitortza
- 286 Ramos Azkarate
Galtzaundi berriz ere (I)
- 287 Ramos Azkarate
Galtzaundi berriz ere (II)
- 288 Pedro Juan Etxamendy
California'ko bertsolari eta musikari
- 289 Jose Agustin Garziandia
Garai bateko Unanuko oiturak eta olgak
- 290 Xalbador
Odolaren mintzoa
- 291 Pedro Migel Urruzuno
Koroi eder bat

Pedro Migel Urruzuno Salegi apaiz jauna ipuilari bezela ezagutzen da. Umorez betetako prosa-idazlea, alegia.

Baiña beste alderdi bat ere badu, gaur artean beintzat izkutatuxea egon dana: bertso-jartzaillea. Aalik eta bildumarik osoena eginda, beraren bertsoekin osatu da liburu au.

Beste apaiz jaun asko, bertsoak idazterakoan, beren ikasketa-urteetan ikasitako erdal metrikan oiñarritu izan dira. Urruzuno, ordea, euskal bertso-laritzaren legeen barruan moldatzen ditu bere bertsoak. Ala, apaizetan bertsolariena bera izango degu, dudarik gabe.

Koroi eder bat itzekin asiera eman zien arek Ama Birjiñari eskeiñitako bertso batzuei. Orixe artu degu guk liburu onen izenburutzat, bertso-bilduma au ala dalakoan euskarerantzat eta Euskal Erriarentzat.

Pedro Miguel de Urruzuno

Auspoa

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

Kultura Zuzendaritza Nagusia
Dirección General de Cultura

ISBN 84-7907-468-X

9 788479 074685